291
7

NOBEL ÖDÜLÜ

steinbeck

BÜTÜN ESERLERİ / 7

fareler ve insanlar

BİLGİ YAYINEVİ

STEINBECK / fareler ve insanlar

BİLGİ YAYINLARI : 291
JOHN STEINBECK BÜTÜN ESERLERİ : 7

ISBN 975 - 494 - 206 - 4
93 06 Y 0105 0594

Birinci Basım 1984
İkinci Basım 1988
Üçüncü Basım 1990

JOHN STEINBECK

Bütün Eserleri

7

Fareler ve İnsanlar

Türkçesi Belkıs Çorakçı

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

JOHN STEINBECK / BÜTÜN ESERLERİ

1. Yukarı Mahalle
* 2. Sardalye Sokağı
* 3. Tatlı Perşembe
4. Alev
* 5. Al Midilli
* 6. İnci
* 7 Fareler ve İnsanlar
* 8. Mutsuzluğumuzun Kışı
** 9. Cennet Çayırları
**10. Ay Battı
11. Gazap Üzümleri
12. Bilinmeyen Bir Tanrıya
13. Bitmeyen Kavga
14. Altın Kupa
15. Kısa Süren Saltanat
16. Aşk Otobüsü

1

Salinas Irmağı, Soledad'ın birkaç mil güneyinde tepenin yamacına pek yaklaşır, suyu derinleşir, rengi yeşile dönüşür. Ama yine de orada ılıktır sular. Çünkü daha önce pırıl pırıl sarı kumların üzerinden yansıyarak akmış gelmiştir. Irmağın bir yanında altın renkli tepeler birbirini izleye izleye kocaman, kayalık Gabilan Dağlarına doğru yükselirken, vadiye bakan yanında bir dizi ağaç göze çarpar. Bunlar her bahar yemyeşil bir renk alan, alt yapraklarında kış sellerinin getirdiği kalıntıları taşıyan salkım söğütlerle, ak dallarını ırmağa doğru kavislendire kavislendire uzatan firavunincirleridir. Kumluk yamaçta ağaçların altına dökülen yapraklar, çok kalın bir halı oluşturmuştur. Bu yapraklar öylesine gevrektir ki üzerinden kertenkele geçse gürültüsü dünyayı tutar. Geceleri tavşanlar çalıların arasından çıkıp bu kumlarda otururlar. Kumların ıslak bölümlerinde geceden kalma rakun* izleri, çiftliklerden gelen

* Rakun (racoon), Amerika kıtasında, akarsu kıyılarında yaşayan, porsuğa benzer bir hayvan.

çoban köpeklerinin bıraktıkları koca pençelerle, karanlıkta su içmeye gelen geyiklerin çatallı tırnak izleri görünür.

Salkım söğütlerle firavunincirlerinin arasında bir patika uzanır. Yüzmek için çiftliklerden ırmağa gelen çocuklarla, anayolda gün boyu yürüdükten sonra ırmak kıyısında geceleyen yayaların adımlarıyla sertleşen bir toprak oluşturmuştur bu patikayı. Dev bir firavunincirinin yere yakın, yatay uzamış dalının hemen önünde yakılan ateşlerden geriye bir kül yığını kalmıştır. Ağaç dalıysa üzerine oturula oturula, kabuksuz, çıplak ve dümdüz olmuştur.

Sıcak günün akşamı yapraklar arasında oynaşan hafif bir rüzgârı da beraberinde getirmişti. Gölgeler tepelerin üzerinden yukarılara doğru tırmanıyordu. Kumsalda tavşanlar boz taştan heykeller gibi sessiz oturuyorlardı. Derken otoyol tarafından yaprakları hışırdatan ayak sesleri yaklaşmaya başladı. Tavşanlar sessizce yuvalarına kaçıştılar; havalanan bir balıkçıl, kanat çırpa çırpa ırmak boyunca uzaklaştı. Bir an, hiç yaşam belirtisi kalmadı çevrede. Daha sonra yolun ucunda iki adam belirdi, yeşil suların kıyısındaki düzlüğe yaklaştılar.

Patikada tek sıra yürüyorlardı ama, açığa çıkınca biri ötekinin ardında kaldı. İkisi de blucin pantolon, aynı kumaştan parlak pirinç düğmeli ceketler giymişlerdi. Başlarında biçimini kaybetmiş şapkaları, sırtlarında sımsıkı denk yapılmış

birer battaniye vardı. Öndeki ufak tefek, çevik hareketli biriydi. Yüzü esmer, bakışları kıpır kıpır ama keskindi, çizgileri kişilikliydi. Her bir yanı ufak tefekti kendine göre. Küçük ama güçlü elleri, ince kolları, zayıf, kemikli burnu... Arkasından gelen, onun tam karşıtıydı. Şekilsiz suratlı, iri, açık renk gözlü, geniş fakat sarkık omuzlu kocaman bir adamdı. Lön lön yürürken ayaklarını ayılar gibi sarkıtıyordu. Kolları sallanmıyor, dümdüz sarkıyordu yanlarında.

Düzlüğe çıktıklarında öndeki adam durdu, ardındakinin onu ezmesine ramak kaldı. Öndeki şapkasını başından çıkardı, işaretparmağıyla alnına bir çember halinde biriken ter damlalarını alıp, silkeledi. İriyarı arkadaşı dengini sırtından attı, yüzükoyun yatıp yeşil sulardan içti. Koca koca yudumlar alıyor, içerken soluyor, atlar gibi soluğunu suya verip gürültüler çıkarıyordu. Ufak tefek olanı sinirli sinirli ona yaklaştı.

"Lennie," dedi sert bir sesle. "Lennie, ne oluyorsun? Bu kadar su içme!"

Lennie soluya soluya içmeyi sürdürdü. Beriki uzanıp onun omzunu tuttu, sarstı. "Lennie! Dün geceki gibi hastalanacaksın yine."

Lennie kafasını, şapkayla birlikte suya daldırdı, sonra doğrulup kumların üzerinde oturdu. Şapkasından sular şıpır şıpır mavi ceketine damlıyor, sırtından aşağıya doğru akıp duruyordu.

"Oh bee," dedi. "Sen de iç, George! Kana kana iç." Mutlu mutlu sırıttı.

George dengini sırtından kaydırdı usulca yere bıraktı.

"İyi su mu, ne bileyim," dedi. "Üstü hep köpük."

Lennie koca pençesini suya daldırdı, parmaklarını oynattı, sular kıpırdadı, dalgacıklar halka halka yayıldı, ta karşı kıyıya varıp geri döndü. Lennie onları izliyordu.

"Bak, George," dedi. "Bak, ne yaptım!"

George suyun başına diz çöktü, avucundan peşpeşe birkaç hızlı yudum içti.

"Tadı fena değil," dedi. "Ama pek aktığı yok. Akar su olmadıkça su içmeyeceksin Lennie." Sesi umutsuzdu. "Sen susadın mı lağımdan bile içersin."

Bir avuç su alıp yüzüne çaldı, eliyle ovaladı. Çenesinin altından, ensesinden geçirdi ıslak elini. Sonra şapkasını başına koydu, kendini itti, sudan uzaklaştı, dizlerini karnına çekip elleriyle kucakladı, oturdu. Lennie, George'a bakıyor, o ne yapıyorsa tıpkısını yapıyordu. O da dizlerini kaldırdı, elleriyle kucakladı, bir daha George'a baktı, tam başarıp başaramadığını denetledi. Şapkasını gözlerine doğru biraz daha çekti; George'unki öyleydi çünkü.

George suratını asmış, suya doğru bakıyordu. Gözlerinin kenarları güneşten kızarmıştı. "Otobüsün o deyyus şoförü öyle ukalalık etmese, ta çiftliğe kadar gidecektik inmeden. 'Nah, şu

ilerde, azıcık ilerde,' dedi durdu. Azıcıkmış! Dört mil çıktı azıcık dediği. Çiftliğin kapısında durmak işine gelmedi herifin. Yanaşmaya, fren yapmaya üşendi. Belki Soledad'da bile durmaz geçer. Nah, şurada, azıcık ilerdeymiş! Dört milden de fazlaydı hatta. Hava da cehennem gibi mübarek!..."

Lennie ona ürkek bakışlarla baktı. "George."

"Ne var?"

"Biz nereye gidiyoruz, George?"

Küçük adam şapkasının kenarını biraz daha aşağıya çekip Lennie'ye kaşlarını çattı.

"Unuttun mu ulan hemen yine? Bir daha mı anlatacağım sana, ha? Amma kaçık herifsin sen be!"

"Unuttum," dedi Lennie alçacık sesle. "Unutmamaya uğraştım. Valla uğraştım, George."

"Anladık, anladık! Bir daha anlatacağız. Başka işimiz, gücümüz mü var ki? Ben anlatırım, sen unutursun; ben yine anlatırım, vaktimizi bununla geçiririz işte."

"Çok uğraştım," dedi Lennie yine. "Ama işe yaramadı hiç. Tavşanları unutmadım ama, George."

"Başlatma şimdi tavşanlara. Aklın fikrin tavşanlarda zaten. Pekâlâ! Şimdi beni iyi dinle, hem bu kez unutayım deme de başımız belaya gir-

mesin yine. Hani Howard Sokağında, yol kenarındaki toprağa oturmuştuk, sen kara bir tahtaya bakıp duruyordun... hatırladın mı?"

Lennie'nin yüzünde sevinç dolu bir gülümseme belirdi.

"Tabii, George, onu hatırladım... ama... sonra ne yaptıydık? Galiba oradan kızlar geçiyordu, sen dediydin ki... dediydin ki sen..."

"Benim ne dediğime boş ver. Hani Murray ve Ready iş bürosuna gittiydik, orada bize iş karnesiyle otobüs bileti verdilerdi, onu hatırlıyor musun?"

"Ha, tabii, George. Hatırladım onu şimdi." Elleri hemen ceketinin ceplerine doğru kaydı. Yavaşça, "George," dedi. "Benimki yok... Kaybettim galiba." Umutsuz bakışları yere çevrildi.

"Sende değildi ki, avanak. Bende ikisi de. İş karneni sana taşıtır mıyım hiç?"

Lennie rahatlayıp sırıttı. "Ben... ben, yan cebime koydum sanıyordum."

George ona keskin gözlerle baktı. "Ne o cebinden çıkardığın?"

"Cebimde bir şey yok ki," dedi Lennie kurnaz kurnaz.

"Yok olduğunu biliyorum. Elindeki ne, ne var elinde? Saklıyor musun?"

"Bir şey yok, George. Valla yok."

"Ver bana onu."

Lennie kapalı avcunu George'dan uzakta tutuyordu. "Bir şey değil, bir fare, George."

"Fare mi? Canlı mı?"

"I-ıh. Ölü fare, George. Ben öldürmedim. Valla! Buldum. Ölü buldum."

"Getir buraya!" dedi George.

"N'olur bende kalsın, George."

"Getir dedim!"

Lennie'nin kapalı avcu yavaşça açıldı. George fareyi aldı, suyun üzerinden karşı tarafa, çalıların arasına fırlattı.

"Ölü fareyi ne yapacaksın be!" dedi.

"Yolda giderken başparmağımla okşuyordum," diye anlattı Lennie.

"Bana bak, benlen yürürken fare mare okşamak yok, anladın mı? Biz nereye gidiyorduk, hatırladın mı şimdi?"

Lennie önce afalladı, sonra utandı, yüzünü dizlerine gömdü.

"Yine unuttum."

"Hey Tanrım!" dedi George, kendini yazgısına teslim edercesine. "Bak... Hani kuzeyde bir çiftlikte çalışmıştık ya... İşte onun gibi bir çiftliğe çalışmaya gidiyoruz."

"Kuzeyde mi?"

"Weed'de."

"Haa, tabii, hatırladım: Weed'de."

"Bu gideceğimiz çiftlik çeyrek mil ötede. Patronla konuşacağız. Beni iyi dinle... ben adama iş karnelerini vereceğim, sen hiç ağzını açmayacaksın. Öyle dikilip duracaksın. Ağzından tek kelime çıkmayacak. Ne dangalak olduğunu anlarsa, iş miş vermez bize. Ama konuşmanı duymadan önce, seni iş başında görürse, işimiz iş demektir. Anladın mı?"

"Tabii, George. Tabii, anladım."

"İyi! Şimdi söyle bakalım, patronun karşısına çıktığımızda sen ne yapacaksın?"

"Ben... ben," Lennie düşündü. Düşünmek için gösterdiği çabadan ötürü yüzü gerginleşmişti. "Ben... hiçbir şey demeyeceğim. Öyle dikilip duracağım."

"Aferin! Bu iyi. Şimdi iki üç kere tekrarla ki unutmayasın."

Lennie kendi kendine hafif hafif mırıldanmaya başladı. "Hiçbir şey söylemeyeceğim... Hiçbir şey söylemeyeceğim..."

"Tamam," dedi George. "Weed'deki gibi kötü şeyler de yapmayacaksın."

Lennie afallamıştı. "Weed'deki gibi mi?"

"Ulan, onu da unuttun, ha? Ben de hatırlatmam ki bir daha yapmayasın."

Lennie'nin yüzünde anlamanın aydınlığı parıldadı. "Weed'den kovdular bizi!" diye patladı gururla.

"Kovmuşlar," dedi George tiksinmiş gibi. "Biz kaçtık. Arıyorlardı ama yakalayamadılar."

Lennie mutlu mutlu kıkırdadı.

"Onu unutmadım... unutur muyum?"

George kumlara sırtüstü uzandı, kollarını başının altında çaprazladı. Lennie de tıpkısını yaptı, başını kaldırıp baktı, tıpkısı oldu mu diye denetledi yine.

"Amma baş belasısın," dedi George. "Kuyruğumda sen olmasan gül gibi geçinir giderdim. Gül gibi geçinir, belki kendime bir kız bile bulurdum."

Lennie bir an sessiz yattı, sonra, "Çiftliğe, çalışmaya gidiyoruz, George," dedi.

"Tamam, onu anladın. Ama geceyi burada geçireceğiz, çünkü benim de bir bildiğim var."

Karanlık hızla bastırıyordu. Güneş vadiden iyice çekilmiş, ancak Gabilan Dağlarının tepelerinde hâlâ parlamaktaydı. Bir suyılanı kafasını periskop gibi kaldırıp suyun içinden yükseldi, yaydığı halkalar akıntıyla titredi. Ta uzaklarda, anayol tarafında birinin bağırdığı duyuldu, sonra başka bir ses ona karşılık verdi. Dallar küçük bir rüzgârla hafif hışırdadı, sonra her şey sustu.

"George, niye çiftliğe gidip akşam yemeği yemiyoruz, ha? Yemek vardır çiftlikte."

George yan döndü.

"Sana anlatacak bir nedeni yok. Burası hoşuma gitti. Yarın gider, işe başlarız? Gelirken yolda tınaz makineleri gördüm. Demek yarın tahıl çuvalları dolup yüklenecek, göbeğimiz düşecek. Bu gece burada yan gelip yatacağım. Hoşuma gidiyor."

Lennie dizleri üstünde doğrulup George'a baktı.

"Yemek yemeyecek miyiz?"

"Yiyeceğiz tabii. Kalk da birkaç kuru dal topla. Torbamda üç kutu fasulye var. Çalıları topladığında kibrit de veririm sana. Fasulyeleri ısıtır yemeğimizi yeriz."

Lennie, "Ben fasulyeyi salçalı severim," dedi.

"Eh, salçamız yok bugün... sen odun toplamaya bak, avarelik de etme. Neredeyse karanlık basacak."

Lennie debelenip ayağa kalktı, çalıların arasında görünmez oldu. George yattığı yerde kendi kendine hafif hafif ıslık çalıyordu. Bir ara nehrin ilerisinden, Lennie'nin gittiği yandan su şıpırtıları geldi. George ıslığı kesti, bu sesi dinledi. "Zavallı salak," diye mırıldandı kendi kendine... sonra yine ıslığa başladı.

Birden Lennie çalıların arasından fırladı. Elinde bir tek söğüt dalı vardı. George doğrulup

oturdu. "Hadi bakalım, getir o fareyi buraya," dedi.

Lennie masum rolünü pek güzel oynuyordu.

"Ne faresi, George? Bende fare mare yok."

George elini uzattı. "Hadi, dedim. Ver onu! Yutturamazsın bana."

Lennie kararsız geriledi, kaçıp özgürlüğüne kavuşmayı düşünüyormuş gibi arkasındaki çalılıklara doğru baktı. George soğuk bir sesle, "Ya fareyi bana verirsin ya da seni döverim," dedi.

"Neyi vereyim, George?"

"Bal gibi biliyorsun işte. Fareyi istiyorum."

Lennie'nin eli istemeye istemeye cebine uzandı. Sesi ağlar gibi çıktı.

"Niye bırakmıyorsun, anlamıyorum. Kimsenin faresi değil ki! Çalmadım da! Yolun yanında yatıyordu."

George'un eli kararlı biçimde uzanmış, beklemekteydi. Lennie topunu sahibine vermeyi canı istemeyen köpek gibi yaklaştı, çekildi, bir daha yaklaştı. George parmaklarını şıklattı. Lennie bu ses üzerine fareyi onun avcuna bıraktı.

"Kötü bir şey yapmıyordum ki, George. Okşuyordum yalnızca."

George ayağa kalktı, fareyi karanlıklara gömülen çalıların ta ilerisine fırlattı, sonra suya yaklaşıp ellerini yıkadı. "Seni koca salak! Onu al-

mak için suya girince ayaklarının ıslanacağını görmez miyim sandın?" Lennie'nin ağlamakta olduğunu duyunca ona döndü. "Bebek gibi de ağlıyor! Hey Tanrım! Kazık kadar herif!" Lennie'nin dudakları titredi, gözlerine yaşlar dolmaya başladı. "Ah, Lennie!" George elini onun omzuna koydu. "Senden onu sırf eziyet olsun diye almadım. Taze değildi o fare, Lennie. Üstelik okşarken ikiye bölmüşsün de... Bir yenisini bulursun, bir süre bırakırım sana."

Lennie yere oturup boynunu büktü. "Başka nerde fare bulurum, bilmem ki!" dedi. "Bir bayan vardı, bana verirdi hep. Kaç tane bulsa verirdi. Ama o bayan burda yok."

George, "Bayanmış!" diye güldü. "Bayanın kim olduğunu bile hatırlamıyor. Kendi Clara Teyzendi o. Sonra da vermez olduydu sana. Çünkü mıncıklarken öldürüyordun."

Lennie ona hüzünlü hüzünlü baktı. "Ufacıktılar," dedi özür diler gibi bir sesle. "Okşuyordum, sonra parmaklarımı ısırmaya başlıyorlardı, ben kafalarını biraz çimdikliyordum, hemen ölüyorlardı... ufacıktılar da ondan. Keşke artık tavşan bulsak, George. Onlar daha büyük."

"Tavşanın da canı cehenneme. Bir daha sana canlı fare de yok. Clara Teyzen sana lastikten bir oyuncak fare vermişti... yüzüne bile bakmamıştın."

"Okşaması hoş değildi," dedi Lennie.

Günbatımının alevleri dağların tepesinden

de kalktı, vadiye karanlık çöktü, söğütlerle firavunincirleri de alacakaranlığa gömüldüler. Koca bir sazan suyun yüzüne başını uzattı, havayı yuttu, yeniden daldı, karanlık sularda görünmez oldu, daldığı yerden çevreye halka halka dalgacıklar yayıldı. Yukardaki dallar bir daha titredi, küçük söğüt pamukçukları uçup suyun yüzüne kondu.

"Şu dalları toplayacak mısın sen?" diye sordu George. "Şuradaki firavunincirinin hemen ardında bir yığın dolu. Selle gelmiş. Git de al!"

Lennie ağacın arkasına yürüdü, bir kucak kuru yaprak ve dalla döndü. Hepsini küllerin üzerine attı, yenisini getirmek üzere gitti. Tekrar tekrar gitti geldi. Ortalık iyice kararmıştı artık. Suların üzerinde bir kumru kanadının sesi duyuldu. George ateşe yürüdü, kuru yaprakları tutuşturdu. Alev dalların arasında çıtırdayarak yükseldi. George dengini açtı, üç kutu fasulye konservesi çıkardı, ateşin üzerine, aleve oldukça yakın yere dizdi, dizerken alevin değmemesini de sağladı.

"Dört kişiye yeter bu fasulye," dedi.

Lennie ateşin üzerinden ona bakıyordu. Sabırlı sabırlı, "ben salçalı severim fasulyeyi," dedi.

"E, salçamız yok," diye patladı George. "Neyimiz yoksa onu istersin zaten. Ah, ulu Tanrım, tek başıma olsam amma da kolay yaşardım. Bir iş bulur çalışırdım, başıma dert açılmazdı. Hem de hiç! Ayın sonu geldi mi elli dolarımı alır kente inerdim, canım ne istiyorsa alırdım. Kerhanede

bile sabahlardım istersem. Nerde istersem orda yerdim. Otelde, lokantada. Aklıma eseni ısmarlardım. Her ay da yapardım bunları. Ya bir koca şişe viski alır, ya kâğıt ya da bilardo oynardım." Lennie diz çöktü, alevlerin üzerinden, ateş püsküren George'a baktı. Yüzü bir korkuyla gerilmişti Lennie'nin. "Oysa şimdi neyim var elimde?" diye devam etti George öfkeyle. "Bir sen varsın! Bir işte dikiş tutturamaz, ne zaman iş bulsam kovdurursun. Diyar diyar sürttürür durursun beni. Bu kadarla kalsa, yine neyse. Başıma bela da açarsın. Kötü şeyler yaparsın, seni ben kurtarmak zorunda kalırım." George'un sesi bağırırcasına yükselmişti. "Seni Allahın belası dangalak! Senin yüzünden başım dertten kurtulmuyor be!" Küçük kızların birbirini taklit etmeye çalıştıklarında yaptıkları gibi sesini inceltti. "Kızın elbisesini tutmak istedim... fareymiş gibi okşamak istedim... Peki, nerden bilsin o, elbisesini okşamak istediğini? Kaçmaya çalışınca bırakmadın, fare gibi tuttun onu. Çığlığı basınca kendimizi sulama kanalına zor atıp, gün boyu herifler bizi ararken orada saklanmak zorunda kaldık. Karanlık basınca oradan çık, uzaklara kaç. Habire böyle bir şey çıkarırsın, habire. Şeytan diyor ki, kapat şunu bir milyon fareyle bir kafese, bırak gönlünce eğlensin." Birden öfkesi yok oldu. Lennie'nin acı dolu yüzüne baktı, sonra utançlı bakışları alevlere döndü.

Gece iyice bastırmıştı ama alevler ağaçların gövdeleriyle tepedeki dalları aydınlatıyordu. Len-

nie emekleyerek ateşin çevresini dolandı, George'a yaklaştı. Diz çöktü, kendi topuklarının üstünde oturdu. George fasulye kutularını çevirdi, öbür taraflarının da ısınmasını sağladı. Yanıbaşındaki Lennie'yi görmezlikten geliyordu.

"George," diye fısıldadı Lennie alçak sesle. George'dan cevap gelmedi. "George!"

"Ne istiyorsun?"

"Şaka yapıyordum, George. Salça falan istemiyorum. Şurda yanıbaşımda olsa, yine yemezdim."

"Şurda, yanıbaşında olsa, biraz alabilirdin."

"Yemezdim, George. Hepsini sana bırakırdım. Tabağındaki fasulyelerin üstünü kıpkırmızı kaplardın. Ben elimi bile sürmezdim."

George hâlâ somurtkan, alevlere bakıyordu, "Sensiz ne güzel günler geçirebileceğimi düşününce çileden çıkıyorum. Bir an bile huzurum yok."

Lennie hâlâ diz çökmüş, oturuyordu. Nehrin karşı dolaylarındaki karanlıklara doğru baktı. "George, çekip gitmemi, seni tek başına bırakmamı mı istiyorsun?"

"Ne cehenneme gideceksin ki?"

"Giderim. Nah, şu dağlara giderim. Bir mağara bulurum orda."

"Öyle mi? Ne yiyip ne içeceksin? Yiyecek bulacak kadar aklın yok ki!"

"Bulurum, George. Salçalı güzel yemekler şart değil. Güneşte yatarım, kimse de bana zarar vermez. Fare bulursam bende kalır. Kimse benden almaz."

George ona çabucak, araştıran bakışlarla baktı. "Gaddarlık ettim, değil mi?" dedi.

"Beni istemiyorsan şu dağlara gider, bir mağara bulurum. Ne zaman istersen giderim hem de."

"Yoo... bak! Ben şaka yaptım, Lennie. İstiyorum aslında benimle kalmanı. Ama iş farelere gelince... hep öldürüyorsun onları." Durakladı. "Bak, ne yapalım, Lennie. İlk fırsatta sana bir yavru köpek bulalım. Belki onu öldürmezsin. Onlar fareden iyi. Daha kuvvetli okşaya da bilirsin hem."

Lennie bu yemi almadı. Durumunun güçlülüğünü biliyordu. "Beni istemiyorsan, hemen söyle, şu tepelere gideyim... oralarda tek başıma yaşarım. Kimse de faremi çalmaz."

George, "Benimle kalmanı istiyorum, Lennie," dedi. "Tek başına olsan, çakal diye vuruverir biri seni. Yoo, sen benim yanımda kal. Hem Clara Teyzen de istemezdi tek başına kalmanı. Duysa mezarında kemikleri sızlar."

Lennie, "Anlat bana," dedi kurnazca. "Eskisi gibi anlat yine."

"Neyi anlatayım?"

"Tavşanları."

George, "Bana bak," diye terslendi. "Yutturamazsın bana."

Lennie yalvarmaya başladı. "Hadi, George, anlat bana. Ne olursun, George! Eskisi gibi anlat yine."

"Hoşuna gidiyor, değil mi? Pekâlâ, önce anlatayım, yemeğimizi daha sonra yiyelim bari..."

George'un sesi pesleşti, tok bir tona büründü, kelimeler çok söylenmiş, çok tekrarlanmış olduklarını belli edercesine, düzenli bir biçimde dökülmeye başladı ağzından. "Bizim gibi çiftlik ırgatlığı yapanlar, dünyanın en yalnız insanlarıdır hep," dedi. "Ne aileleri vardır, ne de yerleri yurtları. Bir çiftliğe gelir, çalışır didinir, biraz para kazanır, sonra kente inip o parayı deve yaparlar. Bir de bakarsın, kuyruğunu kıstırmış, başka çiftliğe gidiyor. Yaşamdan bekledikleri hiçbir şey yoktur."

Lennie keyfinden bayılmıştı. "Tamam. Tamam! Şimdi de biz nasılız, onu anlat."

George devam etti: "Biz onlar gibi değiliz. Bizim bir geleceğimiz var. Derdimizi paylaşacak, bizi seven biri var. Başımızı sokacak yer bulamadık diye barlara dalıp paramızı son kuruşuna kadar harcayanlardan değiliz biz. Öyleleri hapse girse, kimsenin umurunda olmaz. Ama biz öyle değiliz."

Lennie atılıp onun sözünü kesti. **"Biz öyle**

değiliz! Neden değiliz? Çünkü sen bana bakarsın, ben bana bakarım da ondan." Sevinçle güldü. "Şimdi devam et, George!"

"Ezberlemişsin bile. Kendin de getirebilirsin gerisini."

"Yoo, sen! Ben aradaki bazı şeyleri unuturum. Nasıl olacak, onu anlat."

"Pekâlâ! Günün birinde... paraları bir araya getireceğiz, bir evimiz olacak, bir iki dönüm bahçemiz olacak, bir ineğimiz, birkaç domuzumuz, bir..."

"Toprağımızın geliriyle yaşayacağız" diye bağırdı Lennie. **"Tavşanlarımız da olacak.** Devam et, George! Bahçemizde neler olacağını anlat? Tavşanların kafeslerini, kışın nasıl yağmur yağacağını, nasıl soba yakacağımızı anlat. Sütün kaymağı nasıl bıçakla kesilecek kadar kalın olacak, onu anlat. Anlat hepsini, George."

"Kendin anlatsana! Hepsini biliyorsun."

"Yoo, sen anlat. Ben anlatınca aynı şey olmuyor. Hadi, George. Tavşanları nasıl besleyeceğim?"

George, "Peki," dedi yine. "Koca bir sebzeliğimiz olacak. Tavşan kümesimiz olacak. Tavuklarımız olacak. Kışları yağmur yağınca, boş ver işi gücü diyeceğiz, sobamızı yakacağız, oturup yağmurun damlardaki sesini dinleyerek keyif çatacağız. Gel keyfim gel!" Çakısını cebinden çıkardı. "Bundan ötesine vaktim yok artık," dedi, çakının ucunu konserve kutularından birinin te-

pesine soktu, testere gibi kesip kapağı çıkardı, kutuyu Lennie'ye uzattı. Sonra ikinci kutuyu açtı. Yan cebinden iki kaşık çekti, birini Lennie'ye verdi.

Ateşin başında oturup ağızlarına fasulyeleri doldurdular, çiğnemeye koyuldular. Lennie'nin ağzının yan tarafından birkaç fasulye kayıp düştü. George kaşığını ona doğru uzattı. "Yarın patron sana soru sorarsa sen ne diyeceksin?"

Lennie çiğnemeyi kesip yutkundu, yüzü derin düşünmekten kırıştı. "Ben... ben hiç... bir şey demeyeceğim."

"Aferin sana! Aferin, Lennie! Belki de adam olacaksın biraz. Evimiz barkımız olunca, tavşanlara bakma işini sana vereceğim gerçekten. Hele de böyle iyi hatırlarsan."

Lennie gururdan boğulacak gibi oldu. "Hatırlarım," dedi.

George yine kaşığını ona uzattı. "Bak, Lennie. Şu oturduğumuz yerde etrafına iyice bakmanı istiyorum. Hatırlarsın burayı, değil mi? Çiftlik aşağı yukarı çeyrek mil şu yanda. Nehir boyunca yürüdün mü, tamam, ha?"

"Tabii," dedi Lennie. "Bunu hatırlayabilirim. Tek kelime söylememeyi hatırladım ya!"

"Tabii, hatırladın. Şimdi, bak, Lennie... geçen seferlerde hep olduğu gibi yine başın belaya girerse, buraya gelip çalıların arasında saklanmanı istiyorum."

"Çalıların arasına saklanırım," dedi Lennie yavaşça.

"Ben gelip seni bulana kadar saklanırsın çalıların arasında. Bunu hatırlayabilir misin?"

"Tabii hatırlarım, George. Sen gelene kadar çalılarda saklanırım."

"Ama sen yine de başını belaya sokmayacaksın, çünkü eğer sokarsan tavşanları sana besletmem." Boş fasulye kutusunu çalılara fırlatıp attı.

"Başımı belaya sokmam, George. Tek kelime söylemem."

"Tamam. Dengini buraya, ateşin yanına getir. Burada uyumak keyifli olacak. Tepedeki yapraklara baka baka. Ateşe başka dal atma artık. Bırakalım sönsün."

Battaniyelerini kumların üzerine serdiler. Ateşin alevi azaldıkça çevrelerindeki ışık çemberi de küçülmeye başladı. Tepelerinde kıvrılan dallar görünmez oldu, koca gövdelerin yerini arasıra belli belirsiz ışıltılar gösteriyor, sonra onlar da kayboluyordu.

Karanlığın içinden Lennie, "George... uyuyor musun?" diye seslendi.

"Hayır. Ne istiyorsun?"

"Tavşanlarımız renk renk olsun, George."

"Tabii," dedi George uykulu bir sesle. "Kırmızı, mavi, yeşil tavşanlarımız olacak, Lennie. Milyonlarca tavşanımız olacak."

"Tüylüleri de, George. Hani Sacramento'daki panayırda gördüklerim gibi."

"Tabii, tüylüler de."

"İstersen ben başımı alıp gidebilirim, George. Bir mağarada otururum tek başıma."

"Cehennemin dibine git," dedi George. "Sus artık!"

Közlerin üstündeki kırmızılık soldu. Nehir tarafındaki tepeden bir çakal sesi geldi, sonra karşı yakadan bir köpek ona cevap verdi. Firavunincirlerinin yaprakları tatlı bir rüzgârla fısıldaştılar.

2

İşçilerin yattıkları baraka dikdörtgen biçiminde, uzun bir yapıydı. Duvarları badanalı, yerler de boyasızdı. Üç duvarında küçük, dört köşe pencereler, dördüncüsünde tahta mandallı kocaman, sağlam bir kapı vardı. Sekiz yatak, duvarlara dayanmış duruyordu. Bunlardan beşi yapılmış, üzerlerine battaniyeleri serilmişti; öbür üçü şilteliydi. Her yatağın üzerindeki duvara bir elma sandığı çakılmış, açık olan üst kısmı karşıya bakar durumda, yatak sahibinin özel eşyalarını koyabileceği bir çift raf olmuştu. Bu raflarda bir yığın öteberi göze çarpmaktaydı. Sabunlar, talk pudraları, tıraş bıçakları, çiftlik işçilerinin bayıldığı kovboy dergileri... İlaçlar da vardı raflarda. Haplar, sonra taraklar... Rafların yan taraflarına çakılmış çivilerden birkaç boyunbağı sallanıyordu. Bir duvarın dibine kara, demir bir soba yerleştirilmişti. Bacası dosdoğru tavandan çıkıyordu. Odanın orta yerinde kocaman, kare bir masa duruyordu. Üzerine iskambil kâğıtları saçılmıştı. Çevresinde de oyuncuların oturabileceği tahta kasalar vardı.

Sabah saat on sularında güneş yan pencerelerin birinden içeriye kalın, içinde tozların uçuştuğu bir ışın demeti yolladı, sinekler bu ışının içine şimşek gibi girip girip çıkmaya koyuldular.

Tahta mandal kalktı, kapı açıldı; uzun boylu, düşük omuzlu, yaşlıca bir adam içeriye girdi. Blucin giymişti. Sol elinde, kocaman saplı bir süpürge taşıyordu. Arkasından George, onun peşinden de Lennie gelmekteydi.

"Patron sizi dün gece bekliyordu," dedi yaşlı adam. "Geceden gelmeyince, bu sabah işe çıkamayacaksınız diye küplere bindi." Sağ kolunu işaret ediyor gibi kaldırdı. Ama kolunu uzatınca, ceketin içinden yalnızca odun gibi bir bilek çıktı, el çıkmadı. "Şu iki yatakta yatabilirsiniz," diyerek sobanın yanındaki yatakları gösterdi.

George o yana yürüdü, battaniyelerini şilte diye kullanılan saman çuvalının üzerine attı. Başucundaki rafa baktı; küçük, sarı bir teneke kutu aldı. "Hey, bu da ne böyle be?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedi ihtiyar.

"Üstünde bit, hamamböceği ve diğer tüm haşaratı öldürür diye yazıyor. Ne biçim yatak veriyorsunuz bize böyle? Bir de bitlenecek miyiz yani?"

İhtiyar süpürgesini elsiz koluyla gövdesi arasına kıstırdı, elini kutuyu almak için uzattı. Etiketi dikkatle okudu. "Bakın, çocuklar," dedi sonunda.

"Bu yatakta son yatan adam demirciydi... çok iyi bir insandı ve de çok titiz, temiz bir herifti. Ellerini yemek yedikten sonra bile yıkardı."

"Nasıl olmuş da bitlenmiş öyleyse?" George yavaş yavaş kendini kuruyor, öfkeleniyordu. Lennie de dengini bitişik yatağa attı, oturdu. Ağzı açık, George'a bakıp duruyordu.

"Bak anlatıyorum işte," dedi ihtiyar. "Bu demircinin adı Whitey idi. Ortalıkta böcek olsun olmasın, her yere bu tozdan serper, emin olmak isterdi, tamam mı? Sofraya oturdu mu, haşlanmış patateslerin bütün kabuğunu soyar, ufacık benekleri bile, ne cins olursa olsun, oyar, atar, ondan sonra yerdi. Yumurtasının üstünde bir kırmızı benek olsa, onu da sıyırırdı. Sonunda da yemek yüzünden çıktı gitti zaten. Öyle adamdı... Titiz! Pazarları bir yere gitmese bile giyinir, hatta kravatını da takar, barakada öyle otururdu."

"Pek de inanasım gelmiyor," dedi George kuşkuyla. "Neden gitti demiştin?"

İhtiyar sarı tenekeyi cebine soktu, diken gibi beyaz bıyıklarını yumruğuyla sıvazladı. "'Şeyy... gitti işte. Herkesin gittiği gibi. Yemekleri beğenmiyorum dedi. Yer değiştirmek istemiştir besbelli. Yemeklerden başka bir neden de göstermedi. Bir gece, 'Paramı verin,' dedi. O kadar. Herkes gibi."

George şilteyi kaldırıp altına baktı, eğildi, çuvalı dikkatle inceledi. Lennie hemen ayağa

kalktı, o da kendi yatağına aynı şeyi yaptı. George sonunda yatışmış göründü. Battaniyesini serdi; raflara eşyalarını, tıraş bıçağını, sabununu, tarağını, hap kutusunu, deriden bilek kayışını sıraladı. Sonra yatağını düzgünce serdi. İhtiyar, "Patron neredeyse gelir," dedi. "Sabah sizin hâlâ gelmediğinizi görünce kudurmuştu. Tam biz kahvaltı ederken içeriye daldı, 'O sünepe herifler ne cehennemde kaldı?' diye sordu. Bu arada seyisi de fena halde haşladı."

George yatağının üzerindeki bir kırışığı düzeltti, dönüp oturdu. "Seyisi mi haşladı?" diye sordu.

"Tabii. Seyis zencidir, tamam mı?"

"Zenci ha?"

"Evet. İyi adamdır. Sırtı da kambur. At çiftelemiş de. Patron kızdıkça onu haşlar. Ama o hiç aldırmaz. Bol bol okur. Odasında kitapları var."

"Patron nasıl adam?" diye sordu George.

"Eh, iyi adamdır. Arasıra pek fena kızar ama, oldukça iyi adamdır yine de... Bakın Noel'de ne yaptı, biliyor musunuz? Buraya bir galon viski getirdi, hepimize, 'İçin çocuklar, Noel yılda bir kere gelir!' dedi."

"Ya" dedi George. "Bir galon hem del"

"Vallal Amma da eğlendik. O gece zenci seyisi de aldılar buraya. Smitty diye ufak tefek bir arabacı vardı. Zenciyle güreş tutturdular ona.

Becerdi de. Ayak kullanmasına izin vermedikleri için sonunda zenci onu yendi. Ama ona sorarsanız, 'ayaklarımı kullansaydım zenciyi öldürürdüm,' diyor. Zencinin sırtı kambur diye bırakmadılardı tekmeyi." Susup o anı yeniden yaşadı. "Daha sonra bizimkiler Soledad'a gidip iyice dağıtmışlar. Ben gitmedim. Kocuyoruz artık tabii."

Lennie yatağını yeni düzeltmişti ki kapının mandalı tekrar kalktı. Aralıkta kısa boylu, tıknaz bir adam belirdi. Blucin pantolon, pazen gömlek, siyah, iliklenmemiş bir yelek, bir de siyah ceket giymişti. Başparmakları kemerinin tokasının iki yanına takılıydı. Kafasında lekeli bir Stetson şapka, ayağında yüksek topuklu çizmeler, ayrıca işçi olmadığını belirtecek mahmuzlar vardı.

İhtiyar ona çabucak göz attı, sonra yine bıyıklarını yumruğuyla sıvazlayarak kapıya yöneldi. "Adamlar şimdi geldi," dedi patronun yanından geçip kapıdan çıkarken.

Patron kısa, hızlı adımlarla odaya girdi. Şişko bacaklılar öyle adım atarlardı genellikle. "Murray ve Ready iş bürosuna bu sabah için iki kişi istiyorum diye yazmıştım," dedi. "İş karneleriniz yanınızda mı?" George elini cebine daldırdı, kartları çıkarıp patrona uzattı. "Onların suçu değilmiş," dedi patron. "Burada da sabah işbaşı yapacağınız yazılı."

George gözlerini ayaklarının burunlarına indirdi. "Otobüs şoförünün yüzünden oldu," dedi. "On mil ötede indirdi bizi. Yürümek zorunda kal-

dık. Geldik dedi, indirdi, oysa gelmemişiz. Sabah sabah da başka taşıt bulamadık."

Patron gözlerini kısıp ona baktı. "Ben ekibi tahıla iki kişi eksik yollamak zorunda kaldım. Şimdi yemekten önce gitseniz de işe yaramaz." Cebinden iş saati defterini çekti, araya kalem soktuğu yeri açtı. George kaşlarını çatıp Lennie'ye anlamlı anlamlı baktı, Lennie başını sallayıp anladığını belirtti. Patron kalemini yaladı. "Adın ne senin?"

"George Milton."

"Ya senin?"

"Onun adı Lennie Small," dedi George.

İsimleri deftere yazıldı. "Durun bakayım... bugün yirmisi... Yirmisinde öğleyin." Defteri kapattı. "Nerede çalışmıştınız siz?"

"Weed'e yakın yerde," dedi George.

"Sen de mi?" dedi adam Lennie'ye.

George, "Evet, o da," dedi.

Patron parmağını şakacı bir tavırla Lennie'ye doğru uzattı. "Pek geveze biri değil galiba," diye takıldı.

"Değil. Ama çalıştı mı yaman çalışır. Boğa gibi güçlüdür."

Lennie kendi kendine gülümsedi. "Boğa gibi güçlü," diye tekrarladı.

George kaşlarını çattı, Lennie unuttuğu için utanarak hemen başını eğdi.

Patron birden, "Dinle beni, Small," dedi. Lennie başını kaldırdı. "Ne iş yaparsın sen?"

Lennie panik içinde George'a baktı, ondan yardım diledi. "Ne derseniz yapar," dedi George. "Hayvanlara bakmayı iyi bilir. Koca tahıl çuvallarını bir başına kaldırıp taşır. Traktör sürer. Ne derseniz yapar. Bir deneyin onu."

Patron, George'a döndü. "Öyleyse ne diye konuşturmuyorsun adamı? Ne yutturmaya çalışıyorsun sen bana?"

George sesini yükselterek onun sözünü kesti. "Bakın! Zekidir demiyorum size. Değildir. Ama iyi işçidir diyorum. Yüz kiloluk balyayı bile kaldırır."

Patron elindeki küçük defteri kararlı hareketlerle cebine yerleştirdi, parmaklarını yine kemerine taktı, bir gözünü kısıp hemen hemen kapattı. "Bana bak... neyin peşindesin sen?" dedi.

"Ha?"

"Bu heriften çıkarın ne? Parasını sen mi alıyorsun elinden?"

"Tabii, hayır. Nereden çıkardınız bunu?"

"Kimsenin başkası için kendini bu kadar paraladığını görmemiştim. Çıkarın nedir, onu bilmek istedim."

"O benim... kuzenim," dedi George. "Anasına ona bakarım diye söz verdim. Çocukken kafasını at tepmiş. İyi insandır. Aklı kıt yalnız. Ama ne iş verirseniz yapar."

Patron kapıya doğru yarım bir dönüş yaptı.

"Eh, arpa çuvalı taşımak için akıl gerekmez insana," dedi. "Ama sakın bana oyun oynamaya kalkma, Milton. Gözüm hep üstünde olacak. Weed'deki işten niye çıktınız?"

"İş bitti," dedi George hemen.

"Ne tür işti."

"Biz... şey... lağım çukuru kazıyorduk."

"Pekâlâ. Sakın bir oyuna kalkma, yanına bırakmam. Kurnazları daha önce de çok gördüm. Yemek yer yemez tahıl ekibiyle siz de çıkarsınız. Tınazdan arpa çekilecek. Slim'in takımıyla çıkın."

"Slim mi?"

"Evet. İriyarı, uzun boylu. Yemekte görürsünüz onu." Birden dönüp kapıya yürüdü, çıkmadan önce durup iki adama uzun uzun baktı.

Ayak sesleri duyulmaz olduğunda George, Lennie'ye çevrildi:

"Hani, tek kelime söylemeyecektin? Hani, o koca çeneni kapatıp sözü bana bırakacaktın? Neredeyse kaybediyorduk işi."

Lennie umutsuz bakışlarla kendi ellerine bakıp duruyordu. "Unuttum, George," dedi.

"Yaa, unuttun! Her zaman unutursun, sonra pisliği temizlemek bana kalır." Yatağın kenarına kendini bırakıp oturdu. "Şimdi herif gözünü bizden ayırmaz artık. Dikkatli olmak, hata yapmamak zorundayız. Bundan sonra açma o koca çeneni bari." Somurtup sustu.

"George!"

"Yine ne istiyorsun?"

"Kafamı at tepmedi benim, değil mi, George?"

"Keşke tepseydi," dedi George hınzırca. "Herkesi büyük bir dertten kurtarırdı."

"Kuzenim dedin bana, George."

"Eh, yalandı o. İyi ki de yalan. Senin gibi akrabam olsa, kendimi öldürürdüm." Birden sustu, açık duran ön kapıya yürüdü, dışarıya baktı: "Hey, ne halt ediyorsun orada? Kapıları mı dinliyorsun?"

İhtiyar adam yavaşça odaya girdi. Elinde yine uzun saplı süpürgesi vardı. Peşinden akçıl burunlu, kör gibi bakan sulu gözlü bir çoban köpeği, ayaklarını sürüye sürüye onu izlemekteydi. Köpek sarsak sarsak odanın kenarına gidip yattı, kendi kendine homurdandı, güve yeniği postunu yalamaya koyuldu. O yerine yerleşene kadar ihtiyar ona baktı hep. Sonra, "Dinlemiyordum," dedi. "Bir an gölgede durmuş, köpeğimin sırtını kaşıyordum. Helayı daha şimdi temizleyip bitirdim de..."

George, "Koca kulaklarını açmış, burnunu bizim işimize sokuyordun bal gibi," dedi. "Kimsenin işimize burnunu sokmasından hoşlanmam."

Adam tedirgin bakışlarını George'dan ayırıp Lennie'ye çevirdi, sonra yine George'a döndü.

"Oraya daha yeni gelmiştim," dedi. "Ne dediğinizi duymadım bile. Zaten bana ne. Çiftliklerde çalışanlar ne dinlemeli, ne de soru sormalı."

George yumuşamış gibi, "Bunda haklısın işte," dedi. "Hele de işinden olmak istemiyorsa..." İnanmıştı ihtiyarın savunmasına. "Gir de otur biraz," dedi. "Amma da kocamış bu köpek böyle."

"Öyle. Yavruyken almıştım. Gençliğinde yaman çoban köpeğiydi." Süpürgesini duvara dayayıp, yumruğuyla kır sakalları çıkmış yanaklarını sıvazladı. "Patronu nasıl buldunuz?" diye sordu.

"Fena değil. Zararsız gibi."

"İyi adamdır," diye ona katıldı ihtiyar. "Suyuna gitmek gerek."

O sıra barakaya genç bir adam girdi. Zayıf, yanık yüzlü, kahverengi gözlü, sık kıvırcık saçlıydı. Sol eline bir iş eldiveni geçirmiş, ayağına da patron gibi yüksek topuklu çizmeler giymişti. "Babamı gören oldu mu?" diye sordu.

İhtiyar, "Demin buradaydı, Curley," dedi. "Galiba yemekhaneye gitti."

Curley, "Yetişmeye çalışayım." dedi. Bakışları yeni adamların üzerinden kayarken duraladı. Önce George'a, sonra Lennie'ye soğuk soğuk baktı, kolları dirseklerinden kıvrıldı, elleri yumruk gibi sıkıldı. Kazık gibi kasılmıştı. Bakışları içten pazarlıklı, aynı zamanda da kavgacı gibiydi. Lennie bu bakışlardan tedirgin oldu, ayakları kı-

pırdadı. Curley tetikte adımlarla ona doğru yaklaştı. "Bizim bunağın beklediği yeni işçiler siz misiniz?" diye sordu.

George, "Yeni geldik," dedi.

"Bırak da bu ayı konuşsun."

Lennie utanmış gibi büzüldü.

George, "Ya canı konuşmak istemiyorsa?" dedi.

Curley ona döndü. "Kime laf söyleniyorsa o cevap versin," dedi. "Sen ne halt etmeye karışıyorsun?"

George soğuk bir sesle, "Birlikte dolaşırız biz," dedi.

"Demek... öyle durum."

George gergin ve hareketsizdi. "Evet, öyle."

Lennie çaresiz bakışlarla George'a bakıyor, talimat bekliyordu.

"Ve sen de kocaoğlanın konuşmasına izin vermiyorsun, ha?"

"Sana bir şey söylemek istiyorsa söyler." Başını Lennie'ye hafifçe salladı.

"Yeni geldik," dedi Lennie yavaşça.

Curley ona baktı. "Bir daha sana laf söyleyene cevap ver," dedi, dönüp kapıdan çıktı. Dirsekleri hâlâ biraz kıvrıktı.

George bakışlarıyla onu izledi, o çıktıktan

sonra ihtiyara döndü. "Ne oluyor buna be?" dedi. "Lennie ona bir şey yapmadı ki."

İhtiyar kapıya doğru korkulu bir bakış fırlattı, kimsenin dinlemediğinden emin olmaya çalıştı. "O patronun oğlu," dedi alçak sesle. "Sıkı heriftir Curley. Epey boks yapmışlığı var. Hafif sıklettir. İyidir de."

"İstediği kadar iyi olsun," dedi George. "Lennie'ye ne diye bulaşıyor? Lennie ona bir şey yapmadı ki! Ne alıp veremediği var onunla?"

İhtiyar biraz düşündü. "Şeyy..." dedi. "Bana kalırsa Curley de bütün bodurlar gibi. İriyarı olanlardan hoşlanmaz. Durmadan iriyarılarla hır çıkarır. Sanki kendi iri değil diye onlara kızıyormuş gibi. Sen de bilirsin bu tip bodurları, değil mi? Hep hır çıkarmak isterler."

"Elbette," dedi George. "Kavgacı bodurları çok gördüm ben. Ama bu Curley Lennie'ye bulaşmasa iyi eder. Lennie boks falan bilmez ama, bulaşırsa bu Curley'nin epey canı yanar."

"Eh, Curley de sıkı heriftir," dedi ihtiyar kuşkuyla. "Bana ters gelen bir durum var. Diyelim ki, Curley iriyarı birinin üstüne sıçrıyor ve tepeliyor. Herkes hemen Curley'i övmeye koyulur, ne yaman herif şu Curley derler. Sonra diyelim ki, bir sefer aynı şeyi yapıyor ve dayak yiyor. Bu sefer herkes koca herife, dengiyle dövüşeydi diyor, birleşip ona karşı çıkıyorlar. Bana ters geliyor. Curley kimseye şans tanımıyormuş gibime geliyor."

George kapıya doğru bakıyordu. Düşünceli bir sesle,

"Eh, Lennie konusunda ayağını denk alsa iyi eder," dedi. "Lennie boksör falan değildir ama kuvvetlidir, çeviktir, kural mural da bilmez." Ortadaki kare masaya yürüyüp kutulardan birinin üstüne oturdu, kartlardan birazını topladı, karıştırdı.

İhtiyar da bir başka kutuya oturdu. "Bu söylediklerim Curley'nin kulağına gitmesin, canıma okur," dedi. "Gözümün yaşına bakmaz. Kimse onu kovamaz nasılsa. Patronun oğlu ya..."

George elindeki kart destesini kesti, birer birer çevirip çevirip bakmaya başladı. Bakıyor, sonra fırlatıp atıyordu.. "Bu Curiey denen herif bana boktan bir tip gibi geliyor," dedi. "Böyle gaddar bücürlerden hoşlanmam."

İhtiyar, "Son zamanlarda daha da bozuldu bence," dedi. "İki hafta önce evlendi. Karısı, patronun evinde kalıyor. Curiey evlendikten bu yana daha bir azıttı, sanıyorum."

George homurdandı. "Belki de karısına gösteriş olsun diyedir."

İhtiyar dedikoduya iyice ısınmış, kendini kaptırmıştı. "Sol elindeki eldiveni gördün mü?"

"Hıı, gördüm."

"O eldivenin içi vazelin dolu."

"Vazelin mi? Ne boka yarar?"

"Dur da söyleyeyim... Dediğine bakılırsa elini karısı için yumuşak tutmaya çalışıyormuş."

George olanca dikkatiyle kartları inceler gibiydi.

"Sağda solda böyle konuşmak ayıp," dedi.

İhtiyara yepyeni bir güven geldi. George'un ayıpladığını duymak rahatlattı onu. Artık güvende demekti. Daha rahat konuştu. "Curley'nin karısını gör de bak," dedi.

George kartları bir daha kesti, açmaya koyuldu; ağır ağır, kararlı hareketlerle. "Güzel mi?" diye sordu.

"Evet... güzel... ama..."

George'un gözü kartlardaydı. "Aması ne?"

"Şey... malın gözü."

"Öyle mi? Evleneli iki hafta olmuş, gözü dışarda, ha? Belki de Curley bu yüzden böyle fık fık ediyor."

"Kadının bir gün Slim'e göz ettiğini gördüm. Slim araba sürer. Kıyak delikanlıdır. Tahıl tarlasına yüksek topuk giymeye de gerek yoktur. Kadının Slim'e göz ettiğini gördüm. Curley görmedi. Sonra, Carlson'a göz ettiğini de gördüm."

George ilgilenmiyormuş gibi davranıyordu. "Galiba pek eğleneceğiz burada," dedi.

İhtiyar yerinden kalktı. "Ne düşünüyorum, biliyor musun?" George karşılık vermedi. "Bana kalırsa bizim Curley orospunun birini aldı."

"Eh, ilk onun başına gelmiyor," dedi George. "Niceleri yapmıştır aynı şeyi."

İhtiyar kapıya yöneldi, yaşlı köpeği kafasını kaldırıp çevresine bakındı, acılar içindeymiş gibi kalkıp sızlanarak onu izlemeye koyuldu. "Varilleri yerlerine koymam gerek," dedi ihtiyar. "Ekip neredeyse döner. Siz de mi arpa çekeceksiniz?"

"Evet."

"Curley'nin kulağına gitmesin, ha?"

"Daha neler."

"Kendin bir gör de bak... orospu mu, değil mi anlarsın zaten." Kapıya varınca pırıl pırıl güneşin altında durdu.

George kartları düşünceli bir tavırlı üç deste halinde açmaya koyuldu. Az destenin üzerine dört sinek birikmişti. Güneşin dört köşe aydınlığı yerdeydi artık. Sinekler içinden kıvılcım gibi geçip duruyorlardı. Dışardan at sesleri, yüklü arabaların gıcırtıları duyuldu. Uzaklardan, "Seyiis... Heeey, seyis!" diye bir ses duyuldu, arkadan da biri, "Nerede bu Allahın belası zenci!" diye haykırdı.

George önündeki kâğıtlara bir baktı, sonra toplayıp kaldırdı, Lennie'ye döndü. Lennie yatağına uzanmış, onu seyrediyordu.

"Bak Lennie! Burası boktan bir yer. Ben korkuyorum. Bu Curley denen herifle başın derde girecek. Öylelerini daha önce de gördüm. Seni yokluyor. Korktuğunu sezdiği anda seninle kavga çıkaracak."

Lennie'nin gözlerinde korku okunuyordu. "Ben dert aramıyorum," dedi yakınma dolu bir sesle. "Beni dövmesine izin verme, George."

George kalkıp Lennie'nin yatağına yürüdü, kenarına oturdu.

"O tiplerden nefret ederim," dedi. "Çok gördüm böylelerini. İhtiyarın da dediği gibi, kendini garantiye almış durumda herif. İşi riske bırakmıyor. Hep kazanıyor." Bir an düşündü. "Sana bulaşırsa, Lennie... O zaman bizi hemen kovarlar. Gözünü dört aç. Patronun oğlu o. Bak, Lennie, ondan uzak durmaya çalış sen, tamam mı? Hiç konuşma onunla. Buraya gelirse sen hemen odanın öbür köşesine git. Yapar mısın bunu, Lennie?"

"Bela istemiyorum," diye yakındı Lennie. "Ona hiçbir şey yapmadım ben."

"Canı kavga istiyorsa, yapmamış olman seni kurtarmaz. Ondan uzak dur sen. Hatırlar mısın bunu?"

"Elbette, George. Tek kelime söylemeyeceğim."

Yaklaşan tahıl ekibinin sesleri büyümeye başlamıştı. Nal sesleri, araba frenleri, zincir şakırtıları geldi. Ekiplerdeki işçiler birbirlerine sesleniyorlardı. George, Lennie'nin yatağının kenarında oturmuş düşünüyor, düşünürken kaşlarını çatıyordu.

Lennie çekingen bir sesle, "Kızmadın ya, George?" dedi.

"Sana kızmadım. Bu Curley piçine kızdım. Biraz para yaparız diye umuyordum. Belki yüz dolar." Sesi kararlı bir hal aldı. "Sen Curley'den uzak dur, Lennie!"

"Tabii dururum, George. Tek kelime söylemem."

"Seni kışkırtmasına izin verme... ama... İtoğlu sana vurursa, sen de canına oku onun."

"Neyi okuyum George?"

"Boş ver, boş ver! Zamanı gelince söylerim. Nefret ederim bu tür itlerden. Bak, Lennie, başın derde girerse ne yapacağını hatırlıyor musun?"

Lennie dirseği üzerinde doğruldu. Yüzü derin düşünmenin çabasından kırışmıştı. Sonunda gözleri üzgün üzgün George'un yüzüne döndü. "Başım belaya girerse tavşanları bana besletmeyeceksin."

"Onu demek istemiyorum. Dün gece konakladığımız yeri hatırlıyor musun? Hani, ırmağın kenarında?"

"Evet, hatırlıyorum. Hah, tamam, hatırlıyorum! Oraya gidip çalılar arasında saklanacağım."

"Ben gelip seni alana kadar saklanacaksın orda. Kimsenin seni görmesine izin vermeyeceksin. Irmağın kenarındaki çalılarda saklanacaksın. Tekrarla bakayım bunu."

"Irmağın kenarındaki, çalılarda saklanaca-

ğım. Irmağın kenarındaki çalılarda saklanacağım."

"Başın belaya girerse."

"Başım belaya girerse."

Dışarda bir fren gıcırdadı. Biri yine seslendi: "Seyiiis... Hey! Seyiiis!"

George, "İçinden tekrarla ki unutmayasın, Lennie," dedi.

Yerdeki dört köşe ışık gölgelenince ikisi de başlarını kaldırdılar. Kapıda bir kız durmuş, içeriye bakıyordu. Etine dolgun, boyalı dudakları, yine fazla boyalı birbirinden ayrık gözleri vardı. Tırnakları kırmızı kırmızıydı. Saçları buklelenmiş sarkıyor, ufacık sosislere benziyordu. Basma bir entari giymişti üstüne. Ayaklarında, iç yanlarına tüylü süsler takılmış arkasız terlikler vardı. "Curley'i arıyorum," dedi. Sesi genizden geliyordu ve pürüzlüydü.

George başını öteye çevirdi, sonra tekrar ona baktı. "Az önce buradaydı ama gitti," dedi.

"Yaa!" Ellerini arkasına koyup kapıya yaslandı, vücudunu öne kaydırdı. "Siz demin gelen yeni işçilersiniz, değil mi?"

"Öyle."

Lennie'nin gözleri kadının vücudu üzerinde aşağıya doğru kaydı. Kadın, Lennie'ye bakmıyor gibi görünüyordu ama yine de hafifçe kırıttı. Başını eğip kendi tırnaklarına baktı. "Curley bazen buraya gelir de," diye açıkladı.

George ters ters, "Eh, şimdi yok işte," dedi.

"Mademki yok, bari başka yerde arayayım onu." Sesi pek cilveliydi.

Lennie onu hayran hayran seyrediyordu. George, "Görürsem aradığını söylerim," dedi.

Kadın gülümsedi, kırıttı. "Aramak suç değil ya!" dedi.

Arkasından ayak sesleri geliyordu. Başını çevirdi. "Merhaba, Slim!" dedi.

Slim'in sesi duyuldu. "Merhaba güzelim!"

"Curley'i arıyorum, Slim."

"Pek dikkatli aramıyorsun galiba. Demin sizin eve giriyordu."

Kadın birden telaşlandı. Barakanın içine doğru, "Hoşça kalın, çocuklar!" diye seslenip hızlı adımlarla uzaklaştı.

George, Lennie'ye baktı. "Amma şırfıntı be!" dedi. "Demek Curley bunu almış karı diye."

"Öyle... saklamıyor da. Curley'nin işi var bununla. Bu karı yirmi dolara gitmezse ben de bir şey bilmiyorum."

Lennie hâlâ kapıya, kadının az önce durduğu yere bakıyordu. "Amma güzeldi," diye gülümsedi hayran hayran. George çabucak ona baktı, sonra hemen kulağından yakalayıp sarstı.

"Dinle beni, koca salak," dedi hırsla. "O kahpeye gözünün ucuyla bile bakmayacaksın. Ne

yaparsa yapsın, ne derse desin. Daha önce de böyle zehir akıntıları gördüm ama, insanı kodese sokmaya bu kadar yatkınını hiç görmedim. Uzak dur ondan."

Lennie kulağını kurtarmaya çalıştı. "Ben bir şey yapmadım, George."

"Yoo, yapmadın. Ama karı kapıya yaslanıp bacaklarını gösterirken başını öteye de çevirmedin."

"Kötülük olsun diye yapmadım, George. Valla!"

"Eh, sen ondan uzak dur hele, çünkü bu karı, fare kapanı gibi bir şey. Bırak Curley kısılsın ona. O zaten yanmış. Vazelinli eldiven... pöh!" George tiksinmiş gibiydi. "Herhalde çiğ yumurta içiyor, macun satanlara mektuplar yazıyordur."

Lennie birden bağırdı. "Ben bu yerden hoşlanmadım, George. İyi bir yer değil burası. Gitmek istiyorum buradan!"

"Para tutana kadar kalmak zorundayız. Çaremiz yok, Lennie. İlk fırsatta gideriz. Ben de bayılmadım zaten." Tekrar masaya yürüyüp iskambil açmaya koyuldu. "Yoo, bayılmadım," dedi. "Hiç mi hiç hoşlanmadım. Fırsat olsa hemen giderdim. Birkaç doları cepleyebilsek, senlen American River'e gider, orada altın arardık. Günde belki iki dolar kazanırdık. Belki de damar bulurduk, ha!"

Lennie hevesle ona doğru eğildi. "Gidelim,

George. Kurtulalım buradan. Kötü bir yer burası."

"Kalmak zorundayız," dedi George kısaca. "Artık sus! Neredeyse gelecek adamlar?"

Yakındaki heladan akan su sesleri, kova tıngırtıları geliyordu. George kartlarına baktı. "Yıkansak bari," dedi. "Ama pislenecek bir şey de yapmadık."

Uzun boylu bir adam kapıya dikildi. Geniş kenarlı Stetson şapkasını kolunun altına kıstırmış, ıslak saçlarını arkaya doğru tarayıp duruyordu. O da ötekiler gibi blucin pantolonla aynı kumaştan ceket giymişti. Saçlarını tarayıp bitirince odaya girdi. Ancak soyluların, ya da soylu rolüne çıkan tiyatrocuların başarabildiği görkemli bir hareket biçimi vardı. Arabacıydı burada. Çiftliğin kralıydı. Tek koşuma on, on altı, hatta yirmi katırı bağlayıp sürerdi. Katırın sırtındaki sineği kırbacıyla avlarken katıra değmezdi bile kırbacın ucu. Ağırbaşlı hareket ederdi. Sessizliği, o içeri girdi mi herkesin susmasına yol açacak kadar yoğundu. Her dediğine inanılırdı. Konu ister politika, ister aşk olsun. Arabacı Slim'di o. Yüzünden kaç yaşında olduğu hiç anlaşılmazdı. Otuz beş de olabilirdi, elli de. Kulakları söylenenden fazlasını duyardı. Ağır konuşması, derin bir düşünceden çok derin bir anlayışı saklardı. Düşüncenin ötesinde bir anlayışı. Elleri iri ama ince parmaklıydı. Kıpırdattığı zaman, tapınakta dans edercesine duyarlı hareket ederdi o eller.

Ezilen şapkasına biçim verdi, tepe ortasını katladı, başına koydu. Barakadaki iki kişiye yumuşak bakışlarla baktı. "Dışarısı öyle parlak ki, buraya girince bir şey göremiyor insan," dedi. "Yeni gelenler siz misiniz?"

"Şimdi geldik," dedi George.

"Arpa mı çekeceksiniz?"

"Patron öyle dedi."

Slim, George'un karşısındaki kutunun üzerine oturdu, yayılmış kartlara başaşağı baktı. "İnşallah benim takıma düşersiniz," dedi. Sesi çok yumuşaktı. "Benim takımda iki serseri var, arpa torbasıyla kum torbasının farkını bilmiyor. Daha önce arpa çekmiş miydiniz hiç?"

"Çoook," dedi George. "Ben pek âhım şâhım bir şey değilim ama, şu çam yarması, çoğu çiftlerin çektiğini tek başına çeker."

Konuşmaları dinlerken bir George'un bir öbürünün yüzüne bakan Lennie, bu iltifat üzerine gülümsedi. Slim de George'a, iltifat etti diye beğeni dolu bakışlarla baktı. Masanın üzerine eğilip kartlardan birinin ucuna dokundu. "Hep beraber mi dolaşırsınız ikiniz?" dedi. Sesi dostçaydı. Güven veriyor, insanı açık sözlü konuşmaya davet ediyor, ama zorlamıyordu.

"Tabii," dedi George. "Birbirimize göz kulak oluruz bir bakıma." Başparmağıyla Lennie'yi gösterdi. "Pek zeki değil," dedi. "Ama çok iyi işçidir. İyi adamdır da, ama pek zeki değil. Uzun zamandır tanırım."

Slim, George'a, içini görüyormuş gibi derin derin baktı. "Artık birlikte dolaşan, can yoldaşlığı eden pek kimse kalmadı," dedi. "Nedendir bilmem. Belki de herkes birbirinden korkuyor bu dünyada."

George, "Tanıdığın biriyle dolaşmak çok daha iyi," dedi.

O sıra içeriye güçlü kuvvetli, koca göbekli bir adam girdi. Saçından hâlâ sular damlıyordu. "Merhaba, Slim!" dedi, sonra durup George'a ve Lennie'ye baktı.

Slim tanıştırmak istercesine, "Yeni gelmişler," dedi.

Koca adam, "Tanıştığımıza sevindim," diye konuştu. "Adım Carlson."

"Ben George Milton. Bu da Lennie Small."*

"Tanıştığımıza sevindim," dedi Carlson bir daha. Lennie'ye baktı. "Pek de küçük sayılmaz," dedi, kendi şakasına hafifçe güldü. "Hem de hiç değil," diye tekrarladı. "Ha, sana soracaktım, Slim. Senin köpek ne oldu? Bu sabah arabanın altında görmedim."

"Gece yavruladı," dedi Slim. "Dokuz tane. Dördünü hemen boğdum. O kadarını besleyemezdim."

"Beşi kaldı, ha?"

"Evet, beş. Büyükçe olanlarına ilişmedim."

* Small = Küçük

"Ne tür köpek olurlar dersin?"

"Bilmem," dedi Slim." Çoban, herhalde. Bizimki azdığında buralarda en çok çoban vardı."

Carlson sürdürdü konuşmasını: "Beş yavru, ha? Hepsine bakacak mısın?"

"Bilmem. Bir süre kalsınlar da Lulu'dan süt emsinler."

Carlson düşünceli bir sesle, "Bana bak, Slim, ben düşünüyordum da" dedi, "Candy'nin köpeği öyle yaşlandı ki yürüyemiyor bile. Leş gibi de kokuyor. Barakaya ne zaman girse, iki üç gün kokusu çıkmıyor. Candy'ye söyle, o köpeği vursun, sen de ona yavrulardan birini ver, büyütsün, ha? Bir kilometreden kokuyor hayvan be! Dişi yok, gözü görmez, yemek yiyemez... Candy onu sütle besliyor. Başka şey çiğneyemiyor hayvan."

George, Slim'e dikkatli dikkatli bakıyordu. Birden dışarda yemek kampanası çalmaya başladı. Önce yavaştan başladı, sonra temposu hızlandı, vuruşlar kesintisiz bir zil sesi gibi duyuldu, sonra başladığı gibi apansız sustu.

"İşte çaldı," dedi Carlson.

Dışarda bir grup adamın yemekhaneye doğru gittiği duyuldu.

Slim ağır ağır, gururla ayağa kalktı. "Yemekler bitmeden siz ikiniz de gelseniz fena olmaz," dedi. "İki dakikaya kadar, tertemiz ederler her şeyi."

Carlson geri çekilip Slim'e yol verdi, ikisi kapıdan çıktılar.

Lennie, George'a heyecanla bakıyordu. George kartlarını dağınık bir yığın halinde ortaya topladı. "Tamam, ben de duydum, Lennie," dedi. "Sorarım, bakalım verir mi!"

"Kahverengili beyazlı olsun," dedi Lennie heyecanla.

Yatağından kalkmamıştı. "Hemen iste, George. Hemen iste de hiçbirini öldürmesin."

"Tamam! Hadi gel artık. Fırla ayağa!"

Lennie yatağından kalktı, ayakta dikildi, birlikte kapıya yöneldiler. Tam kapıya yaklaştıkları sırada Curley içeri daldı.

"Buralarda bir kız gördünüz mü?" diye sordu öfkeyle.

George soğuk soğuk, "Yarım saat kadar önce," dedi.

"Ne halt ediyormuş burada?"

George hiç hareketsiz duruyor, öfkeden kuduran küçük adama bakıyordu. Hakaret dolu bir sesle, "Seni aradığını söyledi," dedi.

Curley birden George'u ilk kez görüyormuş gibi baktı. Gözleri onu tarttı; boyunu posunu, kolunun uzunluğunu ölçüp biçti, sımsıkı midesini süzdü. "Ne tarafa gitti?" diye sordu sonunda.

"Bilmiyorum," dedi George. "Giderken arkasından bakmadım."

Curley ona kaşlarını çattı, dönüp aceleyle kapıdan fırladı.

George, "Biliyor musun, Lennie," dedi. "Bu herifi kendim tepelemeye kalkacağımdan korkuyorum. İğrenç bir tip. Hay Allah! Hadi, yürü. Zırnık kalmayacak bize."

Kapıdan çıktılar. Güneşin ışığı pencerenin dibinde ince bir çizgi haline inmişti. Uzaklardan kap kacak sesleri geliyordu.

Az sonra yaşlı köpek açık duran kapıdan sarsak sarsak girdi, yarı kör gözleriyle şöyle bir bakındı, kokladı, uzanıp başını pençelerinin arasına dayadı. Curley tekrar kapıda belirdi, durup barakanın içine baktı. Köpek başını kaldırdı. Curley kapıdan uzaklaşınca hayvanın başı hemen yine yere sarktı.

3

Barakanın pencereleri ışıkla aydınlıktı ama, içerisi karanlıktı. Açık kapıdan nal oyunu* oynayanların sesleri ve nalların dikey çubuğa geçerken çıkardığı metal şangırtıları duyuluyor, ikide bir seyircilerin coşkulu sesleri ve yuhalamaları yükseliyordu.

Slim'le George alacakaranlık barakaya birlikte girdiler. Slim iskambil masasının üzerine uzandı, teneke abajurlu elektrik ışığını yaktı, abajurun konisi ışığı dosdoğru aşağıya vurdurdu, barakanın köşeleri yine de karanlıkta kaldı. Slim bir kutunun üzerine oturdu, George da onun karşısına yerleşti.

Slim, "Lafı mı olur," dedi, "zaten çoğunu boğmak zorunda kalacaktım. Teşekkür etmeye gerek yok."

George, "Belki sana göre önemli olmayabilir, ama onun gözünde çok önemli," dedi. "Bu

* Amerikan köylülerine özgü bir oyun.

gece onu nasıl yatırıp uyutacağız, bilemiyorum. Ambarın orda, köpeklerin yanında yatmak isteyecek. Tanrı bilir onlarla birlikte kutuya girmeye bile kalkar."

"Bir şey değil," diye tekrarladı Slim. "Onunla ilgili söylediklerinde meğer ne kadar haklıymışsın. Belki pek zeki değil ama, yaman bir işçi. Yanında çalışanı öldürüyor neredeyse çalıştırmaktan. Bu konuda kimse, onunla başa çıkamaz. Ömrümde böyle kuvvetli herif görmedim."

George'un sesi gururluydu. "Lennie'ye şu işi yap de, eğer iş akıl gerektirmiyorsa, hemen yapar. Kendi kendine düşünse ne yapması gerektiğini bulamaz, fakat emir almakta üstüne yoktur."

Çubuğa çarpan at nalının şangırtısı ve atışı beğenenlerin coşkulu sesleri duyuldu.

Slim biraz gerileyip ışığın yüzüne düşmesinden kurtuldu. "Birbirinize böyle bağlı oluşunuz garip doğrusu," dedi. Açılmaya davet ediyordu sakin sesiyle George'u.

"Nesi garip?" George savunmaya geçmişti.

"Bilmem. Kimsenin pek birlikte dolaştığı yok. İki kişinin böyle birlikte işten işe dolaştığını daha önce hiç görmedim diyebilirim. İşçiler nasıl olur, bilirsin. Gelir, yataklarına yerleşirler, bir ay kadar çalışır, sonra işten çıkar, kendi başlarına ayrılıp giderler. Kimse umurlarında değildir. Onun gibi bir kaçıkla senin gibi akıllı birinin birlikte olması insana bir tuhaf geliyor."

"Kaçık değil o," dedi George. "Çok aptaldır ya, deli değildir. Hem ben de pek o kadar akıllı sayılmam. Olsaydım, elli papelle bir yatak karşılığında arpa taşıyıp durmazdım. Aklım olsa, hatta birazcık bile olsa, kendi toprağım olur, kendi ekinimi kendim yetiştirirdim. Hem tüm işi sırtlayıp, hem de ürünü başkalarına vermezdim." George sustu. Konuşmak istiyordu aslında. Slim ona ne cesaret verdi, ne de engelledi. Yalnızca arkasına yaslanıp öylece oturdu. Sessiz... beklenti içinde.

Sonunda George, "Onunla benim birlikte dolaşmamız o kadar da gülünç değil benim için," dedi. "İkimiz de Auburn'da doğduk. Clara Teyzesini tanırdım. Onu bebekken yanına alıp büyütmüş. Sonra Clara Teyze öldü, Lennie de benimle birlikte çalışmaya çıktı. Bir süre sonra.. alıştık birbirimize."

"Hımmm," dedi Slim.

George ona baktığında o sakin, Tanrı gibi kayıtsız gözleri kendi üzerinde buldu. "Garip," dedi. "Bir zamanlar onunla dalga geçer dururdum. Kendini kollayacak kadar aklı olmadığından, eşek şakaları yapardım ona. Ama şaka yapıldığını anlayacak kadar bile aklı yoktu. Çok eğlenirdim. Kendimi onun yanında Tanrı kadar akıllı görürdüm. 'Ne desem yapar bu herif' derdim kendi kendime. Kayaların tepesinden aşağıya atla desem, düşünmeden yapardı. Ama bir süre sonra, bu durum beni o kadar eğlendirmemeye başladı. Hiç de kızmazdı. Onu eşek sudan gele-

ne kadar dövdüğümü bilirim. Oysa o, sırf elleriyle benim tüm kemiklerimi kırabilecek kadar güçlü olduğu halde, bana karşı elini değil, parmağını bile kaldırmazdı." George'un sesi yavaş yavaş günah çıkarır gibi bir tona dönüşmüştü. "Bak, dinle... onunla dalga geçmekten neden vazgeçtim, anlatayım sana," dedi. "Günlerden bir gün Sacramento Irmağının orda birkaç kişi dikilmiş duruyorduk. Ben kendimi pek yaman hissediyordum. Lennie'ye döndüm, 'Atla suya,' dedim. Atladı. Yüzmesini hiç bilmiyordu. Biz onu çıkarana kadar neredeyse boğuluyordu. Onu çekip sudan çıkardım diye bana öyle minnet duydu ki! Atla diyenin ben olduğumu hepten unutmuştu. İşte... bir daha da öyle bir şey yapmadım."

"İyi bir insan," dedi Slim. "İnsanın iyi olmak için akla falan ihtiyacı yok ki! Hatta bana zaman zaman bunun tam tersi oluyor gibi gelir. Çok zeki birini ele al, hemen hemen hiçbir zaman iyi bir insan olmadığını görürsün."

George masada dağınık duran kartları topladı, yine açmaya başladı. Dışardan nalların çarpma sesleri geliyordu. Pencerelerde akşam ışığı camları hâlâ aydınlık göstermekteydi.

"Kimim kimsem yok," dedi George. "Çiftlikten çiftliğe tek başına dolaşanları hep gördüm. İyi bir şey değil. Günleri iyi geçmiyor. Tadı tuzu yok. Aradan epey zaman geçince gaddarlaşıyorlar? Durmadan hır çıkarmaya bakıyorlar."

"Evet, gaddarlaşıyorlar," dedi Slim. "Kimseyle konuşmak istemeyen insanlar oluyorlar."

George, "Lennie tabii genellikle insanın ayağına bağ," diye devam etti. "Ama biriyle her zaman beraber dolaşmaya alıştın mı, kopamıyorsun da."

"Gaddar değil," dedi Slim. "Lennie'de zerre kadar katılık olmadığını anlayabiliyorum."

"Tabii yok. Ama çok salak olduğundan durmadan başını belaya sokuyor. Weed'de olduğu gibi..." Durdu. Bir kartı açacakken yarı yolda durdu. Telaşla Slim'e göz attı. "Kimseye söylemezsin, ha?"

"Ne oldu Weed'de?" diye sordu Slim sakin sakin.

"Söylemezsin, değil mi?... Yoo, tabii söylemezsin."

"Ne yaptı Weed'de?" diye tekrar sordu Slim.

"Ne yapacak... kırmızı entarili bir kız görmüş. Bizim aptal, hoşlandığı her şeye eliyle dokunmak ister. Hissetmek ister onu. Uzanmış, kırmızı elbiseyi tutmak istemiş, kız da çığlığı basmış. Lennie o zaman iyice salaklaşmış, yapışmış elbiseye. Aklına yapılabilecek şey olarak bir bu gelmiş. Kızın çığlıkları bitmedi. Ben biraz ilerdeydim. Bağırışları duydum, koşarak geldim. O sıra Lennie öyle korkmuştu ki, tek düşünebildiği tutunmak, bırakmamaktı. Bıraktırmak için kafasına çitten kopardığım bir sopa indirdim. Öyle korkmuştu ki, bırakamıyordu elbiseyi bir türlü. Çok da kuvvetli, biliyorsun."

Slim'in gözleri sakin, hiç kırpılmadan bakıyordu. Başını yavaşça salladı. "Sonra ne oldu?"

George iskambillerden yeni bir sırayı dikkatle açtı. "Kalleş kız dosdoğru polise gidip 'ırzıma geçtiler' demiş. Weed'deki herifler Lennie'yi linç etmek için toplaşmışlar. O gün akşama kadar sulama kanalında, suyun içinde oturduk durduk. Bir tek kafalarımız suyun üstündeydi. Kanalın kenarındaki otların altında. Gece olunca kirişi kırdık oradan."

Slim bir an sessiz oturdu. "Kıza hiçbir zarar vermemiş ha?" diye sordu sonunda.

"Yok canım, vermemiş elbette. Yalnızca korkutmuş onu. Beni de yakalasa, ben de korkardım. Ama hiçbir zarar vermemiş. Yalnızca kırmızı elbiseye dokunmak istemiş. Köpek yavrularını habire okşamak istediği gibi."

Slim, "Evet, gaddar değil," dedi. "Öyle gaddar tipleri bir bakışta tanırım."

"Tabii değil. Ben ona ne yap desem..."

Lennie kapıdan girdi. Blucin ceketini omzuna almıştı. İyice kambur yürüyordu.

"Merhaba, Lennie," dedi George. "Köpek yavrusunu sevdin mi bakalım?"

Lennie soluk soluğa, "Tam istediğim gibi kahverengili beyazlı," dedi. Dosdoğru yatağına gidip yattı, yüzünü duvara çevirdi, dizlerini karnına çekti.

George kartları elinden kararlı bir hareketle bıraktı. "Lennie," dedi sert bir sesle.

Lennie başını çevirip omzunun üzerinden baktı. "Hıı? Ne istiyorsun, George?"

"Sana o yavruyu buraya getiremezsin demiştim."

"Ne yavrusu, George? Yavru falan yok bende."

George hızla üzerine yürüdü, omzundan yakalayıp onu çevirdi, uzandı, karnına yasladığı ufacık yavruyu çekip aldı.

Lennie hemen doğruldu, oturdu. "Ver onu bana, George!"

"Hemen kalk, bu yavruyu yerine götür!" dedi George. "Annesiyle uyuması gerek. Öldürmek mi istiyorsun onu? Daha dün gece doğmuş, sen anasından ayırıyorsun. Hemen götürmezsen Slim'e söylerim, yavruyu sana vermez."

Lennie elini yalvarırcasına uzattı. "Ver onu bana, George. Götürürüm yerine. Zarar vermek istemedim George, inan ki istemedim. Yalnızca biraz okşamak istedim onu."

George yavruyu ona geri verdi. "Pekâlâ," dedi. "Hemen yerine götür, bir daha da alayım deme. Farkına varmadan öldürüverirsin." Lennie ayakları birbirine dolaşarak odadan çıktı.

Slim hiç yerinden kıpırdamamıştı. Sakin bakışları Lennie'yi kapıdan çıkana kadar izledi. "Tanrım," dedi sonra. "Tıpkı çocuk gibi, ha?"

"Öyle... tıpkı çocuk gibi. Bir çocuk kadar da saftır. Tek farkı, bu kadar kuvvetli olması. Belki de bu gece uyumak için buraya gelmez. Ambarda o kutunun yanıbaşında uyur. Eh, bırak uyusun. Kimseye bir zararı yok ki orada!"

Dışarısı enikonu kararmıştı. İhtiyar temizlikçi Candy odaya girdi, yatağına yürüdü. Köpeği de peşindeydi. "Merhaba, Slim. Merhaba George! Siz nal oynamadınız mı?"

"Her gece oynamaktan sıkılıyorum," dedi Slim.

"Birinizden birinde viski var mı hiç? Karnım ağrıyor da."

"Bende yok," dedi Slim. " Olsa, kendim içerdim. Hem karnım marnım da ağrımıyor."

"Kötü ağrıyor benimki," dedi Candy. "O Allahın belası şalgam yüzünden. Daha yerken biliyordum karnımın ağrıyacağını."

İrikıyım Carlson, kararmakta olan avludan odaya girdi. Barakanın öbür ucuna yürüyüp ikinci bir ışığı açtı. "Amma karanlık burası da," dedi. "Yahu, şu zenci nalı nasıl atıyor, bilseniz!"

"İyi oynar," dedi Slim.

"Hem de nasıl. Kimseye zırnık kadar şans tanımıyor." Susup havayı kokladı. Koklaya koklaya başını çevirip dururken gözü yere, köpeğe döndü. "Ulan bu köpek de amma kokuyor be," dedi. "Defet onu buradan, Candy! Şu köpek ka-

dar leş kokan şey görmedim. Çıkar hemen, hadi!"

Candy yuvarlanıp yatağının kenarına geldi, uzanıp, yaşlı köpeği okşadı, sonra özür diledi. "Hep onun yanındayım da nasıl koktuğunu farketmiyorum."

Carlson, "Dayanamam burada ona ben," dedi hemen. "O gittikten sonra bile kalıyor kokusu ortalıkta." Güm güm yürüdü, köpeğe yaklaşıp baktı. "Hiç dişi yok," dedi. "Romatizmadan her yanı tutuk. İşine yaramaz bu senin, Candy. Yaşadığından da bir şey anlamıyor. Ne diye vurmuyorsun sen bunu artık?"

İhtiyar tedirgin tedirgin kıvrandı. "Şeyy... yahu, yıllardır yanımda. Yavruyken aidıydım. Onunla az mı koyun güttüm." Gururla ekledi: "Şimdi bakınca inanmazsın ama, ömrümde gördüğüm en yaman çoban köpeğiydi!"

George, "Weed'de bir adamın av köpeği vardı," dedi. "Koyunları onunla güdüyordu. Airedale cinsi bir av köpeği. Öteki köpeklere baka baka öğrenmişti hayvan."

Carlson'un konuyu değiştirmeye niyeti yoktu. "Bak, Candy," dedi. "Bu kocamış köpek, kendi de acı çekip duruyor. Bunu dışarı çıkarsan, namluyu kafasının arkasına dayayıp vuruversen..." Eğilip parmağıyla gösterdi: "Nah, burasından... Ne olduğunu hiç anlamaz bile."

Candy çevresine umutsuz bakışlarla bakın-

dı. "Olmaz," dedi alçak sesle. "Olmaz, yapamam. Ömrü boyunca yanımdaydı."

"Yaşamasında tat tuz yok ki," diye üsteledi Carlson. "Üstelik kokusu da göklere çıkıyor. Bak, ne yapalım... Ben vurayım onu senin yerine, ha? O zaman sen öldürmüş olmazsın."

Candy bacaklarını yatağının yanından sallandırdı, yanağındaki uzamış sakalları sinirli sinirli kaşıdı. "Öyle alıştım ki ona," dedi yavaşça. "Ta yavruyken almıştım."

Carlson, "Onu sağ bırakmakla iyilik etmiş olmuyorsun," dedi bu kez. "Bak, Slim'in köpeği daha yeni yavruladı. Mutlaka sana yavrulardan birini verir, büyütürsün. Vermez misin, Slim?"

Arabacı sakin gözleriyle köpeğe bakıp durmaktaydı. "Olur," dedi. "İstiyorsan bir yavru verdim gitti sana." Sonra silkindi, kendini zorlayıp konuştu. "Carl'ın hakkı var, Candy. Bu köpek kendinden geçmiş artık. Ben bu hale gelmeden biri çıksa, beni de vursa keşke."

Candy ona çaresiz bakışlarla baktı. Slim'in söylediği söz, yasa demekti burada. "Belki canı yanar," diye söylendi. "Ben yüksünmüyorum ona bakmaktan."

Carlson, "Ben vurursam, hiçbir şey hissetmez," dedi. "Silahı tam şurasına tutarım." Ayak parmağının ucuyla gösterdi. "Tam kafasının arkasına. Titremeye bile vakti olmaz."

Candy ikisine de sırayla bakıyor, yardım arı-

yordu. Dışarısı artık iyiden iyiye karanlıktı. Genç bir işçi içeriye girdi. Omuzları sarkmış, ayaklarını sürüyerek yürüyor, sanki sırtında görünmeyen bir arpa çuvalı taşıyordu. Yatağına yürüyüp şapkasını rafa koydu. Oradan bir dergi aldı, masadaki ışığa doğru yaklaştı. "Bunu sana göstermiş miydim, Slim?" diye sordu.

"Neyi göstermiş miydin?"

Delikanlı derginin arka kapağını açtı, masanın üzerine koydu, parmağıyla gösterdi. "İşte burada... oku da bak." Slim okumak için eğildi. "Hadi bize de oku," dedi delikanlı.

Slim ağır ağır okudu. "Sayın yayın müdürü, derginizi altı yıldır okuyorum. Piyasadaki en iyi dergi sizinki. Peter Rand'ın hikâyelerini çok beğeniyorum. **Kara Atlı** türünden hikâyeleri daha sık verin bize. Ben pek sık mektup yazmam. Yalnızca size, on sente alınan şeyler arasında en iyisinin bu dergi olduğunu söylemek istedim."

Slim soru soran bakışlarını kaldırdı. "Bunu ne diye okuttun bana?"

Whit, "Devam et. Dipteki imzayı da oku," dedi.

Slim okudu. "Başarılar dilerim, William Tenner." Bir kere daha Whit'e baktı. "Eee? Niye okuttun?"

Whit dergiyi zafer kazanmış gibi bir tavırla masadan aldı. "Bill Tenner'i hatırlamıyor musun? Üç ay kadar önce burada çalıştıydı hani!"

Slim düşündü. "Şu ufak tefek adam mı?" diye sordu. "Hani traktör sürerdi..."

"O işte," diye bağırdı Whit. "Ta kendisi!"

"Bu mektubu o mu yazmış sence?"

"Biliyorum onun yazdığını. Bir gün Bill'le ikimiz burada oturuyorduk. Elinde bu dergilerden bir tane vardı. Bakıp duruyordu. Bir ara bana, 'Bir mektup yazdım, acaba basacaklar mı diye merak ediyorum,' dedi. Elindeki sayıda yoktu. Bill o zaman, 'Belki de daha sonra basarlar,' demişti. İşte öyle yapmışlar. Nah, burada."

"Haklısın herhalde," dedi Slim. "Sonradan basmışlar."

George elini uzattı. "Biz de bakalım şuna," dedi.

Whit sayfayı tekrar buldu, ama dergiyi elinden bırakmadı. İşaretparmağıyla gösterdi, sonra rafa yürüdü, dergiyi dikkatle yerleştirdi. "Acaba Bill görmüş müdür?" dedi. "Bill'le ikimiz şu nohut tarlasında çalışırdık. Traktör kullanırdık ikimiz de. Çok iyi çocuktu Bill."

Carlson bu konuşmalar sırasında bile köpek konusunu unutmuş değildi. Gözünü yaşlı köpekten ayırmıyordu. Candy de tedirgin tedirgin onu izlemekteydi. Sonunda Carlson, "Eğer razı olursan, zavallının çilesini hemen bitiririm," dedi. "Hayatla hiçbir bağı kalmamış. Ne yiyebiliyor, ne görebiliyor... canı yanmadan yürüyemiyor bile."

Candy umutla, "Silahın yok," dedi.

"Kim demiş! Luger'im var. Hiç canını yakmam."

"Belki yarın," dedi Candy. "Yarına kadar bekleyelim hele."

Carlson, "Ben beklemeye neden göremiyorum," dedi. Yatağına yürüdü, altındaki çantayı çekti, içinden bir Luger tabanca çıkardı. "Bir an önce bitirelim, olsun bitsin", dedi. "O burayı böyle kokuturken uyuyamayız ki!" Tabancayı cebine soktu.

Candy, Slim'in yüzüne, belki bir şey söyler umuduyla, uzun uzun baktı. Slim hiç ağzını açmadı. Sonunda Candy umutsuz bir sesle, yavaşça, "Pekâlâ, götürün," dedi. Köpeğe bakmadı bile. Yatağına sırtüstü uzandı, kollarını başının altında çaprazladı, gözlerini tavana dikti.

Carlson cebinden küçük bir deri kayış çıkardı, eğildi, onu köpeğin boynuna bağladı. Candy'den başka herkes ona bakıyordu. "Yürü bakalım, kuçu kuçu, yürü oğlum," dedi yumuşak bir sesle. Candy'ye de özür diler gibi bir sesle, "Hiç hissetmeyecek bile," dedi. Candy ne kıpırdadı, ne de cevap verdi. Carlson kayışı çekti. "Hadi, aslanım." Yaşlı köpek ağır ağır, güçlükle ayağa kalktı, çekilen tasmayı izledi.

Slim, "Carlson," diye seslendi.

"Evet?"

"Ne yapacağını biliyorsun, değil mi?"

"Nasıl yani, Slim?"

"Kürek al yanına," dedi Slim kısaca.

"Ha, tabii! Anladım." Köpeği dışarıya, karanlığa çıkardı.

George gidip kapıyı kapattı, mandalı yavaşça yerine oturttu. Candy yatağında taş gibi yatıyor, tavana bakıp duruyordu.

Slim yüksek sesle, "Benim katırlardan birinin tırnağı yarılmış," dedi. "Yaraya katran sürmem gerek!"

Sesi sönüp bitti. Dışarısı pek sessizdi. Carlson'un ayak sesleri de uzaklaşıp yokoldu. Derken sessizlik odaya da yayıldı. Uzun bir sessizlikti bu.

George birden kıkır kıkır güldü. "Bizim Lennie herhalde ambarın orda, yavru köpeğin yanıbaşındadır. Artık bir köpeği var ya... gelmez sittin sene buraya."

Slim, "Candy, o yavrulardan hangisini istersen alabilirsin," dedi.

Candy cevap vermedi. Oda bir kez daha sessizleşti. George, "Bir el oynamak isteyen var mı?" diye sordu.

Whit, "Ben birkaç el oynayayım senlen," dedi.

Masaya, ışığın altına karşılıklı yerleştiler

ama George kâğıtları karıştırmadı. Destenin kenarından parmağını geçirip tırrrt diye bir ses çıkardı. Bu ses herkesin bakmasına neden oldu. George hemen kesti. Oda tekrar sessizleşti. Bir dakika, sonra bir dakika daha geçti. Candy hareketsiz yatıyor, tavana bakıyordu. Slim bir süre ona baktı, sonra gözleri kendi ellerine döndü. Bir elini öbürünün üzerine koydu, bastırdı. Birden döşemelerin altında bir tıkırtı duyuldu. Kemirme sesi gibi. Herkes o boş sessizlikten kurtulduğuna memnun, dönüp oraya baktı. Bir tek Candy tavana bakmaya devam etti.

"Fare var galiba altta," dedi George. "Kapan koymalı."

Whit birden, "Ne diye bu kadar uzun sürdürüyor," diye patladı. "Dağıt şu eli sen de dağıtacaksan. Bu gidişle oyun moyun oynayamayız biz."

George kartları elinde deste yaptı, çevirip tersini inceledi. Odada yine sessizlik egemendi.

Uzaktan bir silah sesi duyuldu. Herkes çabucak ihtiyara baktı. Başlar ona döndü.

O, bir an tavana bakmasını sürdürdü. Sonra yavaşça döndü, yüzünü duvara çevirdi, hareketsiz ve sessiz yattı.

George kartları gürültülü gürültülü karıştırıp dağıttı. Whit önüne bir kâğıt parçası çekip puanlama cetveli çizdi. "Anlaşılan siz ikiniz buraya gerçekten çalışmaya geldiniz, ha?" dedi.

"Nasıl yani?" diye sordu George.

Whit güldü: "Eh, cuma günü geldiniz. Pazara kadar iki gün çalışacaksınız."

"Neyi hesaplıyorsun, anlayamadım," dedi George.

Whit yine güldü. "Büyük çiftliklerde uzun süre dolaşırsan anlarsın. Çiftliği kolaçan etmek isteyenler, cumartesi öğleden sonra gelir. Geceki yemekle pazar günkü üç öğünü yer, pazartesi sabahı kahvaltısını ettikten sonra işten çıkar, elini kıpırdatmadan defolur gider. Ama siz cuma öğlende geldiniz. Ne yaparsanız yapın, bir buçuk gün çalışmak zorundasınız demektir."

George ona dik dik baktı. "Bir süre kalacağız burada," dedi. "Lennie'yle ikimiz biraz para tutacağız."

Kapı sessizce açıldı, seyis başını uzattı. İncecik, kara suratında acıdan oluşmuş çizgiler vardı. Gözleri sabır doluydu. "Bay Slim."

Slim bakışlarını ihtiyar Candy'den çekti. "Ha! Haa! Merhaba Crooks. Ne oldu?"

"Katırın yaralı ayağı için katran ısıt demiştiniz. Isıttım."

"Ha, tamam Crooks. Hemen gelip sürerim."

"Ben yapayım isterseniz, Bay Slim."

"Yoo, ben kendim yaparım." Ayağa kalktı.

Crooks, "Bay Slim," dedi.

"Evet?"

"O koca herif ambarda sizin köpeğin yavrularıyla oynuyor."

"Eh, oynasın... kimseye bir zarar verdiği yok. Yavrulardan birini ona verdim."

"Ben bir söyleyeyim dedimdi," dedi Crooks. "Kutudan çıkarıp çıkarıp mıncıklıyor. Yavrulara yararı olacak değil herhalde."

"Canlarını yakmaz," dedi Slim. "Geliyorum seninle."

George başını kaldırdı. "Bizim kaçık işi azıtırsa, defet ordan, Slim."

Slim seyisin peşi sıra odadan çıktı.

George kâğıtları dağıttı, Whit kendininkileri eline alıp inceledi. "Yeni bebeği gördün mü?" diye sordu bir yandan.

"Ne bebeği?" dedi George.

"Curley'nin karısını, tabii."

"Hımm, gördüm."

"Ne yosma, değil mi?"

"Pek o kadar görmedim."

Whit kartlarını önem vermez bir hareketle masaya açtı. "Eh, gözünü açık tut da bak," dedi. "Epey göreceğin var. Karının bir şey sakladığı yok. Ömrümde öylesini görmedim. Gözü fıldır fıldır etrafta. Seyise bile işmar ediyordur, eminim. Ne peşinde, anlayamadım gitti."

George aldırmaz bir sesle, "O geleli burada kavga falan çıktı mı?" dedi.

Whit'in elindeki kartlara fazla ilgi göstermediği belliydi. Masaya bıraktı, George alıp desteye karıştırdı. Kendi kendine oynamak için kâğıtları bir bir açmaya koyuldu. Önce bir açık, altı kapalı, sonra onların üzerine bir açık, beş kapalı.

Whit, "Ne demek istediğini anlıyorum," dedi. "Yoo, henüz patırtı falan çıkmadı. Curley pek pireli ama, şimdilik başka bir şey yok. Millet işten döndüğü anda karı çıkageliyor. Ya Curley'i arıyordur, ya burada bir şey bırakmıştır, onu arıyordur. Erkeklerden uzak kalmaya dayanamıyor besbelli. Curley de pirelenip duruyor. Ama henüz bir şey patlak vermedi."

George, "Sonunda patlak verir ama" dedi. "Hem de berbat bir olay çıkar bu karıdan. İnsanı kodese tıktırabilecek, eli tetikte bir tip. Curley'nin de işi zor. Bunca erkeğin dolaşıp durduğu bir çiftlik, kadına göre yer değil. Hele ki böylesi bir kadına."

Whit, "Eğer niyetin bozuksa yarın bizlen kente gel," dedi.

"Neden? Ne var ki?"

"Her zamanki şeyler. Suzy'nin oraya gideceğiz. Çok kıyak evdir. Suzy de gırgır karıdır ha. Durmadan espri patlatır. Geçen cumartesi bize kapıyı açarken ne yaptı, biliyor musun? Kızlara, 'Paltolarınızı giyinin kızlar, şerif gelmiş,' diye ba-

ğırdı. Pek pis de konuşmaz. Beş kızı var yanında."

"Bu eğlence kaça patlıyor?" diye sordu George.

"İki buçuk. Yirmi sente de içki içersin. Suzy'nin rahat koltukları da vardır. Canın kadın çekmiyorsa atarsın kendini bir koltuğa, çekersin bir duble, ya da bir üçlük patlatır, keyfine bakarsın. Suzy aldırmaz. Canı kadın istemeyeni hiç zorlamaz, kapı dışarı da etmez."

"Belki gelir bir bakarım," dedi George.

"Tabii, gel. İyi vakit geçer orda. Suzy gülmekten çatlatır bizi. Bir keresinde ne dedi; biliyor musun? 'Bazıları yere bir yırtık halı serip, pikabın üstüne bir süslü abajur koydular mı, sosyete kerhanesi çalıştırıyoruz sanırlar', dedi. Clara'nın evinden söz ediyordu tabii. 'Siz ne istersiniz, bilirim ben,' der Suzy. 'Kızlarım temizdir,' der. 'Viskime de su karışmamıştır. Ama canınız süslü abajur seyredip karşılığında hastalık kapmak istiyorsa, gideceğiniz yer belli.' Bazen de der ki, 'Ben süslü abajur seyretmek aşkına paytak paytak yürüyen nice erkekler gördüm,' der."

"Clara öteki evi işletiyor, ha?" dedi George.

"Öyle. Biz hiç gitmeyiz oraya. Clara viziteye üç papel, kadehe de otuz beş sent alır, şaka maka yapmaz. Oysa Suzy'nin yeri temizdir, koltukları rahattır. İti, uğursuzu içeri sokmaz."

"Biz Lennie'yle para biriktireceğiz," dedi Ge-

orge. "Belki gidip şöyle bir bakar, bir içki yuvarlarım, ama iki buçuk toslayacak değilim."

"Eh, insan arasıra eğlenmek de istiyor," dedi Whit.

Kapı açıldı, Lennie ile Carlson içeriye girdiler. Lennie yatağına gidip oturdu. Dikkati çekmemeye çalışıyordu. Carlson yatağının altına uzanıp çantayı çekti. İhtiyar Candy'ye bakmadı. O hâlâ yüzü duvara dönük, yatıyordu. Carlson çantadan bir paçavrayla bir yağ kutusu bulup çıkardı; yatağın üzerine koydu, sonra tabancayı yatağının üstüne koydu. Şarjörü çekti, kurşunları aldı içinden, namluyu temizlemeye koyuldu. Candy şarjörün metal tıkırtısını duyduğunda bir an dönüp ona baktı, sonra yine yüzünü duvara çevirdi.

Carlson laf olsun diye, "Curley gelmedi mi daha?" diye sordu.

"Hayır," dedi Whit, "Neymiş derdi Curley'nin?"

Carlson toplu tabancasının namlusunu bir gözünü kısarak incelerken, "Yine karısını arıyor," diye cevap verdi. "Dışarda dolanıp duruyordu."

Whit alaylı bir sesle, "Vaktinin yarısını onu aramakla geçiriyor sersem," dedi. "Öbür yarısında da karısı onu arıyor."

Curley birden heyecanla odaya daldı. "Karımı gören var mı?" diye sordu.

"Buraya hiç gelmedi," dedi Whit.

Curley'nin meydan okuyan gözleri odayı taradı. "Slim ne cehennemde?"

"Ambara gitti," dedi George. "Katırın birinin tırnağına katran sürecekti."

Curley'nin omuzları düştü, dertop oldu. "Ne kadar oldu çıkalı?"

"Beş on dakika."

Curley fırlayıp çıktı dışarı, kapıyı hızla çarptı arkasından.

Whit ayağa kalktı. "Bunu seyretsek fena olmaz galiba," dedi. "Curley kaşınıyor. Yoksa Slim'e bulaşmazdı. Curley sıkıdır. Hem de dinine imanına. **Altın Eldiven** finaline kaldıydı. Gazete kesiklerini saklar hâlâ." Bir an düşündü. "Ama yine de Slim'i rahat bıraksa iyi eder. Slim'in ne yapabileceğini hiç bilen yok."

"Slim'i kendi karısıyla sanıyor, değil mi?" diye sordu George.

"Öyle görünüyor. Tabii, aslı yok. Yani, bence yoktur. Yine de... çıkacak hırı görmek istiyorum. Hadi, gelin, gidelim!"

George, "Ben kalıyorum," dedi. "Hiçbir şeye bulaşmaya niyetim yok. Lennie'yle biz para biriktirmek zorundayız."

Carlson tabancasının temizliğini bitirmişti, kılıfına koyup çantayı yatağın altına itti. "Ben de

çıkıp bir bakayım," dedi. İhtiyar Candy hareketsiz yatıyordu. Lennie ise, yatağından George'a dikkatli dikkatli bakmaktaydı.

Whit'le Carlson çıkıp kapıyı arkalarından kapayınca George, Lennie'ye döndü. "Ne geçiyor senin kafandan öyle?"

"Ben bir şey yapmadım, George! Slim bana, köpekleri bir süre okşama, dedi. Köpekler için iyi olmaz, dedi. Ben de hemen buraya geldim. Kötü bir şey yapmadım, George."

"Demedim mi ben sana?"

"Ama onları hiç acıtmadım ki! Benimkini kucağıma oturtmuş, okşuyordum."

George, "Slim'i ambarda gördün mü?" diye sordu.

"Tabii, gördüm. Bana yavruyu pek o kadar okşama, dedi."

"O kızı gördün mü?"

"Curley'nin kızı mı?"

"Evet! Ambara geldi mi?"

"Gelmedi. Onu hiç görmedim."

"Slim'i onunla konuşurken de mi görmedin?"

"I-ıh. Kız ambara gelmedi hiç."

"Pekâlâ," dedi George. "Demek bizimkiler kavga falan seyredemeyecek. Eğer kavga çıkarsa, sen uzak dur, Lennie."

"Ben kavga mavga istemiyorum," dedi Lennie. Yatağından kalktı, masanın başına geçip, George'un karşısına oturdu. George kendiliğinden bir hareketle kartları karıştırıp açmaya koyuldu. Kararlı, düşünceliydi, bilinçli bir yavaşlıkla açıyordu.

Lennie onun açtıklarından resimli bir kartı uzanıp aldı, baktı. "İki başı da aynı," dedi. "George, neden iki başı aynı bunun?"

"Bilmem?" dedi George. "Öyle yapıyorlar kartları. Slim'i gördüğünde, ambarda ne yapıyordu?"

"Slim mi?"

"Evet! Onu görmüştün hani, sana yavruları pek okşama demişti ya!"

"Ha, evet. Elinde bir kutu katranla boya fırçası vardı. Ne yapacaktı bilmem."

"Kızın oraya gelmediğinden emin misin? Hani, bugün buraya geldiği gibi?"

"Yoo, hiç gelmedi."

George içini çekti. "Ben iyi bir kerhaneyi her zaman yeğlemişimdir," dedi. "İnsan gider oraya, kafayı çeker, bir güzel boşalır, başı maşı da derde girmez hiç. Kaç para harcayacağını baştan bilir. Ama bunun gibi kodes tuzakları, canına okur adamın."

Lennie onun sözlerini hayran hayran dinliyor, birlikte söyler gibi ağzını kıpırdatıyordu. Ge-

orge, "Andy Cushman'ı hatırlıyor musun, Lennie?" dedi. "Hani, ilkokula gidiyordu..."

"Hani annesi çocuklara kek dağıtırdı, o mu?"

"Evet o. İşin içine yemek karıştı mı hiç unutmazsın, değil mi?" George açtığı kâğıtlara dikkatle baktı. Bir ası kaldırıp en üste koydu, onun üzerine karonun ikili, üçlü ve dörtlüsünü sıraladı. "Andy şimdi bir orospu yüzünden San Quentin'de yatıyor," dedi.

Lennie, parmaklarını masanın üzerinde uyumlu uyumlu vurmaya başladı. "George?"

"Ne?"

"George, toprağın geliriyle yaşayacağımız, tavşan besleyeceğimiz o yeri ne zaman alacağız biz?"

"Bilmiyorum," dedi George. "Önce bol para biriktirmemiz gerek. Ucuza alabileceğimiz bir yer var, ama... beleş de vermezler bize."

İhtiyar Candy yavaşça döndü. Gözleri iri iri açılmıştı. George'a ilgiyle baktı.

Lennie, "O yeri anlat, George," dedi.

"Daha dün gece anlattım ya sana."

"Bir daha anlat... hadi, George."

"Yer on dönüm," dedi George. "Bir küçük yeldeğirmeni var. Ufak bir evi, bir de tavuk kümesi. Mutfağı, meyve bahçesi, kirazları, elmala-

rı, şeftalileri, kayısıları, cevizleri, biraz da böğürtleni var. Yoncalığı sulayacak bol suyu da var? Bir domuz ağılı..."

"Ya tavşan, George?"

"Tavşan için yer yok daha. Fakat hemen kurarım. Sen de onlara yonca verirsin."

"Tabii, veririm," dedi Lennie. "Hem de nasıl!"

George kartları açmayı bıraktı. Sesi onun da heveslendiğini belli ediyordu. "Bir iki de domuz alabiliriz. Ben büyükbabamınki gibi küçük bir kulübe yaparım. Domuz kestik mi, jambonu tutar orada karartırız, sosis de yaparız. Nehirden mersin akını başladı mıydı, yüz tane tutar, tuzlarız onları, işleriz. Kahvaltıda yeriz. Hele füme mersin gibisi hiç yoktur. Meyveler olunca konserve kurarız. Domateslerden de. Onları salça yapmak kolay. Pazarları ya tavuk ya tavşan yeriz. Belki bir ineğimiz, birkaç keçimiz olur. Sütlerinden öyle koyu kaymak olur ki, bıçakla keseriz bıçakla, kaşıkla da alırsın."

Lennie gözlerini açmış, onu dinliyordu. İhtiya Candy de bakıp durmaktaydı. Lennie alçak sesle, "Toprağımızın geliriyle yaşar gideriz," dedi.

"Tabii," dedi George. "Bahçemizde her çeşit sebze var. Canımız viski mi istedi, birkaç yumurta, biraz süt satarız. Yaşayıp gideriz anasını sattığımı. Kendi yerimiz de. Ha babam de babam

dolaşıp durmak yokl Japon aşçıların yemeklerini tıkınmak zorunda kalmayız. Kendi evimizde yatarız be! Barakalarda uyumaya paydos deriz..."

"Evi anlat, George," diye yalvardı Lennie.

"Küçük bir evimiz, kendimize göre birer odamız olur. Ufacık bir demir soba. Kış boyu hiç söndürmeyiz. Toprak bizi yoracak kadar büyük olmadığından günde belki altı, yedi saat çalışırız. Öyle günde onbir saat arpa çekmek yok. Bir kez ekini ektik mi, kendi ürünümüzü yine kendimiz toplayacağız. Ne çıkacağını bileceğiz toprağımızdan."

"Ya tavşanlar?" dedi Lennie tutkuyla. "Onlara ben bakacağım. Nasıl besleyeceğim onları, anlatsana, George."

"Çuvalla her gün tarlaya gideceksin. İçini yoncayla doldurup tavşanların kafeslerine dağıtacaksın."

"Çıtır çıtır kemirecekler," dedi Lennie. "Hep öyle yerler. Gördüm ben."

"Her altı haftada bir falan," diye sürdürdü George: "Sık sık yavrular bunlar. Bol bol tavşanımız olur. Yediğimizi yeriz, kalanını satarız. Birkaç da güvercinimiz olur elbette. Yeldeğirmeninin çevresinde uçuşurlar. Çocukken görmüştüm." Lennie'nin başının üzerindeki duvara gözlerini dikti. "Bizim kendi malımız. Kimse bizi kapı dışarı edemez. Hoşlanmadığımız biri çıkagelirse, haydi yaylan bakalım ahbap deriz ona. Defo-

lup gider. Mecbur! Ama bir dost gelirse, yedek bir yatağımız olmalı. 'Gece kalsana,' deriz dostça. O da kalır. Bir av köpeğimiz, iki tekir kedimiz olur. Ama o kediler, tavşanları kapmasın diye dikkat etmek gerek."

Lennie soludu. "Tavşanları kapmaya kalksınlar da bak," dedi. "Boyunlarını koparırım onların. Eze... ezerim sopayla kafalarını." Sindi. Kendi kendine homurdandı. Gelecekteki yavru tavşanları ürkütecek, gelecekteki kedilere içinden meydan okudu.

George kafasındaki düşe kendini kaptırmış, gitmişti.

Candy konuştuğunda ikisi de suçüstü yakalanmış gibi sıçradı. Candy, "Böyle bir yer biliyor musunuz?" diye sordu.

George hemen işkillendi. "Say ki biliyorum. N'olacak? Sana ne bundan?"

"Yerini bana söylemesen de olur. Nerede olursa olsun."

"Tabii," dedi George. "Orası doğru. Yüzyıl arasan bulamazsın."

Candy heyecanla, "Kaç para isterler öyle bir yere?" diye sordu yine.

George onu kuşkuyla süzdü. "Eh, altı yüz papele alabilirim," dedi. "Sahipleri pek ihtiyar bir karı koca. Metelikleri yok. Kadının ameliyat edilmesi gerek. Hey ne oluyor sana be? Senin bizle bir ilgin yok ki!"

Candy, "Tek elle pek işe yaramam," dedi. "Sağ elimi bu çiftlikte kaybettim. Temizlik işlerini bu yüzden bana verdiler. Elimin tazminatı olarak da iki yüz elli dolar verdiler. Elli de kendim biriktirip üstüne, bankaya yatırdım. Şu anda üç yüz papelim var. Elli de bu ay alacağım, eder üç yüz elli. Bakın, size ne diyeceğim..." Hevesle öne eğildi. "Ben de sizlen geleyim. Üç yüz elli dolarını ben koyarım. Pek işe yaramasam da yemek yaparım, tavuklara bakarım, bahçeyi sularım. Nasıl, ha?"

George, gözleri yarı kapalı, "Bunu bir düşünmem gerek," dedi. "Biz ikimiz tek başımıza yapacaktık."

Candy tekrar atıldı. "Vasiyetnamemde yazarım, ölürsem payımı size bırakırım. Akraba makraba da yok. Sizde hiç para var mı? Belki hemen yaparız bu işi?"

George tiksinmiş gibi yere tükürdü. "İkimizin hepi topu on doları var," dedi. Sonra düşünceli bir sesle, "Bak, Lennie'yle ikimiz bir ay çalışır, bir şey harcamazsak, yüz dolarımız olur," diye devam etti. "O zaman seninkiyle dört yüz elli eder. Belki de koparırım o paraya be! Senle Lennie hemen gider, işe koyulursunuz; ben yine bir işte çalışıp parayı tamamlarım. Siz de yumurta falan satarsınız."

Sessizlik çöktü birden. Şaşkın, birbirlerine bakıp duruyorlardı. Olacağına bir türlü inanamadıkları bu iş gerçekleşiyordu. George düş görüyormuş gibi, "Ulu Tanrım!" dedi. "Yapar mıyız

yaparız ulan!" Gözlerinde pırıltılar vardı. "Yapar mıyız yaparız," diye tekrarladı alçak sesle.

Candy kendi yatağının ucunda oturuyordu. Bileğinin kesik ucunu sinirli sinirli kaşıdı. "Dört yıl oluyor ben sakatlanalı," dedi. "Yakında kovarlar beni. Barakaları paspaslayamadığım gün, kapının önüne koyuverirler. Belki, paramı size verirsem, beceremesem de bahçeyi bana sulatırsınız. Bulaşık yıkar, orta işlerini kolayca yaparım? Ama kendi yerimizde yaşarım, kendi yerimde çalışırım gönlümce." Alçak bir sesle konuştu sonra: "Bu gece köpeğime ne yaptılar siz de gördünüz, ha? Ne kendine, ne başkasına hayrı var dediler. Burdan kovduklarında beni keşke, içlerinden birisi çıksa da aynı iyiliği bana da yapsa. Ama yapmazlar. Artık gideceğim yerim de kalmaz, iş de bulamam. Siz işten çıkmaya hazır olunca benim de daha otuz dolarım olmuş olacak."

George ayağa kalktı. "Oldu bu iş," dedi. "O küçük yeri düzeltir, gider içine yerleşiriz." Ve yerine oturdu. Hepsi kıpırdamadan oturuyor, kafalarındaki düşün güzelliğiyle baygın, gelecek güzel günleri düşünüyorlardı.

George, şaşkın, "Diyelim ki, kasabaya bir sirk geldi ya da karnaval var. Ya da futbol maçı falan..." İhtiyar Candy bu fikri çok beğenmiş gibi kafasını salladı. "Kalkar gideriz," dedi George. "Kimseden izin istemeyiz. Gidelim der, gideriz. İneği sağar, tavuklara yemi atar, çıkar gideriz."

"Tavşanlara da otlarını veririz," diye atıldı Lennie. "Onları beslemeyi hiç unutmayacağım. Ne zaman yapacağız bunu, George?"

"Bir aya kadar. Tam bir ay sonra. Biliyor musun ne yapacağım. O ihtiyarlara mektup yazacağım. Alacağımız yerin sahiplerine. Candy de yüz dolar kapora yollar, bağlarız."

"Tabii, yollarım," dedi Candy. "İyi bir sobaları var mı onların orada?"

"Var elbette. Çok güzel hem. Odun da yakıyor kömür de."

"Köpeğimi de alacağım," dedi Lennie. "Ne sevecek orayı kim bilir!"

Dışardan sesler yaklaşıyordu. George hemen, "Kimseye söz etmeyin bundan," dedi. "Bir tek üçümüz bileceğiz. Başka kimse duymayacak. Sonra bizi kovarlar, para mara tutamayız. Sanki ömrümüz boyunca arpa çekecekmişiz gibi siz çalışmaya devam edin. Sonra günün birinde hop diye kalkar, gideriz buradan."

Lennie ile Candy başlarını salladılar. Sevinçle sırıtıyorlardı. "Kimseye söylemek yok," dedi Lennie kendi kendine yavaş sesle.

Candy, "George," dedi.

"Ne var?"

"O köpeği ben, kendim vurmalıydım George. Kendi köpeğimi başkasının vurmasına izin vermemeliydim."

Kapı açıldı. Slim, peşinde Curley, Carlson ve Whit'le birlikte içeri girdi. Slim'in elleri katrandan kapkara, bakışları kızgın, yüzü asıktı. Curley onun dirseğinin dibinden ayrılmıyordu.

"Yanlış anlama, Slim. Bir sorayım dedim yalnızca."

"Ama fazla sık sormaya başladın," dedi Slim. "Ben de bıktım artık. Kendi karına göz kulak olamıyorsan, bana ne bundan? Uzak dur benden!"

"Kötü anlamı yoktu demeye çalıyorum sana," dedi Curley. "Belki görmüşsündür onu diye düşündüm."

Carlson, "Karına evde otur desene," dedi. "Karı kısmının yeri evidir. Böyle barakalarda marakalarda dolaştırırsan, yakında başına çözemeyeceğin belalar çıkar."

Curley bir hışımla ona döndü. "Sen bu işe karışma!" dedi. "Yoksa bitiririm. Var mısın dışarı çıkalım seninle?"

Carlson güldü. "Seni Allahın belası serseri," dedi. "Slim'i korkutmaya çalıştın, olmadı, tutturamadın. O seni korkuttu. Ödleğin birisin sen. Dünyanın en iyi boksörü olsan ne yazar, vız gelirsin bana. Üstürne varırsan bir tekmede kopası kafanı dağıtırım."

Candy de bu saldırıya sevinçle katıldı: "Vazelinli eldiven," dedi tiksintiyle. Curley ona ateş saçan gözlerle baktı. Derken gözleri onun üze-

rinden kayıp Lennie'yi buldu. Lennie hâlâ düşündeki çiftlikte, gülümseyip duruyordu.

Curley koku almış tazı gibi hemen ona doğruldu. "Sen ne sırıtıyorsun ulan?" diye sordu.

Lennie ona boş boş baktı. "Hıı?"

O zaman Curley'nin öfkesi birden patladı. "Hadi ulan dağ ayısı, kalk ayağa. Hiçbir ayının bana gülmesine izin vermem. Göstereceğim sana kimmiş korkak!"

Lennie çaresiz bakışlarla George'a baktı, sonra ayağa kalkıp geri çekilmeye çalıştı. Curley bu sırada kendini dengelemiş, hazırdı. Sol yumruğunu Lennie'ye savurdu, sonra da sağını burnuna kondurdu. Lennie bir korku çığlığı kopardı. Burnundan oluk gibi kanlar boşaldı. "George!" diye bağırdı. "Söyle şuna, rahat bıraksın beni, George!" Geri geri çekildi, sonunda sırtı duvara dayandı. Curley her adımda suratına yumruk ata ata onu izliyordu. Lennie'nin kolları iki yanına sarkmış, durmaktaydı. Kendini savunamayacak kadar korkmuştu.

George ayağa fırlamış bağırıyordu. "Patlat sen de, Lennie! Boş bırakma onu!"

Lennie kocaman elleriyle yüzünü kapadı. Dehşetle çığlık atıp duruyordu. "Durdur onu, George," diye tekrar bağırdı. O sırada Curley Lennie'nin midesine yumruk indirip soluğunu kesti.

Slim ayağa fırladı. "Seni iğrenç it!" diye bağırdı. "Ben göreceğim senin hesabını."

George uzanıp birden Slim'i yakaladı. "Bekle biraz," diye bağırdı. Sonra ellerini ağzında boru gibi kıvırıp, "Hakla onu, Lennie!" diye haykırdı.

Lennie iri ellerini yüzünden çekip George'u aradı, bundan yararlanan Curley onun gözüne vurdu. Koca surat kanla kaplıydı artık.

George bir daha bağırdı: "Hakla diyorum!"

Curley'nin yumruğu tam savrulurken Lennie o yumruğa uzandı, yakaladı. Bir an sonra Curley oltaya takılmış balık gibi çırpınıyordu. Yumruğu Lennie'nin koca eli içinde görünmez olmuştu. George hemen fırlayıp oraya koştu. "Bırak artık, Lennie! Bırak onu!"

Lennie korku içinde önünde çırpınan küçük adamı seyredip duruyordu. Suratından kan akıyordu Lennie'nin. Bir gözü yarılmış, kapanmıştı. Sıkılı yumruğu elinden hiç bırakmıyordu. Curley bembeyaz kesilmiş, sanki kanı çekilmiş, ufacık kalmıştı. Çırpınması da zayıflıyordu gittikçe. Hep öyle bağırıyordu. Yumruğu Lennie'nin pençesi içinde kaybolmuş gitmişti.

George tekrar tekrar bağırdı: "Bırak elini, Lennie! Bırak! Slim, gel yardım et de herifin elini un ufak olmadan kurtaralım."

Lennie tuttuğu eli birden bıraktı. Duvara yaslanıp korkuyla büzüldü. "Sen yap dedin, George," diye inledi sonra.

Curley yere çökmüştü, ezilen eline şaşkın şaşkın bakıyordu. Slim'le Carlson onun üzerine

eğildiler. Sonra Slim doğruldu, dehşetle Lennie'ye baktı. "Hemen doktora götürmemiz gerek," dedi. "Elinin her kemiği kırık gibi geldi bana."

"Ben istemedim," diye bağırdı Lennie. "Canını yakmak istemedim."

Slim, "Carlson sen arabayı hazırla," dedi. "Hemen Soledad'a götürüp baktıralım."

Carlson acele çıktı. Slim sızlanan Lennie'ye döndü. "Senin suçun değil," dedi. "Bu serseri çoktandır kaşınıyordu zaten. Ama... Ulu Tanrım! Herifte el diye bir şey kalmamış be!" Slim hızlı adımlarla çıktı, az sonra teneke bir maşrapa içinde biraz suyla döndü, suyu Curley'nin dudaklarına tuttu.

George, "Bizi kovarlar mı şimdi, Slim?" diye sordu. "Para bize çok gerekli. Curley'nin babası kapı dışarı eder mi bizi?"

Slim acı acı gülümsedi, Curley'nin yanına çömeldi. "Laf dinleyecek kadar aklın başına geldi mi?" diye sordu. Curley evet anlamında kafasını salladı. "O halde dinle," diye sürdürdü Slim. "Bence elini bir makineye kaptırdın sen. Olup biteni kimseye anlatmazsan, biz de anlatmayız. Çeneni açar da bu herifi kovdurursan, biz de herkese anlatırız, rezil olur çıkarsın."

"Söylemem," dedi Curley. Lennie'ye bakmaktan kaçınıyordu.

Dışardan tekerlek sesleri duyuldu. Slim

kalkması için Curley'e yardım etti. "Hadi, bakalım ahbap," dedi. "Carlson seni doktora götürecek." Koluna girip kapıdan çıkardı.

Tekerlek sesleri gittikçe uzaklaştı, duyulmaz oldu. Az sonra Slim barakaya döndü. Duvara dayanmış, çevresine hâlâ korkulu gözlerle bakan Lennie'ye, "Şu ellerini göster bakayım," dedi.

Lennie ellerini uzattı.

"Ulu Tanrım! Seni kızdırmayı hiç istemem," dedi Slim.

George lafa karıştı. "Lennie korkmuştu da ondan," diye açıkladı. "Ne yapacağını bilemedi. Söylemiştim ya size, kimse onunla kavgaya falan kalkmamalı diye. Yoo, galiba Candy'ye mi söylemiştim?"

Candy ciddi ciddi başını salladı. "Evet, bana söylemiştin," dedi. "Daha bu sabah, Curley senin arkadaşa ilk çattığında, 'Lennie'ye bulaşmasa akıllılık eder' demiştin. Aynen böyle söylemiştin."

George, Lennie'ye döndü. "Senin suçun yok" dedi. "Artık korkman gerekmez. Ne dedimse onu yaptın sen. İstersen helaya git de şu suratını yıka. Çarşamba pazarına dönmüş."

Lennie kan oturmuş şiş dudaklarıyla gülümsedi. "Bela çıkarmak istemedim ben," dedi. Kapıya doğru yürürken birden durdu, geri döndü. "George?"

"Ne istiyorsun?"

"Tavşanlara ben bakacağım, değil mi, George?"

"Tabii, bakacaksın. Bir suçun yok ki!"

"Zarar vermek istemedim, George."

"Tamam, hadi artık cehennem ol git, şu suratını yıka da gel!"

4

Zenci seyis Crooks'un yatağı, ambara bitişik, koşum odası olarak kullanılan sundurmadaydı. Odanın bir yanında kare biçiminde dört camlı bir pencere, öbür yanındaysa ambara açılan dar bir kapı vardı. Crooks'un yatağı içi saman dolu uzun bir kutuydu aslında. Samanların üzerine battaniyelerini atmıştı. Pencerenin yanındaki duvara çakılı çivilere, onarılmayı bekleyen kopuk koşumlar, tabaklanmış deri parçaları asılıydı. Camın tam altında da alçak bir tezgâh vardı. Üzerinde aletler, kıvrık bıçaklar, iğneler, iplik yumakları ve bir de küçük perçinleme aygıtı duruyordu. Çivilerin üçünden kırık, yırtık bir hamut, üzerine at kılları yapışmış bir yular, bir de zincir sallanıyordu. Crooks'un elma sandığı da yatağının üzerinde çiviliydi herkesinki gibi. Raflarında ilaç şişeleri vardı. Kimisi kendisi, kimisi atlar içindi bunların. Koşumları temizlemekte kullandığı çeşitli sabunlarla, içinde fırçasıyla bir teneke kutu katran göze çarpıyordu. Kişisel eşyaları oraya buraya saçılmıştı. Crooks odada tek

başına kaldığı için, dağınık bırakabiliyordu burayı. Kambur olduğundan, işi diğerlerine göre daha sürekliydi. Bu yüzden, başa çıkabileceğinden daha fazla eşya biriktirmişti.

Birkaç çift pabucu, bir çift lastik çizmesi, kocaman bir çalar saati, tek namlulu bir tüfeği vardı. Kitapları da vardı. Lime lime bir sözlükle 1905 tarihli **California Medeni Kanunu**'nun yıpranmış bir baskısı; bunların yanında eski püskü dergilerle, yatağının üzerindeki özel rafa sıralanmış birkaç kirli kitap. Başucundaki çividen kocaman, altın çerçeveli gözlüğü sallanıyordu.

Oda süpürülmüştü, oldukça temizdi. Crooks onurlu, gururlu bir adamdı çünkü. Herkesle sıkı fıkı olmazdı; hep mesafeli davranırdı. Kendisi nasıl uzak duruyorsa, başkalarının da öyle yapmasını beklerdi. Eğik omurgası yüzünden vücudu sola doğru kıvrık dururdu. Gözleri iyice çukurdu. Başının içine gömülmüş gibiydi hemen hemen. Öyle derinde durdukları için de bakışlarında yoğun bir ifade varmış gibi görünürdü. İnce suratı derin ve kara kırışıklarla doluydu. Acıdan gerilmişe benzeyen incecik dudakları, yüzünden daha açık renkti.

O gece cumartesiydi. Ambara açılan kapının berisinden kıpırdayan atların ayak sesleri, samanları geveleyişleri, zincirleri şakırdatışları duyuluyordu. Seyisin odasındaki küçük küre abajurdan solgun sarı bir ışık dökülmekteydi.

Crooks yatağının kenarına oturmuştu. Göm-

leğinin arkası bluclninin içinden çıkmıştı, bir elinde bir şişe yağ, öbürüyle omurgasına masaj yapıp duruyordu. Arasıra avcuna yağdan bir iki damla damlatıyor, elini yine gömleğinin altından sokup ovalıyordu. Kaslarını gerdi, ürperdi.

Lennie açık duran kapıda sessizce belirdi, durup içeriye baktı. Koca omuzları hemen hemen kapının eni kadardı. Crooks bir an onu görmedi. Ama gözlerini kaldırınca gerginleşti, kaşları hemen çatıldı, eli gömleğinin altından çıkıverdi.

Lennie dost görünmeye çalışarak çaresizlik içinde gülümsedi.

Crooks ters bir sesle, "Odama girmeye hakkın yok," dedi. "Benim odam burası. Bir tek ben girerim."

Lennie yutkundu, gülümsemesi sırıtmaya dönüştü. "Ben bir şey yapmıyorum," dedi. "Yavru köpeğime bakmaya geldimdi. Sonra senin ışığı gördüm..."

"Eh, kendi odamda ışığımı yakmaya herhalde hakkım var, değil mi? Hemen çık odamdan. Beni barakada nasıl istemiyorlarsa, ben de sizi burada istemiyorum."

"Niye istemiyorlar?" diye sordu Lennie.

"Siyahım da ondan. Orada kâğıt oynuyorlar, ben oynayamıyorum... çünkü siyahım. Kokuyorsun diyorlar. Bana sorarsan, leş gibi asıl siz kokuyorsunuz."

Lennie koca ellerini iki yana açtı. "Herkes kente indi," dedi. "Slim de, George da, herkes... George bana, burada kal, başını derde sokma dedi. Işığını gördüm."

"Eee? Ne istiyorsun?"

"Hiiiç... ışığını gördüm, gelip biraz çene çalarız dedimdi."

Crooks, Lennie'ye uzun uzun baktı, dönüp gözlüğünü aldı, pembe kulaklarının gerilerine yerleştirdi, tekrar baktı. "Zaten ambarda ne işin var, onu da anlayamıyorum," dedi. "Arabacı değilsin ki! İşçilerin ambarda hiç işi yok. Arabacı değilsin. Attan mattan anlamazsın."

"Yavru köpek," diye takrarladı Lennie. "Köpeğimi görmeye geldim."

"E, git gör köpeğini öyleyse. İstenmediğin yerlerde de dolaşma."

Lennie'nin gülümsemesi kayboldu. Odanın ortasına bir adım attı, sonra hatırladı, dönüp kapıya yöneldi. "Biraz baktım köpeklere," dedi. "Slim bana fazla okşama dediydi."

"Durmadan kutularından çıkarıyorsun onları," dedi Crooks. "Anaları nasıl o yavruları başka yere taşımıyor, şaşıyorum."

"Aldırmıyor. Bırakıyor besbelli okşayayım diye." Lennie yine odaya girmişti.

Crooks kaşlarını çattı ama Lennie'nin dostça gülümsemesi elini ayağını bağladı. "Gir de

otur biraz," dedi Crooks sonunda. "Madem defolup beni rahat bırakmıyorsun, gir, otur bari." Sesi biraz daha dostçaydı. "Herkes kasabaya indi, ha?"

"Candy kaldı, hepsi gitti. O barakada oturuyor, kalem yontuyor, hesap yapıp duruyor."

Crooks gözlüğünü düzeltti. "Hesap mı? Ne hesaplıyor ki Candy?"

Lennie hemen hemen bağırarak, "Tavşanları hesaplıyor," dedi.

"Çatlak, sen de," diye söylendi Crooks. "Bir tahtan noksan senin. Ne tavşanı sayıklıyorsun sen?"

"Alacağımız tavşanları. Ben bakacağım onlara. Ot toplayacağım, su vereceğim, hi hi hi."

"Tam kaçık," dedi Crooks. "Seninle gezen herifi, seni durmadan yanından kovaladığı için hiç suçlamıyorum."

Lennie alçak sesle, "Yalan değil," dedi. "Yapacağız. Küçük bir yer alıp toprağın geliriyle yaşayacağız."

Crooks yatağına daha bir rahat yerleşti. "Otursana," deyip buyur etti konuğunu. "Şu çivi kutusuna otur."

Lennie çöktü. "Yalan mı sanıyorsun," dedi. "Ama, yalan değil ki. Her kelimesi doğru. George'a sor da bak."

Crooks kara çenesini pembe avcuna dayadı. "Hep George'la dolaşıyorsun, değil mi?"

"Tabii! Onunla ben her yere beraber gideriz."

"Bazen o konuşuyor, sen anlamıyorsun, değil mi?" Öne doğru eğildi, derin gözleriyle Lennie'ye baktı. "Öyle değil mi?"

"Evet... bazen."

"Susmadan konuşuyor, sen neden söz ettiğini anlamıyorsun ha?"

"Evet... bazen. Ama... hep değil."

Crooks yatağın kenarından eğilip sarktı. "Ben güney zencisi değilim," dedi. "Burada, California'da doğdum. Babamın tavuk çiftliği vardı. On dönüm kadar. Beyaz çocuklar bize, oynamaya gelirlerdi. Arasıra ben de onlara giderdim. Bazıları iyi çocuklardı. Babam hoşlanmazdı bu işten. Niçin hoşlanmadığını neden sonra anladım. Ama artık biliyorum." Durakladı. Kararsızdı. Tekrar konuştuğunda sesi daha da yumuşamıştı. "Çevrede hiç başka siyah aile yoktu. Bu çiftlikte de benden başka siyah yok. Soledad'da bir tek siyah aile var." Güldü. "Bir şey söylesem, zenci lafı denir geçilir," dedi.

Lennie, "O yavrular ne zaman okşanacak hale gelir dersin?" diye sordu.

Crooks yine güldü. "İnsan sana rahat rahat içini dökebilir, kimseye laf taşımayacağından da rahat rahat emin olabilir," dedi. "İki hafta geçti mi, tamamdır o yavrular. George işini biliyor. Konuşuyor, konuşuyor, sen de anlamıyorsun." He-

yecanla öne eğildi. "Zencinin teki konuşuyor şimdi işte," dedi. "Üstelik kambur bir zenci. Yani hiçbir anlamı yok, tamam mı? Zaten öyle olmasa da hatırlayamazdın. Kaç kez tanık oldum böyle olaylara. Adamın biri konuşur, konuşur anlatır durur; ama öteki duymaz, anlamaz bu lafların bir tekini bile... Hiçbir değer taşımaz. Ya konuşuyorlardır ya da oturuyor ama konuşmuyorlardır. Hiç farketmez, hem de hiç." Heyecanı artmıştı, elini dizine şaplattı. "George sana ipe sapa gelmez sözler de söyleyebilir ama önemi yok. Önemli olan, konuşuyor olmaktır. Bir başka canla beraber olmaktır. Hepsi bu kadar." Sustu.

Sesi daha yumuşadı, inandırıcı bir tona büründü. "Ya George bir daha hiç dönmezse?" dedi. "Ya başını aldı gittiyse, bir daha dönmeyecekse? Ne yaparsın o zaman?"

Lennie'nin dikkati yavaş yavaş söylenmiş olan söze döndü. "Ne?" diye sordu.

"Diyorum ki; George bu gece kalkıp kasabaya indi, bir daha da ondan haber maber çıkmadı." Crooks kendine özgü bir zafer kazanmış gibi eğilip ona yaklaştı. "Olmuş farzet ne yaparsın?" dedi.

"Yapmaz," diye bağırdı Lennie. "George öyle şey yapmaz. Çoktan George'la beraberim. Gelecek bu gece..." Ama bu kuşku, taşıyamayacağı kadar ağır bir yüktü ona. "Sence de öyle değil mi?"

Crooks'un yüzü, yaptığı işkencenin tadıyla aydınlandı. "İnsanoğlu ne yapacak, hiç kimse bi-

lemez," dedi sakin sakin. "Diyelim ki, gelmek istiyor da gelemiyor. Öldürüldü ya da yaralandı, geri dönemiyor."

Lennie anlamak istedi. "George öyle şey yapmaz," diye tekrarladı. "George dikkatlidir. Yaralanmaz. Hiç yaralanmadı. Hiç canı yanmadı. Dikkatli de ondan."

"Eh, diyelim ki... diyelim ki geri dönmedi. Ne yaparsın o zaman?"

Lennie'nin suratı kaygıyla kırıştı. "Bilmem," dedi. Sonra birden, "Sen ne diyorsun hem?" diye bağırdı. "Yalan bu. George yaralanmadı."

Crooks ona doğru daha da eğildi. "Ne olacağını söyleyeyim mi sana?" dedi. "Seni tımarhaneye tıkarlar. Tasmayla bağlarlar... köpek gibi."

Birden Lennie'nin gözleri onunkilere dikildi, bakışları sakinleşti, derin bir öfke okundu o bakışlarda. Ayağa kalkıp dehşetle Crooks'a doğru yürüdü. "Kim, ne yaptı George'a?" diye sordu.

Crooks kendisine yaklaşmakta olan tehlikeyi hemen sezdi. Yatağında geri çekilip ondan uzaklaşmaya çalıştı. "Farzedelim diyordum, canım," dedi. "George'a bir şey olmadı. Sapasağlam. Dönecek bu gece."

Lennie onun tepesine dikildi. "Ne diye farzediyorsun? Kimse George'a bir zarar falan farzetmesin."

Crooks gözlüğünü çıkardı, gözlerini parmaklarıyla ovaladı. "Otur hele sen," dedi. "George'a bir şey olmadı."

Lennie dönüp eski yerine oturdu. "Kimse George'a zarar vermekten söz etmesin," diye homurdandı.

Crooks yumuşak sesle, "Belki bundan sonra anlarsın," dedi. "George'u tanıyorsun. Geri döneceğini de biliyorsun. Ama ya kimsen olmasaydı? Siyahsın diye, barakaya girip kâğıt oynamaya hak tanımasalardı sana? Ne yapardın o zaman? Burada oturup kendi kendine kitap okumak zorunda kalsaydın? Yoo, ortalık kararana kadar nal oynardın tabii. Ama ondan sonra kitap okumak zorundasın. Kitap işe yaramaz. İnsanın... kendine yakın birine ihtiyacı var." Sızlanırcasına, "İnsan çıldırır kimsesi yoksa," dedi. "Kim olduğu hiç önemli değil. Tek ki seninle olsun. Bak, söylüyorum sana," diye bağırdı kendini tutamayıp. "İnsan çok yalnız kalırsa tozutur, hasta olur sonunda!"

"George dönecek." Lennie korku dolu bir sesle kendi kendine güven vermeye çalışıyordu. "Belki de döndü bile. Gidip bir baksam iyi olur."

"Seni korkutmak istemedim," dedi Crooks. "Gelecek tabii. Ben, aslında kendimden söz ediyordum. İnsan geceleri burada böyle yalnız kaldı mı; kitap okur ya da böyle şeyler düşünür. Bazen düşünür, ama yanında ona şu şöyledir, bu böyledir diyecek biri olmaz. Belki bir şey görür, ama görüşü doğru mu, yanlış mı, bilemez. Birine dönüp, sen de görüyor musun ahbap diye soramaz. Anlayamaz. Elinde ölçecek bir şeyi yoktur. Ben neler görmüşümdür burada. Sarhoş da de-

ğilken. Uyuyor muydum, bilemem. Yanımda biri olsa, bana uyuyordun der, o zaman sorun kalmaz. Ama ben bilemiyorum." Crooks'un gözleri odanın karşı tarafına takılmıştı. Pencereye doğru bakıp duruyordu.

Lennie umarsız bir sesle, "George beni bırakıp kaçmaz," dedi. "George bunu yapmaz, biliyorum."

Seyis düş görüyormuşçasına sürdürdü sözlerini: "Bugün gibi hatırlıyorum. Ufacık çocuktum. Babamın tavuk çiftliğindeydik. İki erkek kardeşim vardı. Her an yanımdaydılar. Bir odada, aynı yatakta yatardık. Üçümüz bir arada. Çilek tarlamız, yonca tarlamız vardı. Güneşli sabahlarda tavukları yoncaların arasına salardık. Kardeşlerim bir çitin üstüne oturur, seyrederlerdi onları. Bembeyazdı tavuklar."

Lennie'nin dikkati yavaş yavaş anlatılmakta olan şeylere döndü. "George tavşanlar yesin diye yonca tarlası ekeceğiz dedi."

"Ne tavşanı?"

"Tavşanlarımızla böğürtlen bahçemiz olacak bizim."

"Kaçıksın sen."

"Bal gibi olacak hem de. George'a sor da bak."

"Kaçıksın!" Crooks küçümser, aşağılar biçimde konuştu. "Ben bu çiftliklerde, bu yollarda yüzlercesini gördüm böyle. Sırtlarında denkleri,

kafalarında hep aynı düşler. Yüzlerce. Gelirler, gelirler, sonra da çekip giderler. Her birinin kafasında, kendinin küçük bir toprağı vardır. Bir teki bile sahip olamaz öyle bir şeye. Cenneti düşünmek gibi tıpkı. Herkes bir parça toprak ister durur. Bir yığın kitap okurum ben burda. Kimsenin cennete girebildiği yok. Kimsenin toprak alabildiği de yok. Kafalarında bu... hep bu... o kadar. Durmadan onu konuşurlar ama, düş oysa!" Sustu, açık duran kapıya doğru baktı. Atlar kıpırdanıyor, zincirleri şakırdıyordu. İçlerinden biri kişnedi. "Galiba biri var dışarda," dedi Crooks. "Belki Slim'dir. Slim bazen geceleri iki, üç kere gelir. Yaman arabacıdır. Ekibini kollar." Kendini zorlukla çekip ayağa kalktı, kapıya yürüdü. "Sen misin Slim?" diye seslendi.

Candy'nin sesi duyuldu. "Slim kasabaya indi. Hey, Lennie'yi gördün mü buralarda?"

"Kocaoğlanı mı?"

"Evet. Geldi mi buralara?"

"Burada," dedi Crooks kısaca. Sonra yatağına döndü, uzandı.

Candy kapıda durup küt bileğini kaşıyor, görmeyen gözlerle ışıklı odaya bakıyordu. Girmeye kalkışmadı. "Bak, ne diyeceğim Lennie, ben o tavşanları hesaplıyordum da..."

Crooks ters ters söylendi. "İstersen içeri girebilirsin."

Candy utanır gibi oldu. "Şeyy... bilmem... istersen girerim."

"Gir, hadi! Madem herkes giriyor, sen de gir bari." Sevincini bir öfke perdesi arkasına saklamak zor geliyordu Crooks'a.

Candy girdi ama hâlâ utanç içindeydi. "Yerin pek güzelmiş," dedi Crooks'a. "Kendinin odası olması iyi bir şey herhalde."

"Ne demezsin! Hele de pencerenin dibindeki gübre yığını falan... enfes doğrusu!"

Lennie atıldı: "Tavşanlar diyordun."

Candy asılı yuların duvarına yaslandı, kopuk bileğinin ucunu kaşıdı. "Ben yıllardır burdayım," dedi. "Crooks da yıllardır burda. Ama odasına ilk giriyorum."

Crooks hoşnutsuz bir sesle, "Zencilerin odalarına pek girmez kimse," dedi. "Buradakilerden bir tek Slim girmiştir odama. Slim, bir de patron."

Candy konuyu çabucak değiştirdi. "Slim ömrümde gördüğüm en iyi arabacıdır."

Lennie yaşlı temizlikçiye doğru eğildi. "Tavşanlar," diye diretti.

Candy gülümsedi. "Hesapladım. İşi iyi tutarsak, o tavşanlardan biraz para kazanabiliriz."

"Ama onlara ben bakacağım," diye onun sözünü kesti Lennie. "George, bana sen bakacaksın dedi. Söz verdi."

Crooks acımasız bir sesle lafa karıştı: "Siz kendinizi kandırıyorsunuz. Dır dır konuşup duruyorsunuz ama, toprak falan alacağınız yok. Seni

tabutla götürecekleri güne kadar burada temizlik yapacaksın. Çoook gördüm böylelerini. Lennie de iki üç haftaya kalmaz yine yollara düşer, basıp gider buradan. Herkesin kafasında bir toprak yatıyor be!"

Candy yanağını öfkeyle ovaladı. "Bal gibi alacağız," dedi. "George, alacağız diyor. Para zaten hazır."

"Öyle mi?" dedi Crooks. "Ya George nerde şimdi? Kasabada bir kerhanede. Oralara gidiyor paranız işte. Az mı gördük böylelerini! Toprağın düşünü kuran çook... ama alabilen hiç yok."

Candy, "Tabii herkes ister," dedi. "Bir karış toprağa herkes gönül koyar. Fazla değil. Kendi öz malı olacak bir karış toprak.... Kimsenin, kendisini kovamayacağı bir yer. Benim hiç olmadı. Bu eyalette kim var kim yoksa, hemen hepsinin toprağını ektim. Ama hasadını yaptığımda ürün benim değildi. Şimdi başaracağız onu da. George, kasabaya inerken yanında para götürmedi. Paralar bankada. Ben, Lennie, bir de George. Kendi odamız olacak. Bir köpeğimiz, tavşanlarımız, tavuklarımız olacak. Mısır ekeceğiz. Belki ineğimiz, keçimiz de olur."

Crooks, "Para hazır mı diyorsun sen?" dedi.

"Hazır tabii. Çoğu hazır. Azıcık daha biriktirdik mi tamam. Bir ayda toplayacağız. George yeri bile seçti."

Crooks elini arkasına uzatıp omurgasını

yokladı. "Başarabilenini hiç görmemiştim," dedi. "Topraksızlıktan aklını oynatacak hale gelenleri, öylesine özlem duyanları gördüm ama, her seferinde paraları bir kerhane ya da bir kumar süpürdü götürdü onlardan..." Durakladı. "Eğer siz... boğaz tokluğuna çalışacak biri gerekli derseniz... ben gelirim. Pek de sakat sayılmam. Canım isterse domuz gibi çalışırım."

"İçinizde Curley'i gören oldu mu?"

Üçü birden başlarını kapıya çevirdiler. Curley'nin karısı oradaydı, içeriye bakıyordu. Yüzü çok boyalıydı. Dudakları aralıktı. Koşarak gelmiş gibi hızlı hızlı soluyordu.

Candy terslenen bir sesle, "Buraya Curley falan gelmedi," dedi.

Kadın kapıda, onlara gülümsüyor, bir elinin tırnağını öbür eliyle ovup duruyordu. Gözleri birinden öbürünün yüzüne gidip gelmekteydi. "Hep zayıfları bırakmışlar," dedi sonunda. "Nereye gittiklerini bilmiyor muyum sanki? Curley bile onlarla. Bal gibi biliyorum nereye gittiklerini."

Lennie ona baygın baygın bakıyordu. Ama Candy ile Crooks kaşlarını çatmış, bakışlarını ondan kaçırmışlardı. Candy terslendi, "Madem yerini biliyorsun, ne diye gelip de Curley'i bizden soruyorsun?" dedi.

Kadın ona eğlenen gözlerle baktı: "Tuhaf şey," dedi. "Bir erkeği yalnızken bulursam güzel güzel geçiniyorum. Ama iki erkek bir araya geldi mi, konuşamaz oluyorlar. Çılgınca bir şey." Elle-

rini birbirinden ayırdı, kalçalarına dayadı. "Hep birbirinizden korkuyorsunuz siz, işte sorun burda. Her biriniz, ötekilere açık vermekten korkuyor."

Bir an sessizlik oldu; sonra Crooks, "Artık evine, ait olduğun yere gitsen iyi olur," dedi. "Biz bela aramıyoruz."

"Eh, ben de bela getirmedim ya size! Arasıra biriyle iki çift laf etmeyi özlemiyor muyum sanıyorsunuz? Hep o eve kapanıp kalmak hoşuma mı gidiyor benim?"

Candy küt bileğini dizine dayayıp öbür eliyle ovuşturdu. Suçlarcasına bir sesle, "Kocan var senin," dedi. "Başka erkeklerle fingirdeyip başlarına belâ sarman yakışık almaz."

Kadın birden parladı: "Kocam var ha?" dedi öfkeyle. "Tabii, kocam var ya! Hepiniz de tanıyorsunuz. Yaman adam, değil mi? Durmadan, hoşlanmadığı heriflere ne yapacağını anlatır, hiç kimseden de hoşlanmaz. Ben o, ikiye dörtlük kümes gibi eve tıkılıp Curley'nin nasıl önce iki kere solunu, sonra arkadan sağını vuracağını mı dinleyeceğim habire?" Sustu. Yüzündeki somurtkanlık birden silindi, yerine ilgi dolu bir anlam yerleşti. "Hey söylesenize... Curley'nin eline ne oldu öyle?"

Sıkıntılı bir sessizlik oldu. Candy, Lennie'ye doğru gizlice baktı, sonra öksürdü. "Şey... Curley... elini makineye kaptırdı. Ezdi elini."

Kadın bir an Candy'nin yüzüne baktı, sonra güldü. "Palavra! Amma da atıyorsunuz be! Curley çiğneyemeyeceği bir lokma ısırdı. Makineymiş... Hepsi yalan! Eli ezildiğinden beri kimseye iki sol patlatma provası yapmaz oldu. Kim kırdı elini?"

Candy inatla, "Makineye kaptırdı," dedi yine.

Kadın tiksinti dolu bir sesle, "Pekâlâ," diye karşılık verdi. "Öyle olsun, siz saklamaya çalışın bakalım. Vız gelirsiniz bana. Kendinizi bir halt sanıyorsunuz. Ben çocuk muyum? İstesem artist bile olurdum. Hangi gezginci trupu istesem ona katılırdım. Bir herif bana filmde rol bile önermişti." Ara vermeden soluk soluğa konuşuyordu. "Cumartesi gecesi! Herkes gitmiş eğleniyor. Herkes! Ya ben ne yapıyorum? Burada dikilmiş bir avuç baldırı çıplakla çene çalıyorum. Bir zenci, bir salak ve bir de tiriti çıkmış ihtiyar. Ve bundan da hoşlanmak zorundayım, çünkü ortalıkta başka kimse yok."

Lennie ağzı açık ona bakıyordu. Crooks zencilere özgü o korkunç savunma kalkanına, gururuna bürünmüştü. Ama ihtiyar Candy birden değişiverdi. Ayağa fırladı, o altındaki çivi kutusu devrildi. "Yeter be!" diye bağırdı sonra. "Seni isteyen yok burada. İstemediğimizi de söyledik. Bize değer biçerken aldanıyorsun. Bizim serseri takımından olmadığımızı anlayamayacak kadar kuş beyinlisin. Diyelim ki kovdurdun bizi, işten attırdın! Yollara düşüp burası gibi boktan bir yer

daha mı arayacağız sanıyorsun? Kendi çiftliğimiz, kendi evimiz olduğunu bilmiyorsun bile. Mecbur değiliz artık burada kalmaya. Evimiz de var, tavuğumuz, meyve ağacımız da, bundan yüz kere güzel toprağımız da bizim. Üstelik, dostlarımız var, tamam mı? Dostlarımız var bizim. Belki bir zamanlar kovulmaktan korktuğumuz olmuştur, ama artık korkmuyoruz. Kendi toprağımız var. Bizim orası. Oraya gideriz istersek biz..."

Curley'nin karısı eğlenir gibi, güldü ona. "Palavra!" dedi. "Sizin gibilerini çok gördüm ben. İki kuruşunuz olsa sızana kadar içer, meteliksiz kalırsınız. Bilmez miyim sanki ben sizleri?"

Candy'nin yüzü giderek daha çok kızarıyordu. Ama kadın lafını bitirmeden, o da kendini tutmayı başarmıştı. Artık üstündü. "Bilmem gerekirdi," dedi yavaşça. "Artık eteğini toplayıp buradan defolsan iyi edersin. Sana söyleyecek hiçbir lafımız yok. Biz neyimiz var, neyimiz yok biliyoruz, senin bilmen de gerekmez. Artık çek git, çünkü Curley karısını ambarda kopuklarla fingirdiyor görmekten hoşlanmayabilir."

Kadın birinden öbürüne çeviriyordu bakışlarını. Bu yüzlerin tümü kendisine karşı suskundu. Lennie'yi uzun uzun süzdü. Sonunda Lennie utanıp bakışlarını yere indirdi. Kadın birden, "Yüzün nasıl çürüdü senin öyle?" diye sordu.

Lennie suçlu suçlu başını kaldırdı: "Kimin... benim mi?"

"Evet, senin."

Lennie'nin yardım isteyen bakışları Candy'ye çevrildi, sonra yine dizleri üstüne koyduğu ellerine baktı. "Makineye kaptırdı elini o," dedi.

Curley'nin karısı güldü. "Pekâlâ, makine. Seninle sonra konuşuruz. Makinelere bayılırım ben."

Candy atıldı: "Rahat bırak bu herifi diyorum sana. Bulaşma ona. George'a söyleyeceğim bu dediğini. George izin vermez Lennie'ye bulaşmana."

"George da kim?" dedi kadın. "Senlen gelen o küçük adam mı?"

Lennie mutlu mutlu gülümseyerek, "Evet, o," dedi. "Ta kendisi! Tavşanlara bakmama izin verdi George."

"Eh, tek istediğin tavşansa, ben de iki tavşan alıvereyim sana."

Crooks yatağından hızla kalkıp kadının karşısına dikildi. "Yeter be!" dedi soğuk, sert bir sesle: "Bir zencinin odasına girmeye hakkın yok senin. İşin yok senin burda. Defol git! Hem de şimdi! Gitmezsen patrona söylerim, seni bir daha ahıra mahıra bırakmaz."

Kadın birden Crooks'a döndü. "Bana bak, pis zenci," dedi. "Ağzını açarsan sana neler yaparım, farkında mısın sen?"

Crooks ona umarsız bakışlarla baktı, sonra yatağına dönüp oturdu, içine kapandı birden.

Kadın bu kez daha beter saldırdı: "Biliyor musun neler yaparım ha?"

Crooks iyice sinmişti. Sırtı, duvara yaslandı. "Evet efendim," diyebildi yalnızca.

"Öyleyse haddini bil, zenci parçası sen de! Seni ilk ağaca sallandırıveririm valla. Öyle de çabuk yaparım ki, kimse gülmeye bile vakit bulamaz."

Crooks kendini silmiş, sıfıra indirmişti. Ne kişiliği kalmıştı ortada, ne benliği... kimsenin seveceği ya da nefret edeceği hiçbir şeyi kalmamıştı artık. "Evet efendim," dedi anlamsız bir sesle.

Kadın bir an onun başında dikilip durdu. Sanki yeniden saldırmak için onun kıpırdamasını bekliyordu. Ama Crooks'dan çıt çıkmadı. Gözleri başka tarafa bakıyor, incinebilecek noktalarının hepsini kapatmış bulunuyordu. Kadın öbür ikisine döndü.

İhtiyar Candy ona büyülenmiş gibi bakmaktaydı:

"Öyle yaparsan biz de söyleriz," dedi alçak sesle. "Crooks'a komplo kurduğunu söyleriz."

"Söyle de gör ne oluyor!" diye bağırdı kadın. "Kimse dinlemez, kendin de bal gibi biliyorsun. Kimse kulak asmaz senin ne dediğine!"

Candy sindi birden. "Yoo," diye kabullendi. "Yoo, kimse dinlemez bizi."

Lennie, "Keşke George gelse," diye inledi. "George'un burada olmasını isterdim."

Candy ona yaklaştı. "Kaygılanma sen," dedi. "Demin ayak sesleri duydum. George barakadadır şu anda." Curley'nin karısına döndü: "Hemen gidersen, Curley'e senin buraya geldiğini söylemeyiz."

Kadın onu soğuk soğuk süzdü. "Galiba söylediklerimi duymadın sen," dedi.

"Şansa bırakma işini öyleyse," dedi Candy. "Madem duydum mu, duymadım mı, emin değilsin, en güvenli yolu seç sen."

Kadın, Lennie'ye döndü. "Curley'i biraz hırpaladığına sevindim. Aranıyordu zaten. Bazen ben de bir yerini kırmak istiyorum onun." Kapıdan çıktı, ambarın karanlığında görünmez oldu. O ambarın içinden geçerken atların zincirleri şakırdadı; homurtular, tepişmeler duyuldu.

Crooks yavaş yavaş savunma kalkanlarının altından çıkıyor gibiydi. "Bizimkiler döndü derken ciddi miydin?" diye sordu.

"Tabii, duydum."

"Ben bir şey duymadım."

"Ana kapı çarptı," dedi Candy. Sonra ekledi: "Ulan, Curley'nin karısı amma da sinsi. Karda yürüyor izini belli etmiyor. Çok deneyimli bir karı herhalde..."

Crooks o konudan uzak duruyordu artık. "Belki de gitseniz iyi olur," dedi. "Artık sizi burada istemiyorum galiba. Zencilerin de bazı hakları vardır. O haklardan memnun olsalar da olmasalar da vardır hakları..."

Candy, "O yosma sana öyle dememeliydi," dedi.

"Aldırma," diye karşılık verdi Crooks. "Sizin gelip burada oturmanız unutturdu onu bana. Dediği doğru zaten."

Atlar homurdandı, zincirleri şakırdadı; bir ses, "Lennie!" diye seslendi. "Hey, Lennie! Ambarda mısın?"

"George bu!" diye haykırdı Lennie. Hemen cevap verdi. "Burdayım George! Burdayım!"

Az sonra George kapıda belirdi, hoşnutsuzluğunu belli eder bakışlarla çevresini süzdü. "Ne işin var Crooks'un odasında? Buraya gelmemen gerekirdi."

Crooks da başını salladı. "Söyledim onlara. Ama yine de geldiler."

"E, ne diye atmadın dışarı?"

"Aldırmadım," dedi Crooks. "Lennie iyi bir insan."

Bu kez Candy doğruldu. "Hey, George! Sen gideli hesap yaptım durdum? O tavşanlardan bile para kazanmanın yolunu buldum sonunda."

George kaşlarını çattı: "Size o işten kimseye söz etmeyin dememiş miydim?"

Candy'nin omuzları birden sümsükleşti. "Crooks'dan başka kimseye söylemedim."

George, "Haydi, çıkın bakalım buradan," dedi. "Yahu, bir an yalnız bırakmaya gelmiyor sizi. Hiçbir yere gidemeyecek miyim ben?"

Candy ile Lennie kalkıp kapıya yürüdüler. Crooks seslendi: "Candy!"

"Ha?"

"Sulama ve orta işleri için ne dediğimi hatırlıyor musun?"

"Evet," dedi Candy. "Hatırlıyorum."

"Unut artık onu," dedi Crooks. "Ciddi söylemedim. Dalga geçiyordum. Öyle bir yere gitmek istemem ben."

"Eh, sen bilirsin. İyi geceler!"

Üçü birlikte kapıdan çıktılar. Ahırın kapısına yürürlerken atlar kişner gibi kesik kesik homurdandı, zincirleri şakırdadı yine.

Crooks yatağına oturup kapıdan yana baktı, sonra eli yağ şişesine uzandı. Gömleğini belinden bir kere daha çekti, pembe avcuna az biraz yağ damlattı, kuyruksokumundan başlayarak belkemiğini ovmaya koyuldu.

5

Koca ambarın bir ucuna yeni gelen samanlar yığılmıştı, bunların tam üzerinde de dört çatallı bir yaba, tavandaki kirişe asılmış sallanıyordu. Saman yığını tıpkı bir tepenin yamacı gibi ambarın öbür ucuna doğru alçalmaktaydı. Daha sonra gelecek ürünler için boş yer bırakılmıştı. İki yan duvar boyunca sıralanmış yemlikler, bölmelerin arasından da atların başı görülebiliyordu.

Pazar günü öğleden sonraydı. Dinlenmekte olan atlar yemliklerinde kalmış son samanları geveliyor, ayaklarını yerlere vuruyor, yemliklerin tahtalarını ısırıyor, bağlandıkları zincirlerini şakırdatıyorlardı. Öğleden sonra güneşi ambar duvarlarındaki çatlaklardan içeri sızmakta, samanlar üzerinde parlak çizgiler oluşturmaktaydı. Sinekler vızlayarak uçuşup duruyorlardı. Tembel bir öğle sonrasının uykulu sesleriydi işte.

Dışardan, oyun yerinden, nalların çarpma gürültüleri, oynayanların ve seyredenlerin çığlıkları geliyordu. Ama ambarın içi sessiz ve ılıktı.

İçerde bir tek Lennie vardı. Samanın tam doldurmadığı tarafta, bir yemliğin yanıbaşındaki kutunun dibine, samanların üstüne oturmuştu. Öylece oturuyor, önündeki ölü köpek yavrusundan gözlerini ayıramıyordu. Uzun uzun baktı, sonra koca elini uzatıp okşadı onu. Başından başlayıp ayağının ucuna kadar okşadı.

Sonra alçacık sesle, "Ne vardı ölecek sanki?" dedi köpeğe. "Fare kadar küçük değilsin ki! Fazla da hoplatmadım seni." Yavrunun kafasını büküp suratına baktı. "George, tavşanlara benim bakmama belki de izin vermez," dedi. "Senin öldüğünü duyarsa, izin vermez belki."

Avcuyla samanlardan bir oyuk açtı, yavruyu içine yatırdı, üzerini yine samanla örttü. Ama hâlâ o küçük tümseğe bakmaya devam ediyordu. "Gidip o çalılarda saklanacak kadar kötü bir şey değil ama bu," dedi. "Yoo, değil. Hiç değil. George'a derim ki, onu ölü buldum derim."

Yavruyu samanların altından çıkarıp bir daha inceledi, kulaklarından kuyruğuna kadar okşadı. Tarifsiz üzgün bir sesle, "Ama o anlar," dedi. "Hep anlar George. 'Sen yaptın,' diyecek. 'Yutturamazsın' diyecek. Sonra da, 'İşte ben de artık tavşanları sana besletmem,' diyecek."

Birden öfkesi kabardı. "Allah belanı versin!" diye haykırdı. "Ne vardı ölecek? Fare kadar küçük de değilsin." Yavruyu kapıp uzağa fırlattı, küskün, arkasını dönüp oturdu. Dizlerinin üzerine doğru eğilmişti. Fısıldadı. "Artık tavşana falan

da bakamam. Bırakmaz!" Ağıt döktüren yaslı kimseler gibi, öne arkaya sallanmaya başladı.

Dışardan nalın demir çubuğa vurup çınladığı duyuldu, sonra bağırtılar yükseldi. Lennie ayağa kalktı, yavruyu alıp geri getirdi, yine samanlara yatırdı, okşadı. "Daha pek de ufakmışsın," dedi. "Söyledilerdi ufak daha diye. Bu kadar kolay öleceğini bilemedim." Parmakları yavrunun cansız kulağıyla oynuyordu. "Belki de George aldırmaz," dedi. "Bu kıytırık hayvan George için hiç önemli değil ki!"

Curley'nin karısı son bölmenin arkasından birden belirdi. Sessiz ve yavaş yaklaştığı için Lennie duyamadı. Parlak renkli basma bir elbise, kırmızı ponponlu terlik giymişti ayaklarına. Yüzü yine boyalıydı, saçları her zamanki gibi bukle bukleydi. İri iriydi bukleleri. Ta burnunun dibine geldiği zaman Lennie başını kaldırdı ve onu gördü.

Birden paniğe kapıldı, yavru köpeğin üzerine bir avuç saman attı, sonra başını kaldırıp kadına somurtarak baktı.

Kadın, "Ne o sakladığın, canikom?" dedi.

Lennie öfkeli bakışlarını ona dikti. "George senden uzak dur dedi bana... ne konuş ne de bir şey... dedi."

Kadın güldü. "Her şey için George'dan mı emir alırsın sen?"

Lennie başını eğip samanlara baktı. "Senle konuşursam tavşanlara baktırmayacak beni."

Kadın alçak sesle, "Curley'i kızdırmaktan korkuyor," dedi. "Ama Curley'nin kolu askıda. Hem Curley sana çatarsa sağlam elini de kırıverirsin. O makineye kaptırma masalını da yutmadım, bunu bil."

Lennie'nin yumuşamaya niyeti yoktu. "Yoo, olmaz. Senle konuşamam!"

Kadın onun yanına, samanlara çömeldi. "Bana bak," dedi. "Herkes nal oyunu yarışmasında. Saat daha dört. Bu heriflerin hiçbiri oyunu bırakmaz. Ne diye konuşmayacakmışım seninle? Konuşacak kimseyi bulamıyorum zaten. Yalnızlık canıma yetti."

Lennie, "Ama ben senle ne konuşabilirim ne de bir şey," dedi.

Kadın "Çok yalnızım," dedi. "Sen ötekilerle konuşuyorsun. Ama ben Curley'den başka kimseyle konuşamıyorum. Biriyle konuşsam kızıyor. Sen ne yapardın kimseyle konuşamasan?"

"Konuşmam," dedi Lennie. "George başım belaya girer diye korkuyor."

Kadın birden konuyu değiştirdi. "Ne sakladın sen oraya?"

Lennie'nin kaygıları bir anda geri tepti. "Köpeğim," dedi üzgün üzgün. "Benim yavru köpeğim." Yavrunun üzerine attığı samanları eliyle çekti.

"Ölmüş bu!" diye bağırdı kadın.

Lennie, "Çok küçüktü," dedi. "Oynuyordum onunla... beni ısıracakmış gibi yaptı, ben de onu tokatlayacakmışım gibi yaptım... sonra... sonra da tokatladım. O zaman da öldü."

Kadın avutucu bir sesle, "Sen dert etme," dedi, "Alt tarafı köpek işte. Bir tane daha bulursun. Her yer köpek dolu burda zaten."

"Ondan değil," diye açıkladı Lennie üzgün. "George, tavşanlara baktırmaz artık."

"Nedenmiş?"

"Bir daha kabahat yaparsan baktırmam sana, dedi."

Kadın ona biraz daha yaklaşıp fısıldadı. "Benimle konuşmaktan korkma. Bak, dışarda bağrışıyorlar. Dört dolarına bahse girdiler bu maç için. Bitene kadar kimse ayrılmaz ordan."

"George seninle konuştuğumu görürse canıma okur," dedi Lennie ürkek. "Öyle dedi bana."

Kadının yüzü karardı. "Neyim varmış benim?" diye bağırdı. "Kimseyle konuşmaya hakkım yok mu? Ne sanıyor beni bunlar? Sen iyi insansın. Ne diye konuşmayacakmışım seninle? Benden kötülük gelmez ki sana!"

"George, o kadın başımızı belaya sokar dedi."

"Saçma! Sana ne zararım dokunur ki? Ne biçim yaşadığım umurlarında değil hiçbirinin. Böyle yaşamaya alışkın değilim ki ben! Ben de

bir şey olabilirdim. Belki yine de olurum." Kelimeler konuşma hevesi içinde ağzından birbiri ardına dökülmeye başladı. Sanki dinleyicisini elinden alacaklar diye korkuyordu. "Salinas'da otururdum ben," dedi. "Çocukken gelmiştim oraya. Derken bir tiyatro geldi, ordan bir oyuncuyla tanıştım. Bana tiyatroya katılabilirsin, dedi. Ama anam bırakmadı. On beş yaşındayım diye bırakmamış sözde. Oysa, adam gelebilirsin demişti. Gideydim şimdi böyle mi olurdu?"

Lennie köpeği okşayıp duruyordu. "Biz küçük bir yer alacağız," diye açıkladı. "Tavşan da alacağız."

Kadın kendi hikâyesine hızlı hızlı devam etti: "Daha sonra biriyle tanıştım.. sinemacıydı. Riverside Dans Salonuna gittim onlan. Beni filmlere sokacağını söyledi. Doğuştan artistsin sen, dedi bana. Hollywood'a döner dönmez bana yazacaktı." Lennie'ye dikkatle baktı, sözlerinin onu etkileyip etkilemediğini anlamaya çalıştı. "Mektup hiç elime geçmedi," dedi. "Anam çaldı galiba. Eh, ben de bir baltaya sap olamadığım, mektuplarımı bile çaldıkları bir yerde kalamazdım. Çaldın mı diye sordum ona, yok dedi, çalmadım. Ben de Curley'le evlendim. Aynı gece Riverside Dans Salonunda rastladım ona. Dinliyor musun beni?"

"Ben mi? Tabii."

"Bak, daha önce bunları kimseye anlatmadım. Belki yine anlatmamam gerekirdi. Ama Curley'i sevmiyorum. İyi biri değil." Lennie'ye itirafta

bulunmuştu artık. Yanına daha da sokuldu, oturdu. "Filmlere çıkabilirdim. Güzel elbiselerim olabilirdi. Onların giydiği güzel elbiselerden. Büyük otellerde otururdum, resimlerim çekilirdi. Galalar olunca gider, görürdüm. Radyoda konuşurdum. Hem beş para ödemeden. Çünkü çoktan filmlere çıkmış, ünlenmiş olurdum. O güzel elbiselerden, takılardan bende de olurdu. O adam doğuştan artistsin demişti çünkü bana." Başını dikip Lennie'ye baktı, kolunu havaya kaldırıp dalgalandırdı, ne denli güzel rol yapabileceğini gösterdi. Parmakları bileğini izleyerek kayarken dalgalandı. Küçük parmağı ötekilerinden ayrı duruyordu.

Lennie derin derin içini çekti. Dışardan nalın çubuğa çarpma sesi geldi, arkadan alkışlar koptu. "Biri sayı yaptı," dedi Curley'nin karısı.

Güneş alçalırken ambardaki ışıklar da yer değiştiriyordu. Samanların üzerindeki aydınlık çizgiler duvarlara doğru tırmanmakta; yemlikler üzerine düşmekte, atların başlarına doğru yükselmekteydi.

Lennie, "Belki bu yavruyu götürüp bir yere atsam George hiç anlamaz," dedi. "O zaman yine bakabilirim tavşanlara."

Curley'nin karısı, "Sen tavşandan başka bir şey düşünmez misin?" dedi hırçınlıkla.

"Küçük bir yerimiz olacak," diye anlattı Lennie sabırla: "Evimiz, bahçemiz, yoncalığımız olacak. Yoncalar tavşanlar için. Ben bir çuval alıp

çıkacağım tarlaya, çuvalı yoncayla doldurup tavşanlara yedireceğim."

Kadın, "Neden tavşan diye bu kadar deli oluyorsun?" diye sordu.

Lennie bir karara varabilmek için dikkatle düşünmek zorunda kaldı. Sonra çekine çekine ona yaklaştı, ta yanıbaşına geldi. "Güzel şeyleri okşamasını severim ben," dedi. "Bir keresinde panayırda o uzun tüylü tavşanları görmüştüm. Öff, ne güzeldiler. Bazen fare bile okşarım ben... ama daha iyisini bulamazsam."

Curley'nin karısı çekindi ondan, biraz uzaklaştı. "Sen delisin galiba," dedi.

"Yoo, deli filan değilim," dedi Lennie saf saf. "George da deli değilsin diyor. Ben güzel şeyleri parmağımla okşamayı seviyorum. Yumuşak şeyleri."

Kadına biraz güven gelmişti. "Kim sevmez ki!" dedi. "Herkes sever onu. Ben ipekliye ve kadifeye dokunmaktan hoşlanırım. Kadifeye dokunmayı sever misin sen?"

Lennie sevinçle kıkırdadı. "Hem de nasıl, öfff!" dedi mutlu mutlu. "Vardı bende biraz. Bir bayan vermişti. O bayan da... benim Clara Teyzemdi. Tuttu, veriverdi bana... nah, bu kadar bir parça. Keşke şimdi burda olsaydı o kadife." Kaşları birden çatıldı. "Kaybettim," dedi. "Nicedir görmedim onu."

Curley'nin karısı güldü. "Kafadan çatlaksın

sen," dedi. "Ama yine de iyi çocuksun. Koca bir bebeksin sanki. İnsan anlıyor ne demek istediğini. Bazen saçımı tararken okşamaya başlarım. Yumuşak çünkü." Nasıl yaptığını göstermek için elini başından aşağı kaydırdı. "Bazı insanların saçları serttir," dedi kurnazca. "Curley'nin ki öyledir. Fırça gibi serttir saçları. Ama benimki yumuşacık ve ince. Tabii sık sık fırçalıyorum. Ondandır yumuşaklığı... Bak... şurasına dokunsana!" Lennie'nin elini tutup iri bukleli saçlarına götürdü. "Orasını tut da bak ne kadar yumuşak."

Lennie'nin koca elleri kadının saçlarını okşamaya başladı.

"Karıştırma sakın," dedi kadın.

Lennie, "Ohhh! Çok güzel," dedi. Sonra daha sert okşadı. "Çok güzel!"

"Dikkat etmezsen bozacaksın saçlarımı." Sonra birden bağırdı: "Bırak artık, dağıtıyorsun saçımı." Başını yana çekti, Lennie'nin elleri saçları avuçlayıp kapandı. "Bırak, bozma saçımı!" diye bağırdı kadın. "Bırak diyorum sana!"

Lennie paniğe kapılmıştı. Yüzü kasılmıştı birden. Kadın bağırdı. Lennie'nin öbür eli onun ağzı ve burnu üzerine kapandı. "Ne olur, yapma," diye yalvardı sonra. "Ah! Ne olur bağırma öyle. George kızar!"

Kadın onun pençelerinden kurtulmak için deli gibi kıvranıyordu. Çırpınıp dururken ayakları samanları dövmekteydi. Lennie'nin avcunun için-

den boğuk çığlıklar duyuluyordu. Lennie korkudan ağlamaya başladı. "Ahh! Ne olur bağırma!" diye yalvardı. "George yine kötü bir şey yaptın diyecek. Tavşanlara baktırmayacak." Elini biraz gevşetince kadının boğuk çığlığı duyuldu. Lennie bu kez iyice öfkelendi. "Yapma dedim sana," dedi. "İstemiyorum bağırmanı! Başımı belaya sokacaksın George'un dediği gibi. Kes artık." Kadın debeleniyor, çırpınıyordu. Gözleri yabanıl bir korkuyla açılmıştı. Lennie sarstı onu. Çok kızmıştı: "Sus," dedi. "Bağırma!" Sarstı, silkeledi. Kadının vücudu birden balık gibi kalakaldı. Hareketsizdi artık. Boynu kırılmıştı.

Eğilip baktı, elini dikkatle kadının ağzından çekti yavaşça. Kadın hareketsiz yatıyordu. "Canını yakmak istemiyorum," dedi Lennie. "Ama bağırırsan, George çok kızar." Ne cevap, ne hareket gelmeyince, eğilip baktı. Kolunu havaya kaldırdı, bırakınca kol düştü. Lennie bir an şaşırmış göründü. Sonra korkuyla, "Kötü bir şey yaptım," dedi. "Bir kabahat daha işledim."

Samanları eliyle küreledi, kadının vücudunu yarı yarıya örttü.

Ambarın dışından adamların bağırmalarıyla, nalın çarpma sesleri geldi yine. Lennie ilk olarak dış dünyanın farkına vardı. Samanlara büzülüp dinledi. "Bu sefer çok büyük kabahat işledim," dedi. "Yapmamalıydım. George kızacak. Hem.. dedi ki... ben gelene kadar çalılarda saklan. Çok kızacak. Gelene kadar saklan. Öyle dedi." Dönüp ölü kadına bir daha baktı. Yavru köpek ölü-

sü de ona yakın yerdeydi. Lennie onu eline aldı. "Bunu uzağa bir yere atayım," dedi. "Bunsuz da yeterince kötü zaten." Yavruyu koynuna soktu, ambarın duvarına yanaşıp aralıklardan dışarı baktı, sonra en sondaki bölmenin arkasını dolanıp gözden kayboldu.

Güneşin ışıkları duvarın tepelerine tırmanmıştı artık. Solgunlaşıp yumuşuyordu ışıklar. Curley'nin karısı sırtüstü yatıyordu. Üzeri yarım yamalak örtülmüştü samanlarla.

Ambarın içi çok sessizdi. Öğle sonrasının uykulu sessizliği çiftliğe de çökmüştü. Nalın kazığa çarpma sesi, adamların bağırması bile biraz daha derinden geliyor gibiydi. Ambar, dışardan daha önce kararmıştı. Açık saman kapağından içeri bir güvercin girdi, dönüp dolanıp dışarı uçtu tekrar. Son bölmenin ardından bir çoban köpeği çıktı. Bir deri bir kemikti. Memeleri yerlere sarkıyordu. Yavruların kutusuna doğru ilerlerken yarı yolda Curley'nin karısından ölümün kokusunu aldı, omurgası üzerindeki tüyler dikiliverdi. Ürperdi, uzun uzunu uludu; kutunun içine, yavruların arasına sıçradı.

Curley'nin karısı üzeri samanla yarı örtük yatıyordu. Kötülüğü, kurnazlığı, hoşnutsuzluğu, ilgiyi çekme tutkusu da uçup gitmişti, üzerinden. Güzel ve ilkel bir kızdı artık. Yüzü tatlı, gepgençti. Allıklı yanakları, boyalı dudakları onu canlıymış da hafif bir uykuya dalmış gibi gösteriyordu. Saçlarının iri bukleleri samanların üzerine, başının çevresine yayılmıştı. Dudakları aralıktı.

Hani bazen olur ya, o an uzadı, her andan çok daha uzun bir an oldu. Ses kesildi, hareket durdu... uzun süre öylece kalakaldı her şey.

Derken zaman yeniden uyanmaya başladı, harekete geçti, ilerlemeye koyuldu. Atlar yemliklerin ilerisinde yine ayaklarını vurdu, zincirler yine şangırdadı. Dışardan adamların sesleri daha bir belirgin duyulmaya başladı.

Son bölmenin gerisinden ihtiyar Candy'nin sesi duyuldu. "Lennie," diye seslendi. "Hey, Lennie! Burda mısın? Ben biraz daha hesap yaptım. Bak anlatayım neler yapacağımızı Lennie." Candy bölmeyi dönüp ortaya çıktı. "Hey, Lennie!" diye seslendi bir daha. Sonra durdu, vücudu kazık kesildi. Küt bileğini çalı sakallarına sürtüp kaşıdı. "Senin burada olduğunu bilmiyordum," dedi Curley'nin karısına.

O cevap vermeyince yaklaştı. "Burada uyunmaz," dedi ayıplarcasına. O sırada kadının yanına vardı ve... "Aman Tanrım!" Çaresiz bakışlarla çevresine bakındı, sakalını ovaladı. Birden yerinden sıçradı, hızlı adımlarla ambardan çıktı.

Ama ambar artık yaşama dönmüştü. Atlar tepişiyor, homurdanıyor, yataklarındaki samanları geveliyor, zincirlerini duvarlara vuruyorlardı. Candy biraz sonra yanında George'la geri döndü.

George, "Ne gösterecektin bana?" diye sordu.

Candy parmağıyla Curley'nin karısını gösterdi. George bakakaldı. "Nesi var bunun?" diye sordu. Bir adım yaklaştı, sonra o da Candy'nin sözlerini yineledi. "Aman Tanrım!" Kadının yanına diz çöktü, elini kalbine koydu. Ayağa kalktığında yüzü gerilmiş, anlamsızlaşmıştı, gözleri kaskatıydı.

Candy, "Kim yaptı bunu sence?" diye sordu.

George ona soğuk soğuk baktı: "Anlayamadın mı?" Candy cevap vermedi. "Bilmem gerekirdi," dedi George çaresizlik içinde. "Belki de biliyordum, içime doğmuştu."

Candy, "Şimdi ne yapacağız, George?" diye sordu "Ne yapacağız şimdi?"

George'un cevap vermesi uzun sürdü. "Herhalde... çocuklara... söylememiz gerek. Onu yakalayıp bir yere kapatmamız gerek. Kaçmasına izin veremeyiz. Açlıktan ölür zavallı." Kendini inandırmaya çalışıyordu. "Belki de onu bir yere kilitler... iyi davranırlar."

Candy heyecanla, "Bırakalım kaçsın," dedi. "Öyle yapmamız gerek. O Curley denen herifi bilmezsin sen. Linç ettirmek isteyecektir onu. Öldürtür mutlaka."

George gözünü Candy'nin dudaklarından ayıramıyordu. "Evet, öyle," dedi sonunda. "Curley öyle yapar. Ötekiler de yapar." Gözleri Curley'nin karısına döndü.

Candy bu kez korku dolu bir sesle, "Biz sen-

le ikimiz o küçük yeri alabiliriz, değil mi, George?" dedi. "Senle ikimiz gidip orda yaşarız, ha? Yapamaz mıyız, George? Yapamaz mıyız?"

George'un cevap vermesini beklemeden Candy başını eğip samanlara baktı. Anlamıştı. Biliyordu.

George yumuşak bir sesle, "Bunu ben, ta başından biliyordum" dedi. "O işi yapamayacağımızı hep bilmiştim zaten. Ama dinlemesini öyle çok seviyordu ki, ben de inanmaya başlamıştım."

"O zaman," dedi Candy suratını asarak, "Yattı mı her şey?"

George bu soruya karşılık vermedi. Sözünü değiştirdi. "Bu ay çalıştığım elli doları alınca sabaha kadar vaktimi kerhanede geçireceğim," dedi. "Ya da bir bilardo salonunda boşalana kadar kalacağım. Sonra gelip bir ay daha çalışacağım, elli dolar daha geçecek elime."

Candy, "Nasıl da iyi çocuktu," dedi. "Böyle bir şey yapacağı aklıma bile gelmediydi."

George, hâlâ Curley'nin karısına bakıyordu. "Lennie bunu kötülüğünden yapmadı," dedi. "Her zaman kötü şeyler yapar, ama hiçbirini isteyerek yapmaz." Doğrulup Candy'ye baktı. "Şimdi beni dinle," dedi. "Çocuklara söylememiz gerek. Lennie'yi tutup getirirler. Başka çare yok. Belki canını yakmazlar," dedi ve sert bir sesle ekledi: "Lennie'nin canını yakmalarına izin vermem,

bak, dinle beni. Belki çocuklar, benim de bu işe karıştığımı, durumu bildiğimi sanırlar. Ben barakaya gidiyorum. Az sonra sen dışarı çık; çocuklara haber ver. Ben de gelirim, hiç görmemiş gibi yaparım? Bunu becerir misin? Çocuklar benim karıştığımı sanmasınlar diye?"

"Tabii, George," dedi Candy. "Tabii, yaparım."

"Pekâlâ, bana iki dakika süre ver, sen de şimdi koş hadi, onu yeni bulmuş gibi davran. Ben şimdi gidiyorum." George hızla ambardan çıktı.

İhtiyar Candy baktı arkasından, sonra bakışları Curley'nin karısına döndü, üzüntüsü, öfkesi yavaş yavaş sözcüklere döküldü: "Seni aşağının bayağısı orospu karı," dedi büyük bir kinle. "Becerdin sonunda, ha? Memnunsundur herhalde sevin şimdi. Herkes biliyordu senin ortalığı nasıl berbat edeceğini. Meymenetsiz sende. Allahın belası şıllık!" Ürperdi, sesi titredi: "Bahçeyi sulayacak, çocukların bulaşıklarını yıkayacaktım." Bir an sustu, şarkı söylüyormuş gibi bir sesle konuştu yine. Hep eski sözleri yineliyordu: "Bir sirk, bir beyzbol takımı gelse... birlikte gider seyrederdik... işler kalıversin, yerin dibine batsın der, çıkıp giderdik. Kimseden izin almazdık ki.. Domuzumuz olurdu, tavuklarımız olurdu... kış gelince de... o küçük soba yanardı gürül gürül... yağmurun sesini dinlerdik damlarda... Biz orada odalarımızda sıcacık." Ağlıyordu gözlerini kör

edercesine. Döndü, küt bileğiyle sakallarını sıvazlayarak titrek adımlarla ambardan çıktı.

Dışarda oyunun sesi birden kesildi. Soru soran, yanıt arayan sesler duyuldu. Paldır küldür koşuşmalar işitildi. Bir anda herkes ambara doluştu. Slim'le Carlson, genç Whit, Curley... biraz geriden de Crooks. Candy onların peşinden geliyordu. En son da George girdi içeri. Blucin ceketini giymiş, önünü iliklemişti. Siyah şapkası gözlerinin üzerine inik duruyordu. Herkes birer birer son bölmeyi dönüp ortaya çıktı. Koşarak geldiler. Gözleri alacakaranlıkta Curley'nin karısını buldu. Durup baktılar.

Derken Slim sessizce ona yaklaştı, bileğini tuttu. İnce uzun parmaklarından birini kadının yanağına uzatıp dokundu, sonra aynı parmak enseye kıvrıldı, orayı muayene etti. Ayağa kalktığında adamlar çevresine üşüştü, deminki etkin hava bozuldu.

Curley birden kendine döner gibi oldu. "Bunu kim yaptı, biliyorum," diye haykırdı. "O koca ayının işi. Eminim o yapmıştır. Ondan başka herkes dışarda nal oynuyordu." Kendini kuruyor, giderek daha çok öfkeleniyordu. "Enselerim ben onu. Gidip tüfeğimi alayım. Kendi elimle geberteceğim itoğlunu. Karnının ortasından vuracağım. Haydi, yürüyün, çocuklar!" Hırsla ambardan fırladı. Carlson, "Luger'imi alayım," dedi, o da arkasından fırladı.

Slim sessizce George'a döndü. "Herhalde

gerçekten Lennie yaptı," dedi. "Boynu kırılmış. Tam Lennie'nin yapabileceği şey."

George cevap vermedi. Yavaşça, başını sallamakla yetindi. Şapkası önüne öyle eğikti ki, gözleri görünmez olmuştu.

Slim devam etti: "Belki o anlattığın... Weed'deki olay gibi olmuştur."

George yine başını salladı.

Slim içini çekti. "Eh, herhalde onu yakalamamız gerek. Nereye gitmiştir dersin?"

George'un sözcükleri toplayıp cevap verebilmesi için bir süre geçmesi gerekti. "Belki... güneye gider," dedi. "Kuzeyden geldik... demek güneye gider."

"Mutlaka yakalamamız gerek," diye tekrarladı Slim.

George ona bir adım yaklaştı. "Onu getirsek, kilitlesek olmaz mı, Slim? Deli o. Bunu kötülük olsun diye yapmadı."

Slim başını salladı. "Belki yapabilirdik," dedi. "Curley'i burada alıkoyabilsek, yapardık. Ama Curley onu vuracaktır. Eli için hâlâ kuduruyor. Diyelim ki onu yakaladılar, kilitleyip bağladılar, kafese tıktılar... bu iyi bir şey mi, George?"

"Biliyorum," dedi George. "Biliyorum."

Carlson koşarak içeri girdi. "İtoğlu benim Luger'i yürütmüş," diye bağırdı. "Çantamda yok."

Onun peşinden Curley girdi. Sağlam elinde tüfeğini taşımaktaydı. Soğukkanlı bir hal gelmişti üzerine.

"Tamam, arkadaşlar," dedi. "Zencide tüfek var. Onu sen al, Carlson. O itoğlunu görürsen sakın fırsat tanıma. Dosdoğru karnına nişan al. O zaman hemen iki büklüm olur."

Whit heyecanla, "Benim silahım yok," dedi.

Curley, "Sen Soledad'a gidip polis çağır," diye emir verdi ona. "Şerif yardımcısı Al Wilts'i al gel? Haydi gidelim!" Kuşkulu bakışlarını George'a çevirdi. "Bizlen geliyor musun, ahbap?"

"Evet," dedi George. "Geliyorum. Ama, dinle bak, Curley. Delidir o zavallı. Vurma onu. Ne yaptığını bilmiyor."

"Vurma ha?" diye bağırdı Curley. "Elinde Carlson'un Luger'i var. Elbette vuracağız."

George ölgün bir sesle, "Belki de Carlson kaybetmiştir silahını," dedi.

Carlson "Daha bu sabah yerindeydi," diye atıldı. "Yürütülmüş kesinlikle."

Slim ayakta dikilmiş, Curley'nin karısına bakıyordu. "Curley, belki sen burada, karının yanında kalsan iyi edersin," dedi.

Curley'nin yüzü kıpkırmızı kesildi. "Gidiyorum ben," dedi. "O ayının barsaklarını kendi elimle dökeceğim. Tek kollu olsam da... okuyacağım onun canına."

Slim, Candy'ye döndü. "O halde sen burada, onun yanında kal, Candy" dedi. "Biz artık yola koyulalım."

Kapıya doğruldular. George bir an Candy'nin yanında duraladı, ikisi de yerdeki ölü kadına baktılar. O sırada Curley seslendi: "Hey, George! Yanımızdan ayrılma ki bu işte parmağın olmadığından emin olalım."

George onları izlerken ayaklarını sürüyordu yavaşça.

Onlar gittikten sonra Candy samanlara çömeldi. Curley'nin karısının yüzüne baktı. "Zavallı herif," diye mırıldandı alçak sesle.

Uzaklaşanların sesi giderek duyulmaz oldu. Ambar yavaş yavaş karardı, atlar ayaklarıyla yerleri tepip bileklerindeki zincirleri şangırdattılar. İhtiyar Candy saman yığınının üzerine uzandı, kolunu yüzüne koyup gözlerini kapadı.

6

Salinas Irmağının oluşturduğu koyu yeşil küçük gölcüğün suları, akşamın bu saatinde çarşaf gibiydi. Güneş vadiden çekilmiş, Gabilan Dağlarının yamaçlarına tırmanmaya koyulmuştu. Tepeler pembe pembe görünüyordu güneşin altında. Ama firavunincirlerinin altındaki gölcüğe tatlı, serin bir gölge düşmüştü.

Bir suyılanı suyun yüzüne doğru kaydı, kafasını uzattı, bir yandan bir yana çevirdi, ileriye doğru yüzdü, sığ yerde hareketsiz duran balıkçılın bacaklarına yaklaştı. Sessiz bir kafa ona doğru eğildi, gaga onu başından yakaladı, yılanın kuyruğu havada çırpındı ama kuş onu yuttu hemencecik.

Uzaklardan rüzgârın sesi geldi, ağaçların üst dallarında bir dalgalanma dolaştı. İncir yaprakları gümüşlü taraflarını yukarı doğru çevirdiler; yerdeki kahverengi, kuru yapraklar toprağın yüzünden birkaç metre ileriye uçtular. Sıra sıra

minik rüzgâr dalgacıkları gölcüğün yeşil yüzünü canlandırdı.

Rüzgâr başladığı gibi apansız durdu, ortalık yine sakinleşti. Balıkçıl o sığ yerde hâlâ sessiz sessiz duruyor, bekliyordu. Bir suyılanı daha belirdi, yüze çıktı, başını sağa sola çevirdi.

Birden Lennie çalıların arasında göründü. Sürünerek giden bir ayı kadar sessiz ilerliyordu. Balıkçıl kanatlarını çırpıp havalandı, suyun üzerinden yukarıya yükseldi, ırmak boyunca uçtu gitti. Küçük yılan kıyıdaki otların arasına doğru kaydı.

Lennie sessizce suyun kenarına geldi. Diz çöktü, dudaklarını suya ancak değdirerek içti. Arkada küçük bir kuş kuru yapraklar üzerinden sekince Lennie hemen başını kaldırdı; gözleriyle kulaklarını bu sese yöneltti, sonra başı yine sarktı, su içmeyi sürdürdü.

İyice kandıktan sonra suyun kıyısına oturdu, sulara yan döndü, yolu görebilecek biçimde oturmuştu. Dizlerini kucakladı, çenesini dizlerine dayadı.

Işıklar vadiden iyice çekildi. O zaman dağların dorukları daha bir parlak görünmeye başladı.

Lennie alçak sesle, "Unutmadım işte" diye konuştu. "Çalılara saklan, George'u bekle. Şapkasını gözlerine doğru eğdi. "George canıma okuyacak. Keşke yalnız olaydım, diyecek. Bana ayak bağı oluyorsun, canımı sıkıyorsun diye-

cek." Başını çevirip parlak doruklara baktı. "Hemen buradan gidip bir mağara bulabilirim," diye söylendi. Sonra üzgün, Hiç salçam olmaz... yine de aldırmam ama. Eğer George beni istemiyorsa... giderim buradan. Giderim," dedi.

Bir anda,Lennie'nin kafasında kısa boylu, şişman bir kadın belirdi. Kalın camlı gözlüğü gözünde, iki cepli önlüğünü kuşanmış. Kolalanmış gibi de tertemizdi. Lennie'nin karşısında, iki elini kalçalarına dayamış duruyor, onu ayıplarcasına kaşlarını çatmış, sert sert bakıyordu kadın.

Konuştuğu zaman Lennie'nin sesiyle konuştu. "Sana kaç kez söyledim," dedi. "George'un sözünü dinle, o çok iyi insandır, sana da iyi davranıyor diye kaç kez söyledim. Ama hiç laf dinlemiyorsun. Hep kötü şeyler yapıyorsun."

Lennie ona cevap verdi. "Çok uğraştım, Bayan Clara Teyze. Çok uğraştım ben. Elimden gelmedi."

"George'u hiç düşünmüyorsun," dedi kadın Lennie'nin sesiyle. "Hep senin için iyi şeyler yapıyor. Bir dilim keki olsa, yarısını hep sen yiyorsun. Yarısından da çoğunu. Salça da olsa, hepsini sana verirdi o."

"Biliyorum," dedi Lennie bezgin bir sesle. "Çok uğraştım, Bayan Clara Teyze. Çok uğraştım."

Kadın onun sözünü kesti. "Sen olmasan onun da ne güzel bir yaşamı olurdu. Parasını al-

dı mı, kerhanelerde vur patlasın çal oynasın, eğlenir, bilardo salonlarında oyun oynardı. Oysa, sana bakmak zorunda."

Lennie kahırla inledi. "Biliyorum, Bayan Clara Teyze. Hemen dağlara gidip kendime bir mağara bulacağım. Orada kendi kendime yaşayıp bir daha George'un canını sıkmayacağım.

"Laf diye söylüyorsun," dedi kadın ters bir sesle. "Söylüyorsun, söylüyorsun ama, yapmayacağını kendin de domuz gibi biliyorsun. Hep onun kuyruğuna takılı kalacak, zavallıya kan kusturup duracaksın."

Lennie, "Gitsem de olur," dedi. "George artık tavşanlara baktırmaz nasılsa."

Clara Teyze yokolmuştu. Lennie'nin kafasının derinliklerinden ortaya dev gibi bir tavşan çıktı, karşısına gelip dikildi, arka ayaklarının üzerine oturdu, kulaklarını oynattı, burnunu kırıştırdı. Sonra da Lennie'nin sesiyle konuştu.

"Tavşanlara bakmak, ha?" dedi aksi aksi. "Seni kaçık serseri! Sen, tavşanların eline su dökemezsin. Yem vermeyi unutup, açlıktan öldürürsün onları. Yapacağın bu. Ne der o zaman George.

"Unutmam işte," dedi Lennie yüksek sesle.

"Bok, unutmazmış! Sen bir halta yaramazsın. George, seni bataktan kurtarmak için herşeyi yaptı... bunu bilmeyen mi var? Ama neye yaradı. Eğer George'un tavşanlara bakmana izin

vereceğini sanıyorsan, her zamandan fazla tozutmuşsun sen. Vermez! Sopayla dövecek seni. Yapacağı bu."

Lennie bu kez kavga edercesine bağırdı: "Hiç bile dövmez! Öyle şey yapmaz George. Ben George'u ta... unuttum... çoktandır tanıyorum. Hiç el kaldırmadı bana. İyi davranır. Gaddarlık etmez."

"Bıktı artık senden," dedi tavşan. "Sopayı basıp canını çıkaracak, sonra da seni bırakıp gidecek."

"Yapmaz!" Lennie telaşla haykırıyordu. "Öyle şey yapmaz. George'u tanırım ben. Biz onla hep beraber dolaşırız."

Tavşan alçak sesle tekrarlayıp duruyordu. "Seni bırakacak, kaçık serseri. Seni yapayalnız bırakacak. Bırakacak seni, kaçık serseri!"

Lennie ellerini kulaklarına kapattı. "Yapmaz... yapmaz diyorum sana!" Sonra bağırdı: "Ah, George... George... George!"

George sessizce çalıların arasından çıkıp yaklaştı, tavşan hemen Lennie'nin kafasının derinliklerine kaçıp görünmez oldu.

George alçak sesle, "Ne bağırıyorsun öyle avaz avaz?" diye sordu.

Lennie dizlerinin üzerinde doğruldu. "Beni bırakmayacaksın, değil mi, George? Biliyorum, bırakmazsın.

George kazık gibi yaklaştı, onun yanına oturdu. "Bırakmam."

"Biliyordum," diye bağırdı Lennie. "Öyle biri değilsin sen."

George sessizdi.

Lennie "George," dedi.

"Ne var?"

"Ben bir kabahat daha yaptım."

"Farketmez," dedi George. Sonra yine sustu.

Artık yalnız dağların yüksek doruklarında güneş vardı. Vadideki gölge koyu mavi, yumuşak bir renge bürünmüştü. Uzaktan birbirlerine seslenen insanların sesleri duyuluyordu. George başını çevirip o sesleri dinledi.

Lennie, "George," dedi.

"Ne var?"

"Beni azarlamayacak mısın?"

"Azarlamak mı?"

"Tabii... her zaman yaptığın gibi. Hani, 'sen olmasan elli dolarımı alır' "

"Ulan, ne herifsin, Lennie. Olup bitenden zırnık hatırlamazsın da ağzımdan çıkan her kelimeyi ezberlersin."

"E, söylemeyecek misin?"

George silkindi. Kuru bir sesle, "Tek başıma olsam, gül gibi yaşar giderdim," dedi. Sesinin tonu tekdüzeydi. Vurgu yoktu kelimelerinde. "Bir iş bulur, başımı beladan uzak tutardım." Sustu.

"Devam et," dedi Lennie. "Ayın sonu geldi mi de..."

"Ayın sonu geldi mi de elli papelimi alır bir... kerhaneye gider..." Yine sustu.

Lennie ona hevesle baktı. "Devam et, George. Daha azarlamayacak mısın beni?"

"Hayır," dedi George.

"Ama ben giderim istersen," dedi Lennie. "Şu tepelere gider, kendime bir mağara bulurum beni istemezsen."

George yine silkindi. "Yoo," dedi. "Benimle burada kalmanı istiyorum."

Lennie kurnaz kurnaz, "Bana yine anlat hadi," diye sızlandı.

"Ne anlatayım?"

"Öteki insanları ve bizi."

George konuştu. "Bizim gibi insanların ailesi olmaz. Az buçuk para kazanır, sonra onu hemen deve yaparlar. Kimsenin umurunda değildir onların ne yaptığı, ne olduğu..."

"Ama biz öyle değiliz!" diye bağırdı Lennie mutlu. "Bizi anlat şimdi."

George bir an sessiz kaldı. "Ama biz farklıyız," dedi.

"Çünkü..."

"Çünkü sen bana, ben de..."

"Sen de bana bakarsın. Can yoldaşı oluruz birbirimizin. Bizi umursayan bir can var, işte ondan," diye bağırdı Lennie yengi kazanmış gibi.

Akşam rüzgârı meydanlığın üzerinde bir daha esti, yapraklar ürpererek hışırdadı, yeşil suların üstünde dalgacıklar oluştu. Bağıranların sesi yine duyuldu. Bu kez çok daha yakından geliyordu sesler.

George şapkasını çıkardı. Titreyen bir sesle, "Çıkar şapkanı, Lennie," dedi. "Rüzgâr çok iyi geliyor."

Lennie söz dinleyip şapkasını çıkardı; önüne, yere koydu. Vadideki gölgenin rengi daha da mavileşmişti. Akşam hızla yaklaşıyordu. Rüzgâr ilerden çalılara vurulma seslerini taşıyıp onlara kadar getirdi.

Lennie, "Nasıl olacak?" diye sordu.

George uzaklardaki sesleri dinliyordu. Ciddiydi. "Şu nehrin karşı tarafına bak, Lennie. Anlattıklarım gözünün önünde canlansın."

Lennie başını çevirdi, suların karşısına, koyulmakta olan Gabilan yamaçlarına baktı.

"Küçük bir yer alacağız," diye başladı George. Elini cebine attı, Carlson'un Luger'ini çıkardı bir yandan. Güven tetiğini açtı. Eli, silahı Lennie'nin arkasında, toprağın üzerindeydi. Len-

nie'nin ensesine doğru baktı: Tam omurganın kafatasıyla birleştiği noktaya...

Nehirden bir erkek sesi duyuldu, bir başkası ona karşılık verdi.

"Haydi," dedi Lennie, "durma, anlat..."

George, tabancayı elleri titreyerek kaldırdı, sonra birden yine yere indirdi.

"Hadi, devam et," dedi Lennie. "Nasıl olacak? Küçük bir yer alacağız.."

"Bir de ineğimiz olacak," dedi George. "Belki domuzumuz, tavuklarımız da... düzlüğe biraz... yonca ekeriz..."

"Tavşanlar için," diye bağırdı Lennie.

George, "Tavşanlar için," diye yineledi.

"Ve tavşanlara ben bakarım."

"Ve tavşanlara sen bakarsın."

Lennie mutlulukla kıkır kıkır güldü. "Ve toprağımızın geliriyle geçiniriz."

"Evet!"

Lennie başını çevirdi.

"Yoo, Lennie, sen nehrin karşısına bak. O yeri gözünle görüyormuşsun gibi bak."

Lennie söz dinledi. George gözünü yerdeki tabancaya dikti.

Çalılardan ayak sesleri gelmeye başlamıştı. George dönüp o yakaya baktı.

"Haydi, anlat George. Ne zaman olacak bu?"

"Yakında.

"Senle ben."

"Sen.. ve ben. Herkes sana iyi davranacak. Bir daha bela çıkmayacak, kimse kimseden hiçbir şey çalmayacak."

Lennie, "Bana kızdın sanıyordum, George," dedi.

"Hayır," dedi George. "Hayır, Lennie, kızmadım sana. Hiçbir zaman da kızmadım. Bunu bilmeni istiyorum."

Sesler iyice yaklaşmıştı. George tabancayı doğrultup sesleri dinledi.

Lennie yalvardı. "Hadi, hemen yapalım. Hemen alalım o yeri."

"Tabii, hemen. Mecburum. Mecburuz!"

Doğrultup nişan aldı, namluyu Lennie'nin başına yaklaştırıp. Eli titriyordu ama yüzü kararlıydı. Eli titremez oldu sonra... Tetiği çekti. Merminin sesi tepelerde yankılanıp geri geldi. Lennie sarsıldı, yavaşça öne doğru devrildi, kumların üzerine serildi, hiç titremedi.

George ürperdi, baktı, sonra fırlatıp attı tabancayı, ilerdeki kül yığınının oraya.

Çalılık bir anda çığlıklar, koşuşan ayak sesleriyle doldu. Slim'in sesi duyuldu önce: "George! Neredesin, George?"

Ama George sessiz, yere çökmüş, az önce tabancayı savurup attığı eline bakıyordu. Kalabalık, çalılar arasından meydanlığa fırladı. Curley en öndeydi. Lennie'nin kumlar üzerinde yatmakta olduğunu gördü. "Yakaladık onu be!" diye kükredi. Yaklaşıp eğildi Lennie'ye, sonra George'a döndü. "Tam ense kökünden," dedi alçak sesle.

Slim doğru George'a yürüdü; yanına, çok yakınına oturdu. "Üzülme," dedi. "Bazen mecbur olur insan."

Carlson da dikilmişti George'un tepesine bu arada. "Nasıl yaptın?" diye sordu.

"Yaptım işte," dedi George.

"Tabancam onda mıydı?"

"Evet, ondaydı."

"Elinden alıp onu öldürdün, ha?"

"Evet, öyle oldu." George'un sesi fısıltı gibi çıkıyordu. Gözünü demin silahı tutmuş olan sağ eliden ayıramıyordu bir türlü.

Slim, George'un dirseğini dürttü. "Hadi bakalım," dedi, "Gel benimle George. Gidip birer kadeh yuvarlayalım."

George, onun kendisini ayağa kaldırmasına hiç engel olmadı: "Evet, öyle yapalım!.."

Slim, "Mecburdun buna George, şerefsizim ki mecburdun," dedi. "Gel benimle sen!" Geor-

ge'u patikadan anayola doğru yürütmeye koyuldu.

Curley'le Carlson onların ardından baktılar. Carlson:

"Yahu bu iki herife de ne oluyor şimdi be?" dedi.

NOBEL ÖDÜLÜ

steinbeck

BÜTÜN ESERLERİ / 7

Amerikalı ünlü yazar John Steinbeck 1902'de Kaliforniya'da doğdu. Stanford Üniversitesinde okuyabilmek için ırgatlık, duvarcılık, laborantlık, gazetecilik gibi işlerde çalıştı. Daha sonra üniversiteyi bırakarak kendisini edebiyata verdi. İlk romanı, korsan Henry Morgan'ın yaşamını anlatan Altın Kupa'dır (1929). Yoğun bir duygusallığın egemen olduğu bu kitabından sonra Kaliforniya kentlerinin çarpıcı, acımasız ve başdöndürücü yaşam serüvenlerini anlatan romanlarıyla büyük ün yaptı (1935 - Yukarı Mahallo). 1939'da Pulitzer, 1962'de Nobel edebiyat ödüllerini alan Steinbeck'in hemen bütün eserlerinde zorlamasız, yapmacıksız bir yücelik görülür. Yalın gerçeğin lirizmle, şiirselliğin ince bir gülüşüyle içiçe bulunması, romanlarına etkisini yitirmeyen bir canlılık kazandırdı.

Başlıca eserleri: Yukarı Mahalle, Sardalya Sokağı, Tatlı Perşembe, Alev, Al Midilli, İnci, Fareler ve İnsanlar, Mutsuzluğumuzun Kışı, Cennet Çayırları, Ay Batlı, Gazap Üzümleri, Bitmeyen Bir Tanrıya, Bitmeyen Kavga, Altın Kupa, Kısa Süren Saltanat, Aşk Otobüsü, Cennetin Doğusu.

Birçok eseri filme alınan Steinbeck, 1968'de öldü.

Uçsuz bucaksız bir ülkede dolaşıp durursunuz... Yıllar devrilip geçerken sizin saçınız, bıyığınız; dinlediğiniz müziğin türü de değişir... Otostoptan bisiklete, otobüsten arabaya bir taşıt yelpazesi içinde sürdürürsünüz yolculuğunuzu... JOHN STEINBECK sizi koltuğunuzda, kanepenizde ya da yatağınızdayken, sayfalarını çevirdiğiniz FARELER VE İNSANLAR ile böyle bir yolculuğa çıkarıyor. Yuva, kök, toprak arayanlar... sevgiyi, şefkati, sımsıcak bir kadın bağrını özleyenler... benliğini, kimliğini, kişiliğini arayanlar... Yürek burkan, acı ama sevgi ve sevecenlik dolu olaylar, bu güzel romanın sayfalarını süslemiş!...

Türkçeye ilk çevirisi 1951 yılında yapıldı. Devlet Tiyatrolarında ilk oynanışı da o günlere rastlar (1950-51). Saim Alpago sahneye koymuş, Seyis *Crooks* rolünü de üstlenmişti. Öteki önemli rolleri Nuri Altınok *(Lennie'yi)*, Asuman Korad *(George'u)*, Suat Taşer *(Curley'u)*, karısını da Heyecan Başaran oynamıştı. Büyük bir sanat olayı oldu, yıllarca afişten inmedi, günlük gazetelerimizin birinci sayfalarında sık sık yer aldı.

STEINBECK'in şimdiden klasikleşen bu önemli romanını okurken, daha ilk satırlarda kendine özgü seçkin bir sanat eseriyle karşılaştığımızı hissetmemek ve onun, usta tekniğine hayran olmamak elde değil.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU'NCA OKULLARA TAVSİYE EDİLMİŞTİR.